

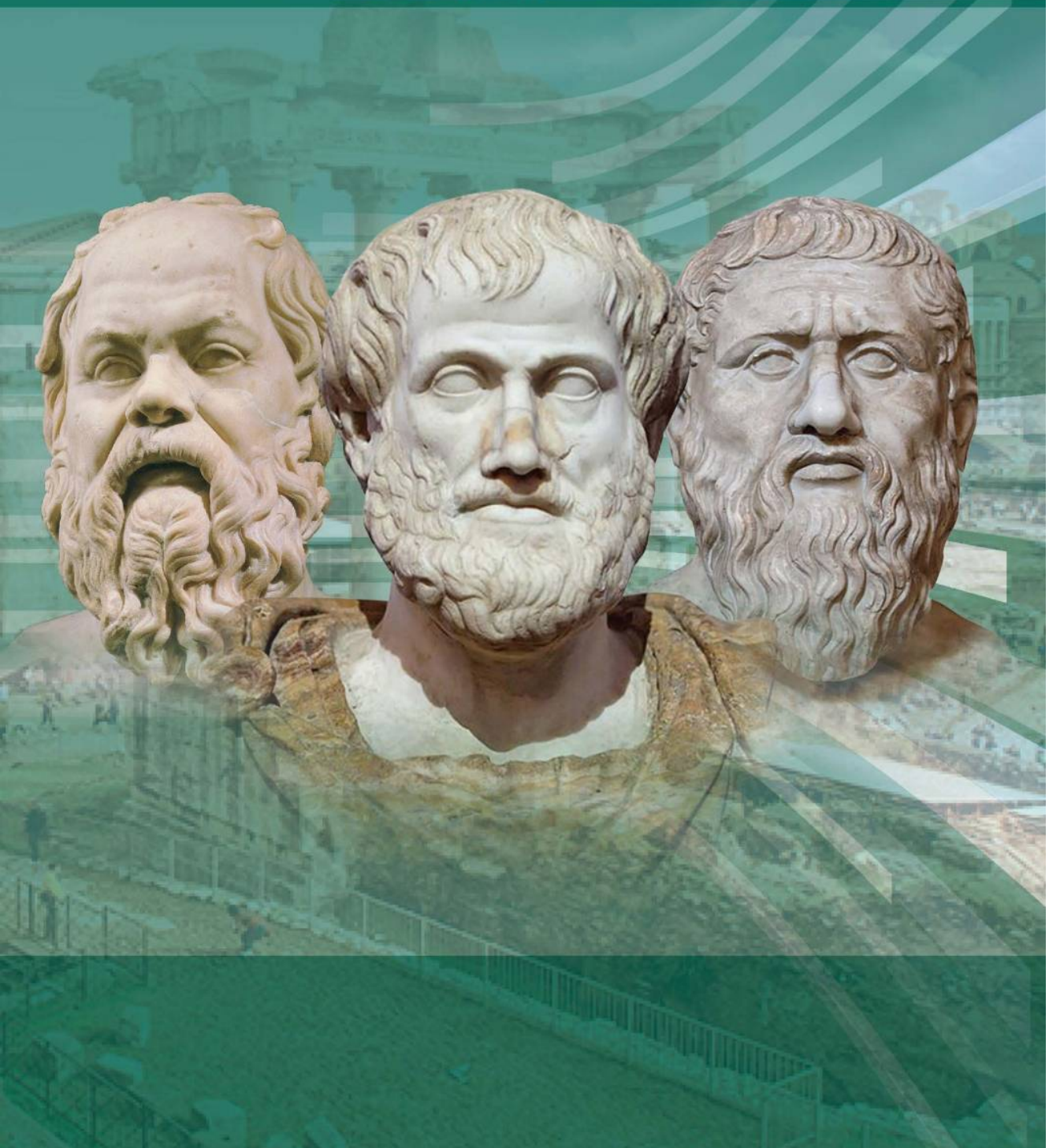
วารสาร

รัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

Journal of Wisdom in Political Science and Multi-disciplinary Sciences

ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2565
Vol 5 No 3 May-June 2022

ISSN : 2730-2970

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

Journal of Wisdom the Political Science and Multi-Disciplinary Sciences

กำหนดการเผยแพร่

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลงานในเชิงบูรณาการหลักรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ บริหารการศึกษา พระพุทธศาสนาปรัชญา และนิติศาสตร์ ตลอดจนบทความวิชาการที่นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม-เมษายน ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม และฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

บรรณาธิการ

ผศ.(พิเศษ) พล.ต.ท.ดร.สัณฐาน ชยนนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.วิจิตรา ศรีสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผศ.พ.ต.ท.ดร.ไวพจน์ กุลาชัย

มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.ทิฆัมพร พันลึกเดช

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

ผศ.ดร.จิรัฐ ขวนชม

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.ธวัชดา สุวรรณรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

นางสาววาสนา อันป้อม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

นายรามิล จิรัฐพิชขามณู

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เลขานุการ : นางสาวรุจิรา เนียมหอม ศิลปกรรม : นายลิขิต เก็ดมมงคล
 บรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ
 890/269 ถนน พระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
 10120
<http://so1.tci-thaiko.org/index.php/WPSMS/index>
 E-mail : sunthan.chayanon@gmail.com

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

พระเมธาวิสัยรส (สุเทพ ปวิสิโก), รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.พ.ต.ท.ดร.ไวพจน์ กุลาชัย	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ทิฆัมพร พันลึกเดช	มหาวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์
พ.ต.อ.ดร.สุริยะ ประกายสารก	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.จักรวาล สุขไมตรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เสาวภา ไพทยวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.บารมีบุญ แสงจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.สืบสวัสดิ์ วุฒิวิธินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.กิริติวรรณ กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.ธวัชดา สุวรรณรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.สันหมันฐ จักรภัทรวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.องค์อร สงวนญาติ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.จิรัฐ ขวนชม	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
พล.ต.ต.ดร.ปรีดา สถาวร	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
พล.ต.ต.ดร.คมสัน สุขมาก	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
พ.ต.อ.ดร.ฤทธิ์ชัย ช่างคำ	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ดร.ณัทกิจพัฒน์ หอมวิจิตรกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
นางสาวจิตาภา บัวใหญ่รักษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทบรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการฉบับนี้ เป็นวารสาร ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 มกราคม - มิถุนายน 2564 ที่ได้รับรองคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) เพื่อรักษาคุณภาพของบทความ ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากลกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์ เพื่อคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุดเพื่อควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการ และเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการสำหรับเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ถือได้ว่ามีความโดดเด่นที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เข้มข้น ประกอบไปด้วยจำนวนบทความทั้ง 15 บทความ โดยภาพรวมหลักเป็นการพัฒนาจากงานวิจัยที่ศึกษากรณีเฉพาะ (Case Study) ที่แต่ละบทความได้เน้นกระบวนการวิจัยเชิงลึกในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของการสนทนากลุ่มการสอบถามและการสัมภาษณ์ประกอบกับบทความส่วนใหญ่แสดงถึงการทำงานร่วมกันของผู้นิพนธ์ในลักษณะทีมงานทำให้บทความมีความละเอียดรอบคอบถี่ถ้วนมีการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจขอขอบคุณคณาจารย์นักศึกษและผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ในวารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการและขอขอบคุณกองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลตำรวจโท ดร.สัณฐาน ชยนนท์

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก
ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ	ข
บทบรรณาธิการ	ค
การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังหญิงกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด ตฤณห์ โพธิ์รักษา	1
แนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน ศุภณัฐ เองย่อง สันฐาน ชยนนท์ วิจิตรรา ศรีสอน	15
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง ศิวพงษ์ สุขุมพร จักรवाल สุขไมตรี กীরติวรรณ กัลยาณมิตร สันหนัฐ จักรภักทวงศ์	33
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง พูนศักดิ์ แผลงศร จักรवाल สุขไมตรี กীরติวรรณ กัลยาณมิตร สันหนัฐ จักรภักทวงศ์	51
แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร เมธาสิทธิ์ พลอยสมบุญ วิจิตรรา ศรีสอน	71
ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาตตุลาการในพระราชบัญญัติ อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 จุฑาทิพย์ สานุทิศ อรรธมา ไวยมุกข์	85
การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชนและ ครอบครัว : ศึกษาการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้น หลังฟ้องคดี อุดม ลาภิเศษพันธุ์ วันชัย มีชาติ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย	99
	หน้า
บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนา ท้องถิ่น	119

เมธาวุฒิ มณีปภา สุริยะ ประกายสาธก

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญกับพัฒนาการทางการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ.
2540-2564 135

วิรัช ศรีอินทรสุทธิ

Research on the influence of Management incentive on
Enterprise performance of listed companies in Chinese
Pharmaceutical Manufacturing Industry 149

Zhu Shiming

การถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืน 171

บันลือ เครือโซติกุล ภาวิช รุจาฉันท์ เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร และวัชรพล บุชมงคล

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังหญิงกระทำผิดซ้ำ ในคดียาเสพติด

Factor Analysis Causing Female Inmates to Recommit in Substance Abuse Cases

ตฤณห์ โพธิ์รักษา¹

Trynh Phoraksa

Received: December 12, 2021 Revised: January 3, 2022 Accepted: April 21, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการก่ออาชญากรรมของผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด รวมถึงสร้างแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิง โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถามเพื่อคัดกรองกรณีศึกษา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กรณีศึกษา จำนวน 7 ราย คัดเลือกกรณีศึกษาด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ถูกจำคุกที่ทัณฑสถานหญิงกลาง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลจากการวิจัย พบว่า มูลเหตุจูงใจที่ส่งผลให้ผู้หญิงที่กระทำผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบด้วย 8 มูลเหตุ ประกอบไปด้วย ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สภาพเศรษฐกิจ การศึกษา สภาพสังคม การติดยาเสพติด การบำบัด และสภาพจิตใจ ซึ่งมูลเหตุจูงใจเหล่านี้นำไปสู่การเสนอแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก เยาวชน และผู้หญิงอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ผู้ต้องขังหญิง ยาเสพติด การกระทำผิดซ้ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำ

¹ นักวิจัยอิสระ

Abstract

The objectives of this article are to study the causes of crimes committed by female inmates who have repeatedly committed drug cases, as well as to establish guidelines for preventing the misconduct of female inmates. It is a qualitative research methods. The tools in this study include: a survey to screen case studies and in-depth interviews, seven case studies, selected by purposive samplings from female inmates who were repeatedly challenged for drug cases and were imprisoned at the Federal Women's Correctional Institution, Analyzing data using content analysis techniques. The results of the research revealed that the motives that causing women to repeatedly commit crimes were drug-related which consist of the following 8 causes as follows: family, friends, economic condition, education, social condition, drug addiction, therapy, and mental state. These motivations lead to recommendations for a more concrete way to prevent wrong acts from children, young people, and women.

Keywords: Female inmates, substance abuse, recommit, recidivism, factors caused recidivism

บทนำ (Introduction)

สถานการณ์ผู้ต้องขังล้นคุกเป็นปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่ รวมถึงประเทศไทยที่มีประชากรในเรือนจำมากเป็นอันดับสามของทวีปเอเชีย รองจากประเทศจีน และ อินเดีย (Thaiger, 2018) และ เมื่อพิจารณาสถิติจำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศทั้งชายและหญิงปี พ.ศ. 2552 พบว่า จำนวนผู้ต้องขังชายและหญิงเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดสถานการณ์นักโทษล้น คุกอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเพียง 5 ปี และมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นกว่า 17,000 คน โดยเฉพาะในปีพ.ศ. 2557 ผู้ต้องขังหญิงมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 5,000 คน ในปี 2562 (ข้อมูลสถิติ จากกรมราชทัณฑ์ วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2562) จำนวนผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 86.92 ภายในระยะเวลา 10 ปี (ข้อมูลสถิติจากกรมราชทัณฑ์ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2552) (กรม

ราชทัณฑ์, 2562) นอกจากนี้ คดียาเสพติดในประเทศไทยยังเป็นอีกปัญหาที่ทวีความรุนแรง และเป็นปัญหาที่อยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังไม่สามารถหาทางออกที่ชัดเจนและเด็ดขาดให้กับปัญหานี้ จากสถิติ 10 อันดับของประเภทคดีที่มีจำนวนผู้ต้องขังสูงสุดที่มีตัวอยู่ของกรมราชทัณฑ์ ปี พ.ศ. 2562 เห็นได้ว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีจำนวนผู้ต้องขัง 288,640 ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุดจากประเภทคดีทั้งหมด และประเภทคดีที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากเป็นอันดับที่สอง คือ ความผิดอื่น ๆ เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.การพนัน พ.ร.บ.อาวุธปืน พ.ร.บ.คนเข้าเมือง หลุโทษ ฯลฯ จำนวน 232,927 ราย อันดับที่สาม คือ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ จำนวน 40,152 ราย และอันดับที่สี่ คือ ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน จำนวน 35,884 ราย (กรมราชทัณฑ์, 2562)

เมื่อพิจารณาสถิติผู้ต้องขังหญิงจากราชทัณฑ์ทั่วประเทศระหว่างพ.ศ.2552 – 2562 พบว่า จำนวนประชากรผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในปี 2552 มีจำนวนผู้ต้องขังหญิง 20,690 ราย และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2559 ซึ่งมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงจำนวน 37,051 ราย ต่อมาลดลงเหลือ 33,008 ราย ในปี พ.ศ.2560 และเพิ่มขึ้นถึง 38,862 ราย ในปี พ.ศ. 2562 ประกอบกับข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์แสดงให้เห็นว่า คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 สูงถึงร้อยละ 62.78 ของประเภทคดีทั้งหมด อันดับที่ 2 คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ร้อยละ 13.67 ของประเภทคดีทั้งหมด อันดับที่ 3 คือ คดีอื่น ๆ เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.การพนัน พ.ร.บ.อาวุธปืน พ.ร.บ.คนเข้าเมือง หลุโทษ ฯลฯ ร้อยละ 11.11 ของของประเภทคดีทั้งหมด และอันดับที่ 4 คือ คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 7 ของประเภทคดีทั้งหมด (กรมราชทัณฑ์, 2562) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าจะมีมาตรการแผนงานรองรับปัญหานี้จากทางภาครัฐ เช่น การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด แผนประชารัฐร่วมใจปลอดภัยยาเสพติด และโครงการเยาวชนรุ่นใหม่ห่างไกลยาเสพติด เป็นต้น แต่อัตราการก่อคดียาเสพติดก็ยังคงเกิดขึ้นเป็นอันดับหนึ่ง และเมื่อพิจารณาสถิติอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงประเภทคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ พ.ร.บ.สารระเหย และพ.ร.บ.วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท) ของกรมราชทัณฑ์ พบว่า ภายใน 10 ปีที่ผ่านมา อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ประเภทคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (พ.ร.บ. ยาเสพติดฯ พ.ร.บ.สารระเหย และพ.ร.บ.วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท) มีแนวโน้มมากขึ้นในทุกช่วงระยะติดตามผลหลังผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัว กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2554 มีจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่กลับ

เข้ามากระทำผิดซ้ำกว่า 5 ราย แตกต่างกับช่วงปี พ.ศ. 2555 -2561 ที่มีจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่กลับเข้ามากระทำผิดซ้ำเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 100 โดยเฉพาะช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปีพ.ศ. 2559-2561) มีจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปีหลังจากได้รับการปล่อยตัวกว่า 1,000 ราย จำนวนผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปีหลังจากได้รับการปล่อยตัวกว่า 1,900 ราย จำนวนผู้ต้องขังหญิงที่กลับเข้ามากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปีหลังจากได้รับการปล่อยตัวกว่า 2,600 ราย และจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำภายใน 5 ปีหลังจากได้รับการปล่อยตัวกว่า 2,700 ราย (กรมราชทัณฑ์, 2562)

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสตรีศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศาสตราจารย์ Meda Chesney-Lind ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีศึกษา พบว่าผู้หญิงได้เข้ามามีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมากขึ้นเป็นทวีคูณ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะเหยื่อของการกระทำผิด หรือในฐานะผู้กระทำผิดเอง ยกตัวอย่างจากสถิติตั้งแต่ปีค.ศ. 1990-1998 พบว่า จำนวนผู้หญิงที่อยู่ภายใต้การภาคทัณฑ์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 40 จำนวนผู้หญิงที่ถูกควบคุมตัวในสถานกักขังเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 60 สถิติผู้หญิงที่อยู่ในเรือนจำเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 88 และสถิติของผู้หญิงที่ถูกทัณฑ์บนเพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 80 (Chesney-Lind, 2000) สำหรับการกระทำผิดของเยาวชนและผู้หญิงในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยมีปัจจัยที่แตกต่างกันเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของโลก และอิทธิพลของเทคโนโลยีที่มีทั้งผลดีและผลเสีย ก่อปรกักับการที่เศรษฐกิจมีความผิดเคืองสถาบันครอบครัวจึงลดบทบาทลงสมาชิกในครอบครัวต่างก้มหน้าก้มตาหาเงินเพื่อมาจุนเจือชีวิต โดยลืมไปว่าความสำคัญของสถาบันครอบครัวเริ่มต้นจากครอบครัวที่อบอุ่นมีเวลาให้สมาชิกในครอบครัว มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรหลาน (ศุภชัย ปิตกุลตัง, 2556) ทั้งนี้ ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนจำเป็นต้องเร่งแก้ไข และวางแผนรับมืออาชญากรรมรูปแบบใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อตั้งรับและป้องกันอาชญากรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น รวมถึงต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นแล้วและยังไม่หมดไปจากสังคม เพื่อไม่ให้อาชญากรที่ได้รับการลงโทษแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีก อันนำไปสู่วงจรอาชญากรรมซ้ำซากที่ไม่มีจุดสิ้นสุด

จากสถานการณ์ปัญหาคดียาเสพติดที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น และจำนวนผู้ต้องขังหญิงรวมทุกคดีจากราชทัณฑ์ทั่วประเทศระหว่างปีพ.ศ. 2552 ถึง 2562 มีจำนวนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 87.83 และหากศึกษาเฉพาะเจาะจงแค่เฉพาะคดีเกี่ยวกับพบบ. ยาเสพติด ในช่วงเดียวกันคือ

ระหว่างพ.ศ. 2552 ถึง 2562 พบว่า จำนวนผู้ต้องขังหญิงเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 102.41 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงจนน่าวิตกกังวล (กรมราชทัณฑ์, 2562) งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาเรื่องยาเสพติดและการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจของการก่ออาชญากรรมครั้งแรกของผู้ต้องขังหญิงในคดียาเสพติด และเพื่อแสวงหาแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของผู้หญิงในคดียาเสพติด และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เมื่อทราบถึงมูลเหตุจูงใจของการก่ออาชญากรรมครั้งแรกของผู้ต้องขังหญิงในคดียาเสพติด ก็จะสามารถป้องกันการก่ออาชญากรรมตั้งแต่ครั้งแรกได้ โดยการมุ่งแก้ปัญหาที่ตรงจุดและสอดคล้องกับแต่ละกรณี และเพื่อสร้างแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของผู้หญิงในคดียาเสพติด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจของการก่ออาชญากรรมครั้งแรกของผู้ต้องขังหญิงในคดียาเสพติด
2. เพื่อแสวงหาแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของผู้หญิงในคดียาเสพติด

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ อันนำไปสู่การวิเคราะห์มูลเหตุจูงใจและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรม โดยมองภาพรวมทุกมิติ (Holistic perspective) เน้นไปที่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความโดยสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลไม่ได้มุ่งเก็บเป็นตัวเลข (แววดาว พรหมแสน, 2554) กรณีศึกษาเป็นผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดเกี่ยวกับคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งต้องโทษอยู่ในทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน 7 คน โดยคัดเลือกกรณีศึกษาด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ต้องขังหญิงที่เป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรก เมื่ออายุระหว่าง 10 – 17 ปี และปัจจุบันได้รับโทษจำคุกอยู่ในทัณฑสถานหญิงกลาง มีอายุระหว่าง 18 – 45 ปี โดยมีลักษณะความผิดในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ พ.ร.บ.สารระเหย และพ.ร.บ.วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท) กรณีศึกษาถูกคัดเลือกด้วยสองเงื่อนไข คือ 1) ถูกส่งตัวจากสถานพินิจฯ เข้าสู่เรือนจำ (Transfer) เมื่ออายุเกิน 18 ปี และ 2)

พันโทฯจากสถานพินิจฯ แล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีก จนเข้ามาอยู่ในเรือนจำ (Recommit) และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย (Research Tools) ประกอบด้วย แบบสอบถามเพื่อคัดเลือกกรณีศึกษาเบื้องต้น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กรณีศึกษาที่ถูกเลือก โดยเป็นการถามคำถามปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่น เสมือนการสนทนาพูดคุยในชีวิตประจำวัน และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการตีความจากรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ บทความวิเคราะห์ในเอกสารวิชาการ หนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ โดยใช้วิธีการเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยสามารถแบ่งเป็นตารางเพื่อสรุปข้อมูล โดยเริ่มจากพฤติกรรมการณ์การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของกรณีศึกษา และมูลเหตุจูงใจที่นำไปสู่การกระทำผิดที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กรณีศึกษาจำนวน 7 ราย โดยกรณีศึกษาถูกคัดเลือกจากผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำในคดีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด และถูกควบคุมตัวในทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งทางเรือนจำดำเนินการคัดเลือกผู้ต้องขังที่เต็มใจในการให้ข้อมูล โดยไม่มีการบังคับผู้ต้องขังให้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงพฤติกรรมการณ์การยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง

กรณีศึกษา	อายุที่เริ่ม เสพยาเสพติดครั้งแรก	ผู้ชักชวน กรณีศึกษาเข้าสู่วัง วนของยาเสพติด	มูลเหตุจูงใจใน การเสพยาเสพติด	มูลเหตุจูงใจใน การค้ายาเสพติด
1.นางสาวจุ๊ป	16	แฟนหนุ่ม	- อยากรู้ ลอง - สนุก/สังสรรค์ กับเพื่อน - เครียดปัญหา ครอบครัว	- ต้องการเงิน

กรณีศึกษา	อายุที่เริ่ม เสพยาเสพติดครั้งแรก	ผู้ชักชวน กรณีศึกษาเข้าสู่วัง วนของยาเสพติด	มูลเหตุจูงใจใน การเสพยาเสพติด	มูลเหตุจูงใจใน การค้ายาเสพติด
2.นางสาวน้ำ	16	เพื่อน	- อยากรู้ ลอง - เครียดปัญหา ครอบครัว	- เงินไม่พอใช้ - ไม่อยากทำงาน สุจริตอื่น ๆ เพราะเหนื่อย และเงินน้อย
3.นางโม	13	เพื่อน	- อยากรู้ ลอง - สนุก - คึกคัก	- ต้องการให้ เพื่อนมาหา
4.นางสาว แป้ม	11	แฟนหนุ่ม	- อยากรู้ ลอง	- อยากหาเงินได้ เอง - ไม่อยากทำงาน สุจริตอื่น ๆ เพราะเหนื่อย และเงินน้อย
5.นางมาย	15	เพื่อน	- อยากรู้ ลอง - ไม่กล้าปฏิเสธ เพื่อน	- อยากมีของใช้ เหมือนคนอื่น ในสังคม
6.นางสาว เจน	12	เพื่อน	- อยากรู้ ลอง	- สงสารแม่เพื่อน - ต้องการเงิน
7.นางสาว อาย	14	เพื่อน	- อยากรู้ ลอง - มีปัญหา ครอบครัว	- ต้องการเงิน

กรณีศึกษา	อายุที่เริ่ม เสพยาเสพติดครั้งแรก	ผู้ชักชวน กรณีศึกษาเข้าสู่วัง วนของยาเสพติด	มูลเหตุจูงใจใน การเสพยาเสพติด	มูลเหตุจูงใจใน การค้ายาเสพติด
			- เสพตามเพื่อน	

จากตารางที่ 1 แสดงการเข้าสู่กระบวนการเสยยานั้นพบว่า กรณีศึกษาทั้งหมดถูกชักชวนให้ลองเสพยาครั้งแรกโดยบุคคลใกล้ชิด อาทิ เพื่อนสนิท และแฟนหนุ่ม กล่าวคือ กรณีศึกษา 5 ราย ถูกเพื่อนชักชวนให้ลองเสพยาเสพติดครั้งแรก และกรณีศึกษาอีก 2 ราย ถูกแฟนหนุ่มชักชวนให้ลองเสพยาเสพติดครั้งแรก โดยเริ่มเสพยาเสพติดเมื่ออายุระหว่าง 11 – 16 ปี และมูลเหตุจูงใจในการเสพยาเสพติดของกรณีศึกษาทุกราย คือความอยากรู้อยากลอง อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษาบางรายเสพยาเสพติดเพราะมีปัญหาและความเครียด ในขณะที่กรณีศึกษาที่ตัดสินใจค้ายาเสพติด เป็นเพราะต้องการเงิน นอกจากนี้ยังมีกรณีศึกษาบางรายที่ค้ายาเสพติดเพราะต้องการให้เพื่อนมาหา อยากมีของใช้เหมือนกับคนอื่นในสังคม หรือไม่ต้องการทำงานสุจริตอื่น ๆ จากผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมาจัดกลุ่มตามมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงมูลเหตุจูงใจที่มีผลต่อการกระทำผิดครั้งแรกของกลุ่มตัวอย่าง

กรณีศึกษา	ครอบครัว	กลุ่มเพื่อน	สภาพเศรษฐกิจ	การศึกษา	สภาพสังคม	การติดยาเสพติด	การบำบัด	สภาพจิตใจ
1.นางสาว จุ๊บ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.นางสาว น้ำ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3.นางโม	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
4.นางสาว แป้ม	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
5.นางมาย	✓	✓					✓	✓
6.นางสาว เจน	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓

กรณีศึกษา	ครอบครัว	กลุ่มเพื่อน	สภาพเศรษฐกิจ	การศึกษา	สภาพสังคม	การติดยาเสพติด	การบำบัด	สภาพจิตใจ
7.นางสาวอาย	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 2 สรุปผลการวิจัย แสดงให้เห็นได้ว่า มูลเหตุจูงใจหลักที่ส่งผลให้กรณีศึกษาทุกคนต้องโทษครั้งแรก ประกอบด้วย ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สภาพจิตใจ และการบำบัด โดยพื้นฐานครอบครัวของกรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าครอบครัวของกรณีศึกษามีจำนวนสมาชิกต่างกัน แต่ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้นมีน้อยมากไม่แตกต่างกัน กล่าวคือบิดามารดาไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแล และบางคนหันไปคบกับกลุ่มเพื่อนที่เกเร มั่วสุมเสพยาเสพติดออกจากโรงเรียน ทำให้กรณีศึกษาใช้เวลาส่วนใหญ่กับกลุ่มเพื่อน และมองว่ามีแต่กลุ่มเพื่อนที่เข้าใจตนเอง

อภิปรายผล (Research Discussion)

ผลการการวิจัยพบว่า กรณีศึกษาแต่ละรายถูกชักชวนโดยบุคคลใกล้ชิดให้เริ่มลองยาเสพติด โดยบุคคลใกล้ชิดใกล้ชิด อาทิ เพื่อนสนิท และแฟนหนุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเลียนแบบ (Imitation Theory) ของ Gabriel Tarde ซึ่งอธิบายว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้จากบุคคลใกล้ชิด และการเลียนแบบพฤติกรรมจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนครั้งที่ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งการพบปะกันเป็นประจำ เช่น การพบปะกลุ่มเพื่อนเดิม ๆ ขวนกระทำผิดอยู่เป็นประจำทำให้การเลียนแบบมีความเข้มข้นมาก เป็นต้น และการเลียนแบบนี้จะทวีความรุนแรงขึ้นไปอีกตามกฎแห่งการแทรกแทน (Law of Insertion) ที่กล่าวว่า ความก้าวร้าวรุนแรงอาจมากขึ้น การก่ออาชญากรรมที่รุนแรงกว่าจะมาแทนที่พฤติกรรมที่มีอยู่ก่อน เช่น การเรียนรู้การก่ออาชญากรรมใหม่ ๆ จากผู้ต้องขังด้วยกันเอง หรือการเรียนรู้ที่จะกระทำ ความผิดจากเด็กที่ถูกลงโทษในสถานพินิจด้วยกัน ทำให้มีความคิดอยากลองทำพฤติกรรมที่รุนแรงกว่าที่ตนเคยทำ (พรชัย ชันดี และคณะ, 2558) นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยยังพบว่า กรณีศึกษาต้องการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว และใช้จ่ายส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการปลดปล่อยให้เป็นอิสระของผู้หญิง (Women liberation theories) เช่นแนวคิดของฟรีดา แอดเลอร์ (Freda Adler) และแนวคิดของริต้า ไซมอน (Rita Simon) เป็นต้น ที่มีความเชื่อว่า

บทบาททางสังคมของผู้หญิงในยุคใหม่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในพฤติกรรมอาชญากรรมของผู้หญิงด้วย กล่าวคือ ในอดีตโอกาสหรือหน้าที่ในการประกอบอาชีพมักอยู่ที่เพศชายเป็นส่วนใหญ่ และผู้หญิงในอดีตนั้นมักมีหน้าที่เพียงแค่งานบ้าน และเลี้ยงลูกเท่านั้น แต่หลังจากที่สภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้น ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การเมือง หรือด้านเศรษฐกิจ ล้วนส่งผลให้บทบาทในด้านพฤติกรรมของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันน้อยลง ซึ่งทำให้ผู้หญิงและผู้ชายมีแนวโน้มที่จะมีความคล้ายคลึงกันในด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือพฤติกรรมอาชญากรรมรวมถึงพฤติกรรมละเมิดกฎหมายต่าง ๆ (Adler, 1975; Simon, 1975)

ส่วนของมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดนั้นพบว่า มูลเหตุจูงใจสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการกระทำความผิดของผู้ต้องขังหญิง ได้แก่ มูลเหตุจูงใจด้านครอบครัว ขาดความผูกพันกับสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Theory) ที่กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์เท่านั้น และการขัดเกลาก็เกิดขึ้นตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ โดยสภาพแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีการอยู่ร่วมกันและมีการกระทำต่อกัน (Social Interaction) ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นหลักในการปฏิบัติที่คนเราต้องเรียนรู้คุณค่า ระเบียบแบบแผน และกฎเกณฑ์ของกลุ่มหนึ่ง ๆ เพื่อให้สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันได้และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่ตนเป็นสมาชิกได้อย่างปกติสุข และหากปราศจากการขัดเกลาทางสังคม มนุษย์ย่อมเสียกระบวนการเรียนรู้ การยอมรับค่านิยม และเสียการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่งผลให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ เนื่องจาก มีความแตกต่างและไม่ได้เรียนรู้วิถีทางการใช้ชีวิตกระแสหลักจากสถาบันครอบครัว (ทัชวัฒน์ สายโยธา , 2542) และมูลเหตุจูงใจด้านกลุ่มเพื่อน การศึกษา และสภาพสังคม โดยอายุที่เริ่มเสพยาเสพติดครั้งแรกของกรณีศึกษากลุ่มนี้อยู่ระหว่าง 11 ถึง 16 ปี ผู้ที่ชักชวนกรณีศึกษาเข้าสู่วังวนของยาเสพติด ได้แก่ คนใกล้ชิด (เพื่อน และแฟนหนุ่ม) โดยกรณีศึกษา 5 จาก 7 ราย ถูกชักชวนโดยเพื่อน ประกอบกับความอยากรู้อยากลองในวัยคึกคะนอง ทำให้กรณีศึกษากลุ่มนี้ถูกชักจูงเข้าสู่เส้นทางยาเสพติดได้โดยง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association theory) การเลือกคบกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะตั้งแต่ในวัยเด็ก การก่ออาชญากรรมซ้ำ ๆ นั้น อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้จากบุคคลใกล้ชิด หรือ อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีแต่บุคคลกระทำความผิด หรือแม้กระทั่งมีสมาชิกในครอบครัวเป็นอาชญากร เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์จึงทำให้มีการเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบน

นั่นเอง (กฤษริน รักษาแก้ว และนันทิยา ดวงภุมเมศ, 2560) และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Low Self-Control) ของ Hirschi และ Gottfredson โดยอธิบายว่าการควบคุมตนเองเป็นปัจจัยที่อธิบายความแตกต่างระหว่างบุคคลในพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนการที่คนเรามีแนวโน้มที่จะกระทำผิดหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับระดับการควบคุมตนเองหากมีการควบคุมตนเองที่ไม่ดี อันเนื่องมาจากขาดการฝึกอบรมและการเลี้ยงดูที่ดีในวัยเด็ก พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ หรือเมื่อทำผิดแล้วไม่มีการลงโทษพฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้ทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเอง และมีการก่ออาชญากรรมในที่สุด (Wright, 2008)

ดังนั้น กระบวนการแก้ไขปัญหานี้จำเป็นต้องดำเนินการโดยใช้สองมาตรการควบคู่กันไป คือ มาตรการป้องกันและมาตรการแก้ไข โดยมาตรการป้องกันเน้นที่การไม่ให้ผู้หญิงเข้าสู่วังวนของยาเสพติด ด้วยการสร้างงาน สร้างอาชีพ และส่งเสริมความผูกพันในครอบครัว ในขณะที่มาตรการแก้ไขนั้นจำเป็นต้องการปรับพฤติกรรมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถาน เพื่อไม่ให้กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อสร้างแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของผู้หญิงในคดียาเสพติด และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย มาตรการทางป้องกันและมาตรการแก้ไข โดยมาตรการป้องกันนั้นเริ่มจากที่รัฐบาลควรปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังและเด็ดขาด รวมถึงการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดผ่านทางสถานศึกษาและชุมชน ควรใช้สื่อมวลชนหรือสื่อโซเชียลมีเดียแขนงต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจ ในขณะเดียวกันควรส่งเสริมการสร้างงาน การประกอบอาชีพ กำจัดแหล่งชุมชนแออัด และสร้างเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศ เพื่อไม่ให้เกิดความกดดันในการทำมาหาเลี้ยงชีพโดยชอบของผู้หญิง นอกจากนี้ สถาบันครอบครัวควรเป็นหน่วยพื้นฐานที่สุดที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุนและควรเพิ่มงบประมาณในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว

ในขณะที่ มาตรการแก้ไขเมื่อผู้กระทำความผิดต้องรับโทษในเรือนจำนั้น ในเรือนจำควรมุ่งเน้นการแก้ไขพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ต้องขังหญิง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้เรื่องพิษภัยและโทษของยาเสพติด ควรมีนักจิตบำบัดหรือนักจิตวิทยาคอยให้ความช่วยเหลือดูแล

ส่งเสริมการให้ความรู้และสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังที่ออกจากเรือนจำไปแล้วสามารถประกอบสุจริตเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตามฐานานุกรมพร้อมกันนี้ ควรเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองและเรื่องของสิทธิสตรีให้กับผู้ต้องขังหญิงควบคู่กันไปด้วย เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อในกระบวนการค้ายาเสพติดอีกในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ คือ การเก็บข้อมูล และระเบียบวิธีวิจัย กล่าวคือ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส Covid-19 ทำให้ผู้ศึกษาประสบกับปัญหาในการเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาซึ่งเป็นผู้ต้องขังที่ถูกจองจำในทัณฑสถานหญิง โดยเฉพาะการสัมภาษณ์กรณีศึกษาซึ่งทำได้อย่างจำกัด ทัณฑสถานมีมาตรการรักษาความปลอดภัยและปิดกั้นไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไปในทัณฑสถานเนื่องจากเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของไวรัส ส่วนข้อจำกัดในเรื่องระเบียบวิธีวิจัยนั้นเนื่องจาก การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงไม่อาจเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากเพื่อใช้อ้างอิงได้เช่นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นงานวิจัยจึงใช้ได้จำกัด ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปในอนาคตควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัจจัยในการกระทำความผิดครั้งแรกของผู้ต้องขังหญิง และศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยหรือมูลเหตุจูงใจที่มีผลต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมราชทัณฑ์. (2562). อัตราการกระทำผิดซ้ำแยกตามการค้นหาคณะ (ข้อมูล ณ วันที่ 2 ตุลาคม 2562). สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2562, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/index.php/th/search> Advance
- _____. (2562). สรุปข้อมูลผู้ต้องขัง ณ วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2562. สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.correct.go.th/stathomepage/>
- _____. (2562). สรุปข้อมูลผู้ต้องขัง ณ วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2562. สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.correct.go.th/stathomepage/>.
- กฤษริน รักษาแก้ว และนันทยา ดวงภูมิเมศ. (2560). อิทธิพลของรายการในสื่อใหม่ที่มีต่อมุมมองต่อโลกของเด็กและเยาวชน. *Veridian E-Journal*, 10(3), 152-167.
- หัชวัฒน์ สายโยธา. (2542) อิทธิพลของการขัดเกลาทางสังคมต่อการเป็นฆาตกร. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย ขันดี, กฤษณพงศ์ พุทธระกูล, และจอมเดช ตรีเมฆ. (2558). **ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- แหวดดาว พรหมแสน. (2554). การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562, จาก http://ird.rmuti.ac.th/newweb/journal/journal4-1/RMUTIjournal4-1_10.pdf.
- ศุภชัย ปิตกุลตั้ง. (2556). **สถานการณ์และแนวโน้มของครอบครัวไทย**. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562, จาก http://ns2.ph.mahidol.ac.th/phklb/knowledgefiles/_21.pdf.
- Adler, F. (1975). **Sister in Crime: The Rise of the New Female Criminal**. NY: McGraw-Hill Book Co.
- Chesney-Lind, M. (2000). **Women and the Criminal Justice System: Gender Matters**. Community Corrections. Retrieved October 10, 2019. From https://www.gvsu.edu/cms4/asset/903124DF-BD7F-3286-FE3330AA44F994DE/women_and_the_criminal_justice_system_gender_matters.pdf.
- Simon, R. J. (1975). **Crimes Women Commit**. Washington D.C.: Lexington Books.

Sutherland, E. H., Cressey, D. R., & Luckenbill, D. F. (1992). **Principles of Criminology**. (11th ed). New York: General Hall.

Thaiger. (2018). **Asia's prison populations – Thailand #10 in the world**. Retrieved October 10, 2019. From <https://thethaiger.com/news/asias-prison-populations-thailand-10-world>.

Wright, B. (2008). **Gottfredson and Hirschi's Low Self-Control Theory; or why kids feed lizards to crocodiles**. Retrieved October 10, 2019. From <https://www.everydaysociologyblog.com/2008/11/gottfredson-and.html>.

แนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุม ของประชาชน

Guidelines for Management of Social Unrest Organized by the People

ศุภณัฐ เอ่งย่อง¹ สันธาน ชยannon² วิจิตรา ศรีสอน³

Suppanut Angyong, Sunthan Chayanon, and Wijittra Srisorn

Received: June 7, 2021 Revised: September 2, 2022

Accepted: September 12, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบทและปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย อันเกิดจากการชุมนุมของประชาชน 2. เพื่อศึกษาการใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กับ การแก้ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย กรณีการชุมนุมของประชาชน และ 3. นำเสนอแนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน ได้แก่ นักวิชาการ องค์กรภาคประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมือง และการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน นักวิชาการ นักข่าว ตำรวจฝูงชน ประชาชนทั่วไป และนิสิต/นักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีจำแนกชนิดข้อมูล สรุปอุปนัย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีสามเส้า จากการวิจัย

¹ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program (Politics and Government) College of Politics and Governance Suan Sunandha Rajabhat University. Corresponding Author E-mail: s60484944002@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Governance Suan Sunandha Rajabhat University. E-mail: sunthan.ch@ssru.ac.th

³ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Governance Suan Sunandha Rajabhat University. E-mail: wijittra.sr@ssru.ac.th

พบว่า 1. เสรีภาพในการชุมนุมเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสังคมประชาธิปไตย การชุมนุมสาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตย การชุมนุมเป็นกลไกในการเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย แสดงออกซึ่งปัญหาและข้อเรียกร้องของประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ทั้งยังช่วยให้รัฐมองเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างชัดเจน 2. พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย (1) เป็นการชุมนุมในที่สาธารณะ และ (2) บุคคลอื่นสามารถเข้าร่วมการชุมนุมนั้นได้ การชุมนุมที่ไม่ครอบงำประกอบดังกล่าวจึงไม่เป็นการชุมนุมที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้คือ การชุมนุมในพื้นที่ส่วนบุคคล ในบ้าน โรงแรมเอกชน หรือหอประชุมส่วนตัว รวมถึงการชุมนุมที่บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าร่วมได้ เช่น การประชุมหารือของสมาชิกองค์กรภายในหมู่บ้าน การชุมนุมสาธารณะแบบที่ไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 การชุมนุมบางประเภทจึงได้รับยกเว้นไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ 1. การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธีและงานรัฐพิธี 2. พิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น 3. การชุมนุมเพื่อจัดแสดงมหรสพ กีฬา ส่งเสริมการท่องเที่ยว 4. การชุมนุมภายในสถานศึกษา 5. การประชุมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ และ 6. การชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก การจัดการชุมนุมในบางพื้นที่มีลักษณะต้องห้าม พื้นที่ต้องห้าม และสถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และ 3. แนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชนมีแนวทางดังนี้ 1. การรับรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบเรียบร้อย 2. การประเมินและคาดการณ์ระดับการชุมนุมของประชาชน 3. วิธีการจัดการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 4. คณะทำงานการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 5. ความเชื่อมั่นในคณะทำงานการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคณะทำงาน 7. จุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 8. ยึดหลักนิติศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 9. การใช้สื่อมวลชนในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย และ 10. การวัดระดับผลการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย

คำสำคัญ (Keywords): แนวทางการจัดการ การชุมนุม ความไม่สงบ

Abstract

This research article on Guidelines for Management of Social Unrest Organized by the People has objectives to: 1) study the context and problems of disorganized activities based on public gathering, 2) study the compulsion of Public Assembly Act B.E. 2558 and its solution towards insurgency in case of public gathering, and 3) propose guidelines for management of the unrest organized by the people. It is a qualitative research in which it utilized a documentary study, in-depth interview with 21 key-informants who are scholars, people in public sector organization, government officials, and politicians. The focus group discussion was also conducted with 12 individuals who are academicians, reporters, crowd police, general public, and students. The data were analyzed by using typological, analytic induction, and content analysis, and verified by utilizing triangulation method.

The results revealed that 1) freedom of assembly is an important factor of the occurrence and existence of democratic society, peaceful and unarmed public assembly is a part of processes concerning decision in democratic regime, public gathering is a mechanism in an expressing of opinion and open criticism, problems and claims made by people or interest group, and the government can clearly see conflict within the society. 2) The Public Assembly Act B.E. 2558 had important matters that included (1) it is an assembly in the public, and (2) other people can join the rally. The assembly with an incomplete components per se is not considered as a public assembly under this law. The gathering in a personal space, inside the residence, in a private hotel, or personal

auditorium including any other gathering that individuals cannot participate such as a meeting of members of the village organization, public gathering that is not under the said Act, some kind of gathering that are exempted so they are not under the enforcement of the law, for instance, 1) a gathering of the royal ceremony and state ceremony, 2) religious ritual, traditional activities, or local culture, 3) show, sports, and tourism promotion organization, 4) a gathering within educational premises, 5) a gathering according to the law or an academic seminar organized by unit with educational purposes, and 6) public gathering during the declaration of emergency state or proclamation of martial law, a gathering in a forbidden area or any other areas as announced by the minister. And 3) The guidelines in the management of the unrest caused by public gathering included 1) the situational or event awareness pertaining to the unrest, 2) the assessment and forecast upon the degree of public gathering, 3) the solution method towards the unrest, 4) the working group to solve the problem, 5) the confidence concerning the working group, 6) the participation in decision making by the working group, 7) the aim of problem solving, 8) the adherence of jurisprudence, 9) the use of mass media in solving the problem, and 10) the measurement of the result in solving the problem.

Keywords: Management guidelines, public assembly, unrest

บทนำ (Introduction)

“การชุมนุมสาธารณะ” เป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นในวิถีของสังคมประชาธิปไตย ที่ได้รับความนิยมและยอมรับในสังคมประชาธิปไตยว่าเป็นหนทางที่จะแสดงออกซึ่งพลังในการกดดันได้ดี การชุมนุมสาธารณะ

ไม่ว่าจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือเพื่อเรียกร้องหรือแสดงออกในเรื่องใด การรวมกลุ่มของคนจำนวนมากในการชุมนุมประท้วง ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์เป้าหมายเดียวกัน แต่ผู้ชุมนุมแต่ละคนก็อาจมีความต้องการที่แตกต่างกัน มีอารมณ์ที่จะอดทนต่อแรงกดดันได้แตกต่างกัน ปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่สงบเรียบร้อยและความไม่ปลอดภัยขึ้นได้ทั้งนี้ไม่ใช่แค่ปัจจัยภายในที่กลุ่มชุมนุมหรือผู้เข้าร่วมผู้ชุมนุมเท่านั้น ในหลายครั้ง ความไม่สงบเรียบร้อยและความไม่ปลอดภัยก็อาจเกิดขึ้นได้จากปัจจัยภายนอกอย่างการใช้กำลังควบคุมที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ และนำไปสู่สถานการณ์ ที่ทำให้เหตุการณ์เลวร้ายมากยิ่งขึ้น การชุมนุมประท้วงส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการชุมนุมโดยสงบ สันติ และปราศจากความรุนแรง แต่การรวมกลุ่มของคนจำนวนมากในลักษณะที่มีพฤติกรรมความเป็นฝูงชน (crowd) มาตรการและวิธีการควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนบริบทสถานการณ์เหตุการณ์ทางการเมืองบางอย่างที่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเป็นปัจจัยกระตุ้นไปสู่บรรยากาศทางการเมืองของการต่อสู้ ซึ่งเป็นโอกาสบานปลายไปสู่ความรุนแรง กลายเป็นการจลาจล (riot) หรือฝูงชนวุ่นวาย (mob)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2548-2558) ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ความตึงเครียดของความขัดแย้งทางการเมือง ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นพฤติกรรมรวมหมู่ (collective behavior) นำไปสู่การเคลื่อนไหว หรือปรากฏการณ์การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบการชุมนุม การเดินขบวนประท้วง การจลาจล หรือแม้กระทั่งการปฏิวัติรัฐประหาร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านอำนาจรัฐ จากการชุมนุมทางการเมืองตลอดในระยะเวลาเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับความรุนแรงเกิดขึ้นการชุมนุมทางการเมืองมาโดยตลอด ทั้งจากการปะทะระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ การปะทะระหว่างผู้ชุมนุมและกลุ่มผู้ชุมนุมผู้เห็นต่าง ตลอดจนการลอบทำร้ายหรือการก่อวินาศกรรมในพื้นที่และบริเวณของการชุมนุม ซึ่งมีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง

ปีที่เกิด เหตุการณ์	การชุมนุมหลัก	รูปแบบความ รุนแรง	ผู้บาดเจ็บ (หน่วย : คน)	ผู้เสียชีวิต (หน่วย : คน)
2551 (25 พ.ค. – 2 ธ.ค.)	1) กลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย (พธม.) 2) กลุ่มแนวร่วม ประชาธิปไตยขับ ไล่เผด็จการ (นปช.)	-การปะทะกัน ระหว่างผู้ชุมนุม กลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย (พธม.) และ เจ้าหน้าที่ตำรวจ- การปะทะกัน ระหว่างกลุ่ม พันธมิตร ประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย (พธม.) และกลุ่ม แนวร่วม ประชาธิปไตยขับ ไล่เผด็จการ (นปช.)-การลอบ ทำร้ายด้วยอาวุธ ในพื้นที่ชุมนุม หรือระหว่างการ	737	8

ปีที่เกิด เหตุการณ์	การชุมนุมหลัก	รูปแบบความ รุนแรง	ผู้บาดเจ็บ (หน่วย : คน)	ผู้เสียชีวิต (หน่วย : คน)
		เคลื่อนขบวน- วินาศกรรม		
2553 (15 มี.ค. – 23 พ.ค.)	1) กลุ่มแนวร่วม ประชาธิปไตยขับ ไล่เผด็จการ (นปช.)	-การปะทะกัน ระหว่างผู้ชุมนุม กลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย (พธม.)และ เจ้าหน้าที่ทหาร- การลอบทำร้าย ด้วยอาวุธในพื้นที่ ชุมนุมหรือ ระหว่างการ เคลื่อนขบวน- วินาศกรรม- ทำลายทรัพย์สิน และสินทรัพย์ของ รัฐบาลและเอกชน ถูกเผาทำลาย	1,386	87

ปีที่เกิด เหตุการณ์	การชุมนุมหลัก	รูปแบบความ รุนแรง	ผู้บาดเจ็บ (หน่วย : คน)	ผู้เสียชีวิต (หน่วย : คน)
2556-2557 (30 พ.ย.56 - 29พ.ค. 57)	1) คณะกรรมการ ประชาชนเพื่อการ เปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้ เป็นประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์อันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และแนว ร่วม	-คณะกรรมการ ประชาชนเพื่อการ เปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้ เป็นประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์อันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และแนว ร่วม และ เจ้าหน้าที่ตำรวจ- การปะทะกัน ระหว่างกลุ่ม พันธมิตร ประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย (พธม.) และกลุ่ม แนวร่วม ประชาธิปไตยขับ ไล่เผด็จการ (นปช.)-การลอบ ทำร้ายด้วยอาวุธ	927	28

ปีที่เกิด เหตุการณ์	การชุมนุมหลัก	รูปแบบความ รุนแรง	ผู้บาดเจ็บ (หน่วย : คน)	ผู้เสียชีวิต (หน่วย : คน)
		ในพื้นที่ชุมนุม หรือระหว่างการ เคลื่อนขบวน- วินาศกรรม		

ที่มา: มนชนก พรหมรัตน์, 2561, หน้า 45 – 49.

จากจำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจากการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่าท่ามกลางการเกิดขึ้นของการชุมนุมประท้วงทางการเมืองแทบจะทุกครั้งของประเทศไทยมีความไม่ปลอดภัยเกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ กลุ่มชุมนุมเองและสังคมไทยเองต้องเผชิญกับสถานการณ์ความเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงในหลากหลายรูปแบบ และไม่ได้จำกัดขอบเขตว่าเกิดขึ้นเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องในการชุมนุมอีกต่อไป แต่บุคคลทั่วไปเองก็มีความเสี่ยงในการเผชิญกับความเสี่ยงเหล่านี้เช่นกัน

ด้วยสถานการณ์และเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงเริ่มมีการตั้งคำถามถึง “ความปลอดภัยในการชุมนุม” และเป็นที่มาของการค้นหาแนวทางหรือวิธีการที่จะดูแลความปลอดภัยสาธารณะให้เกิดขึ้นในสถานการณ์การชุมนุม แนวทางหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมานำเสนอ ก็คือการมีกฎหมายเป็นการเฉพาะ แต่ทั้งนี้ก็ยังเป็นข้อกังวลถึงความสมดุล ระหว่างสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมและการจำกัดสิทธิ (มนชนก พรหมรัตน์, 2561, หน้า 45 - 49)

ในระบอบประชาธิปไตยนั้น การชุมนุมเพื่อประท้วงหรือเพื่อแสดงความเห็นที่แตกต่างเป็นกิจกรรมที่กระทำได้และถือเป็นเรื่องปกติเนื่องจากเสรีภาพในการชุมนุมนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มุ่งหวังความสงบสุขและความเจริญยั่งยืนนานของทุกคนใน

สังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย อันเกิดจากการชุมนุมของประชาชน การใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กับการแก้ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย กรณีการชุมนุมของประชาชน และนำเสนอแนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย อันเกิดจากการชุมนุมของประชาชน
2. เพื่อศึกษาการใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กับการแก้ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย กรณีการชุมนุมของประชาชน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การศึกษาเอกสาร คู่มือ บทความ สารประชาสัมพันธ์ ข้อบังคับ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 ท่าน ได้แก่ นักวิชาการ 5 คน องค์กรภาคประชาชน 5 คน เจ้าหน้าที่รัฐ 5 คน และนักการเมือง 6 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 12 ท่าน นักวิชาการ 2 คน นักข่าว 2 คน ตำรวจฝูงชน 2 คน ประชาชนทั่วไป 3 คน และนิสิต/นักศึกษา 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีจำแนกชนิดข้อมูล สรุปอุปนัย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีสามเส้า

ผลการวิจัย (Research Results)

1. บริบทและปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย อันเกิดจากการชุมนุมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า เสรีภาพในการชุมนุมเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสังคมประชาธิปไตย (functioning democracy) ประชาชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อให้เสียงเล็ก ๆ ของพวกเขาดังขึ้นและได้รับความสนใจจากสาธารณะ สิทธิมนุษยชนประเภทนี้ได้รับการรับรองทั้งในระดับกฎหมายระหว่างประเทศและในระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ เสรีภาพในการชุมนุมมีความสัมพันธ์กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่งเนื่องจากการปกครองในระบอบนี้เห็นว่าสามัญชนมีคุณค่าควรแก่การปรึกษาหารือ เมื่อการตัดสินใจทางการเมืองไม่ได้ผูกขาดแต่เฉพาะชนชั้นปกครองเท่านั้น การชุมนุมสาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตย การชุมนุมสาธารณะเป็นการแสดงให้เห็นถึงจำนวนของผู้สนับสนุนที่มีแนวคิดตรงกันและเป็นการโน้มน้าวให้สาธารณชนให้การสนับสนุนข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม ศาลปกครองสูงสุด เคยอธิบายไว้ในคดีหมายเลขแดงที่ อ.711/2555 ว่า การชุมนุมเป็นกลไกในการเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย แสดงออกซึ่งปัญหาและข้อเรียกร้องของประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ทั้งยังช่วยให้รัฐมองเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้ชัดเจนขึ้นด้วย

2. การใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กับ การแก้ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย กรณีการชุมนุมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 (พ.ร.บ.ชุมนุมฯ) “การชุมนุมสาธารณะ คือ การชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงออกต่อประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ ไม่ว่าการชุมนุมนั้นจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่” ส่วน “ที่สาธารณะ หมายความว่า ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่ใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันหรือที่หน่วยงานของรัฐมิได้เป็นเจ้าของแต่เป็นผู้ครอบครองหรือใช้ประโยชน์ บรรดาซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ รวมตลอดทั้งทางหลวงและทางสาธารณะ” ดังนั้น

“การประชุม” ที่จะถือเป็นการชุมนุมสาธารณะ ตาม พ.ร.บ.ชุมนุมฯ จึงต้องประกอบด้วย (1) เป็นการชุมนุมในที่สาธารณะ (2) บุคคลอื่นสามารถเข้าร่วมการชุมนุมนั้นได้ การชุมนุมที่ไม่ครอบงำประกอบดังกล่าวจึงไม่เป็นการชุมนุมที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้คือ การชุมนุมในพื้นที่ส่วนบุคคล ในบ้าน โรงแรมเอกชน หรือหอประชุมส่วนตัว เป็นต้น รวมถึงการชุมนุมที่บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าร่วมได้ เช่น การประชุมหารือของสมาชิกองค์กรภายในหมู่บ้าน

การประชุมสาธารณะแบบที่ไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 แม้ว่า พ.ร.บ.ชุมนุมฯ จะมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 แต่ก็ไม่ใช้กับการชุมนุมทุกประเภท การชุมนุมบางประเภทจึงได้รับยกเว้นไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายฉบับนี้ ทำให้ไม่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ และเจ้าหน้าที่ก็ไม่สามารถอ้างอำนาจตาม พ.ร.บ.ชุมนุมฯ มาใช้กับการชุมนุมดังกล่าวนี้ได้ ซึ่งตามมาตรา 3 ได้ระบุถึงข้อยกเว้นไว้ในกรณีดังต่อไปนี้ 1. การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธีและงานรัฐพิธี 2. การชุมนุมเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น 3. การชุมนุมเพื่อจัดแสดงมหรสพ กีฬา ส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือกิจกรรมอื่นเพื่อประโยชน์ทางการค้าปกติของผู้จัดการชุมนุมนั้น 4. การชุมนุมภายในสถานศึกษา 5. การชุมนุมหรือการประชุมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ และ 6. การชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึกและการชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง แต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การจัดการชุมนุมในบางพื้นที่มีลักษณะต้องห้าม ซึ่งหากฝ่าฝืนก็มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ พื้นที่ต้องห้ามดังกล่าวได้แก่ 1. ภายในรัศมี 150 เมตรจากพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วังของพระรัชทายาทหรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชานิเวศน์ พระตำหนักหรือจากที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประทับหรือพำนัก หรือสถานที่พำนักของพระราชอาคันตุกะ 2. ภายใน

พื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหารและศาลอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาล เว้นแต่มีการจัดให้มีสถานที่เพื่อใช้สำหรับการชุมนุมสาธารณะภายในพื้นที่นั้น 3. ภายในรัศมีไม่เกิน 50 เมตรรอบสถานที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาล ตามประกาศของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ได้รับมอบหมายเมื่อได้มีการประกาศห้ามชุมนุมรอบสถานที่ดังกล่าว 4. การชุมนุมสาธารณะที่เกิดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงานหรือการให้บริการสถานที่ ได้แก่ (1) สถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ (2) ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ หรือสถานีขนส่งสาธารณะ (3) โรงพยาบาล สถานศึกษา และศาสนสถาน (4) สถานทูตหรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศ หรือสถานที่ทำการองค์การระหว่างประเทศ และ (5) สถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

3. นำเสนอแนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่ามีแนวทางดังนี้ 1. การรับรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบเรียบร้อย 2. การประเมินและคาดการณ์ระดับการชุมนุมของประชาชน 3. วิธีการจัดการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 4. คณะทำงานการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 5. ความเชื่อมั่นในคณะทำงานการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคณะทำงาน 7. จุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 8. ยึดหลักนิติศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 9. การใช้สื่อมวลชนในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย และ 10. การวัดระดับผลการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย

อภิปรายผล (Research Discussion)

1. บริบทและปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย อันเกิดจากการชุมนุมของประชาชน พบว่า เสรีภาพในการชุมนุมเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสังคมประชาธิปไตย การชุมนุมสาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

ตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตย การชุมนุมสาธารณะเป็นการแสดงให้เห็นถึงจำนวนของผู้สนับสนุนที่มีแนวคิดตรงกันและเป็นการโน้มน้าวให้สาธารณชนให้การสนับสนุนข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม การชุมนุมเป็นกลไกในการเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย แสดงออกซึ่งปัญหาและข้อเรียกร้องของประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ทั้งยังช่วยให้รัฐมองเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ ภัคพงศ์ พงษ์เภตรา (2559) เรื่อง หลักประชาธิปไตยกับเสรีภาพในการชุมนุม พบว่า ในระบอบประชาธิปไตยนั้น การชุมนุมเพื่อประท้วงหรือเพื่อแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นกิจกรรมที่กระทำได้และถือเป็นเรื่องปกติเนื่องจากเสรีภาพในการชุมนุมนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ

2. การใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กับการแก้ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย กรณีการชุมนุมของประชาชน พบว่า พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 การชุมนุมที่จะถือเป็นชุมนุมสาธารณะ ตาม พ.ร.บ.ชุมนุมฯ ประกอบด้วย (1) เป็นการชุมนุมในที่สาธารณะ (2) บุคคลอื่นสามารถเข้าร่วมการชุมนุมนั้นได้ การชุมนุมที่ไม่ครอบคลุมองค์ประกอบดังกล่าวจึงไม่เป็นการชุมนุมที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้คือ การชุมนุมในพื้นที่ส่วนบุคคล ในบ้าน โรงแรมเอกชน หรือหอประชุมส่วนตัว เป็นต้น รวมถึงการชุมนุมที่บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าร่วมได้ เช่น การประชุมหารือของสมาชิกองค์กรภายในหมู่บ้าน การชุมนุมสาธารณะแบบที่ไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 การชุมนุมบางประเภทจึงได้รับยกเว้นไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธีและงานรัฐพิธี พิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น การชุมนุมเพื่อจัดแสดงมหรสพ กีฬา ส่งเสริมการท่องเที่ยว การชุมนุมภายในสถานศึกษา การประชุมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ และการชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก การจัดการชุมนุมในบางพื้นที่มีลักษณะต้องห้ามพื้นที่ต้องห้าม และสถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด สอดคล้องกับ

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (2558) เรื่อง แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 พบว่า มาตรา 21 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนดแนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะ เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนและคุ้มครองการชุมนุมสาธารณะ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2558 ทั้งนี้ในการปฏิบัติตามแผน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลาตามมาตรา 21 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

3. นำเสนอแนวทางการจัดการความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่ามีแนวทางดังนี้ 1. การรับรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบเรียบร้อย 2. การประเมินและคาดการณ์ระดับการชุมนุมของประชาชน 3. วิธีการจัดการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 4. คณะทำงานการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 5. ความเชื่อมั่นในคณะทำงานการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคณะทำงาน 7. จุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 8. ยึดหลักนิติศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย 9. การใช้สื่อมวลชนในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย และ 10. การวัดระดับผลการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย สอดคล้องกับ ยรรยง ผิวม่วง และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ (2558) เรื่อง การจัดการชุมนุมทางการเมือง พบว่า วิธีการจัดการชุมนุมทางการเมืองควรเริ่มตั้งแต่ การวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน มีการจัดการข้อมูลและการสื่อสารที่ครอบคลุม รวดเร็ว และถูกต้อง มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการชุมนุมที่รัดกุม และมีงบประมาณที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการชุมนุม สอดคล้องกับ บุญเอื้อ บุญฤทธิ์ (2556) เรื่อง การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานต้องทำงานไปในทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ใช้แนวทางสันติวิธีและมีความยุติธรรม โดยมีการประเมินผลของคนในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และควรใช้ตัวแบบการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตที่ประเทศไทยเคยมีประสบการณ์มาแล้วนำมาประยุกต์ใช้เพื่องานต่อไป และสอดคล้องกับ เลอภพ โสรรัตน์ (2556) เรื่อง บทบาทของสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย พบว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองของประชาชนได้แสดงความชัดเจนใน 3 บทบาทคือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง

สรุป

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่จัดความสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพในการชุมนุมตามระบอบประชาธิปไตยกับการใช้สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และยังเป็นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมมีความเป็นสากลมากขึ้น ทั้งยังป้องกันมิให้กลุ่มการเมืองใดใช้เสรีภาพในการชุมนุมดังกล่าวเป็นเครื่องมือสร้างความเสียหายต่อประเทศ และเพื่อให้ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชน หรือความสะอาดของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบกระเทือนสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

การชุมนุมประท้วงรัฐบาลไทยในรอบ 2 ทศวรรษ (ตั้งแต่ปี 2548 - 2564) เป็นการชุมนุมของกลุ่มการเมืองชั่วคราวข้ามรัฐบาลในแต่ละยุคที่มีคนร่วมมาก ยึดเยื้อ ทำให้เกิดการขัดแย้งรุนแรง การรัฐประหารและการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ 2 ครั้ง คือเมื่อปี 2549 - รัฐธรรมนูญปี 2550 และรัฐประหารปี 2557 - รัฐธรรมนูญ 2560 กลายเป็นตัวอย่างที่ทำให้ยังคงมีคนที่ไม่ชอบรัฐบาลจัดชุมนุมประท้วงรัฐบาลเป็นช่วง ๆ อยู่เรื่อยมา การชุมนุมประท้วงของกลุ่มการเมืองที่ยึดเยื้อ สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทย พรรคการเมืองที่ได้เสียงข้างมากกลายเป็นฝ่ายบริหารเผด็จการเสียงข้างมาก ไม่มีการตรวจสอบคานอำนาจโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ประชาชนไม่มีช่องทางที่จะตรวจสอบถ่วงดุลรัฐบาล/ส.ส. ได้ เมื่อรัฐบาลมีพฤติกรรมแสวงหาผลประโยชน์อย่างเด่นชัดมากไป กลุ่มปัญญาชนชั้นกลางจึงใช้วิธีออกมาชุมนุมประท้วง ปัญหานี้ต้องแก้รัฐธรรมนูญแบบก้าวหน้า ให้ประชาชนมีบทบาทโดยตรง เช่น ถอดถอน ส.ส. เสนอกฎหมายใหม่ ฯลฯ ได้ง่ายขึ้น ประชาชนจัดตั้งสหภาพแรงงาน สมาคมอาชีพ สหกรณ์ องค์กรประชาชนรูปแบบต่าง ๆ ต่อรองได้มากขึ้น ปฏิรูประบบการเมืองการปกครองแบบลดอำนาจของส่วนกลางลง เปิดทางให้ประชาชนในท้องถิ่นบริหารจัดการตนเองได้มากขึ้น ในแง่วัฒนธรรมทางการเมืองและระบบ

การศึกษาของไทยต้องสร้าง (ทั้งการเลี้ยงดู การปฏิรูปการศึกษา และการกล่อมเกลாதองสังคม) ให้คนส่วนใหญ่คิดวิเคราะห์เป็นอย่างดีมีหลักฐานและเหตุผล มีวุฒิภาวะทางการเมือง เป็นนักเสรีประชาธิปไตยมากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องปฏิรูประบบทหาร ตำรวจ ระบบการปกครองทั้งระบบด้วย

เอกสารอ้างอิง (References)

- บุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2556). การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ, *วารสารเกษมบัณฑิต*, ปีที่ 14, ฉบับที่ 2, กรกฎาคม - ธันวาคม, หน้า 46 – 58.
- พงศ์ พงษ์เกตุรา. (2559). *หลักประชาธิปไตยกับเสรีภาพในการชุมนุม*. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ, . สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ: กรุงเทพมหานคร.
- มนชนก พรหมรัตน์. (2561). การจัดการความปลอดภัยในการชุมนุมสาธารณะกรณีศึกษา ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย. *วารสารวิจัยสังคม*, ปีที่ 41, ฉบับที่ 2, กรกฎาคม – ธันวาคม, หน้า 41 – 66.
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2558). *แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558*. ทำเนียบรัฐบาล: กรุงเทพมหานคร.
- ยรรยง ผิวฟ่อง และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ. (2558). การจัดการชุมนุมทางการเมือง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, ปีที่ 4, ฉบับที่ 2, กรกฎาคม – ธันวาคม, หน้า 218 - 234.
- เลอภพ โสรรัตน์ (2556) เรื่อง บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*, ปีที่ 7, ฉบับที่ 1, มกราคม - มิถุนายน, หน้า 95 -107.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง

The Guidelines on Developing Quality of Life of Prisoners at Ranong Provincial Prison

ศิวพงษ์ สยมพร¹ จักรवाल สุขไมตรี² กীরติวรรณ กัลยาณมิตร³ สันหนัฐ จักรภัทรวงศ์⁴
Siwapong Sayumporn, Jagraval Sukmaitree, Keratiwan Kalayanamit ,
and Sunhanat Jakkapattarawong

Received: April 5, 2021 Revised: April 18, 2022

Accepted: August 1, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 ท่าน โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง มีดังนี้ ด้านร่างกาย ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังสภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างแออัด ด้านจิตใจ ผู้ต้องขังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับคดีความที่ยังไม่ตัดสิน และ

¹ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and SuanSunandha Rajabhat University. E-mail: s62463825025@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, SuanSunandha Rajabhat University .E-mail: jagraval.su@ssru.ac.th

³ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, SuanSunandha Rajabhat University .E-mail: Keratiwan.ka@ssru.ac.th

⁴ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, SuanSunandha Rajabhat University .E-mail: Sunhanat.ja@ssru.ac.th

ผู้ต้องขังใหม่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำได้ยาก ด้านด้านฝึกทักษะอาชีพ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ อุปกรณ์เทคโนโลยีไม่ทันสมัย หลักสูตรฝึกอบรมไม่ต่อเนื่อง ทั้ง 3 ด้าน ผู้ต้องขังมีสภาพความเป็นอยู่แออัด ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำได้ยากและขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญฝึกอบรมรวมทั้งเทคโนโลยีไม่ทันสมัย 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง พบว่า ทั้ง 3 ด้าน ควรพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ได้มาตรฐานจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงอายุของผู้ต้องขัง และเพิ่มเติมหลักสูตรแก้ไขฟื้นฟู จัดกิจกรรมให้ผู้ต้องขังมีการแสดงออกมากขึ้นและจัดเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาทุกด้านเข้าถึงง่าย รวมทั้งมีการฝึกอาชีพที่ต่อยอดจากอาชีพเดิมให้มีการพัฒนาที่ทันสมัยกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพให้ทันสมัยต่อเนื่อง โดยประสานขอความร่วมมือองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างอาคาร อุปกรณ์ และสถานที่

คำสำคัญ : การพัฒนา คุณภาพชีวิต ผู้ต้องขัง

Abstract

This research article aimed to: 1) study the problems of inmates' quality of life at Ranong Prison, and 2) present the guidelines on the development of inmates' quality of life at Ranong Prison. This is a qualitative research, with 17 key informants. An in-depth interview from were used as instrument.

The results revealed as follows. 1) For the problems of inmates' quality of life at Ranong Prison, Mueang Ranong District, Ranong Province, the physical problems affected inmates in term of limited space. For the psychological problems, it was found that inmates were worried about unsentenced cases. New inmates had difficulties of adaptation to the environment in the prison. For vocational trainings, it was found that there were no expert personnel to transfer knowledge. There were no modern technological devices. Training courses were not continuous. In conclusions of the 3 aspects, inmates had to stay in the

crowded space. The inmates had difficulties of adaptation to the environment in the prison. There were no expert personnel for trainings. And there were no modern technological devices. 2) For the guidelines on the development of inmates' quality of life at Ranong Prison in all 3 aspects, it was found that basic public utilities should be improved to meet the standard. Proper suitable with age range of inmates should be provided. Rectification and rehabilitation courses, along with activities should be provided so that inmates will be more assertive. Accessible consultants of all aspects should be invited. Vocational training courses should be updated to meet labor market needs. Vocational training courses should be updated continuously by requesting for coordination with other agencies to build buildings, equipment, and location.

Keywords : Development, quality of Life, inmate

บทนำ (Introduction)

กรมราชทัณฑ์ตั้งครั้งแรก สังกัดกระทรวงนครบาล เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2458 ได้มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ให้รวมการคุกกองมหันตโทษ และลหุโทษ กับเรือนจำทั้งหลายที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติ ลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2544) นั้น ขึ้นเป็นกรมหนึ่ง เรียกว่า “กรมราชทัณฑ์” มีอธิบดีผู้หนึ่ง บังคับการกรมนั้น ขึ้นอยู่ในกระทรวงนครบาล ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมี ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2458 แต่งตั้งมหาอำมาตย์ตรีพระยา ชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา (ข้า ณ บ่อมเพชร) เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์คนแรก และคนสุดท้ายในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช กรมราชทัณฑ์มีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษา และ พัฒนาพฤตินิสัย เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีคืนสู่สังคม และดำเนินการภารกิจแก้ไขปัญหาคัญ ของกระบวนการยุติธรรม ให้เชื่อถือได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนต่าง ๆ ในแต่ละระดับให้มีความสอดคล้องกับหน่วยงานในกลุ่ม

และให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุขต่อไป (กรมราชทัณฑ์ ราชกิจจานุเบกษา, 2563)

เรือนจำจังหวัดระนอง เป็นหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค ปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลของกรมราชทัณฑ์ มีภารกิจหน้าที่ ในการควบคุมผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาลที่มีกำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี และแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีคืนสู่สังคม ต้องปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเป็นไปโดยความเสมอภาค โปร่งใสเป็นธรรม ทัวถึงและปราศจากการเลือกปฏิบัติ นโยบาย QUICK WIN ของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในการส่วนของด้านการพัฒนาองค์กรให้ทันสมัยและโปร่งใส และแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ 3 ปี (พ.ศ.2563-2565) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านคุณภาพการให้บริการ กลยุทธ์หลัก สร้างความพึงพอใจ ให้ผู้รับบริการ แนวทางการพัฒนา การให้บริการ จัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขังเรือนจำ ซึ่งต้องมีบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมาติดต่อกับราชการ อาทิ เช่น ญาติผู้ต้องขังทนายความ ตำรวจ เป็นต้น ได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนในเชิงนโยบายด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดขั้นตอน และระยะเวลาการทำงานเพื่อให้บริการประชาชนอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เสมอภาคและเป็นธรรม เรือนจำจังหวัดระนอง เป็นส่วนราชการซึ่งต้องดำเนินการแก้ไขพัฒนากระบวนการให้บริการประชาชนให้มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ในการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติราชการ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพการให้บริการ เนื่องจากประชาชนต้องเดินทางมาติดต่อกับราชการเพื่อขอรับบริการเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดระนอง ทั้งใกล้และไกล ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดระนอง จึงมีนโยบายอำนวยความสะดวก ลดขั้นตอน เพื่อให้มีความรวดเร็ว เน้นการให้บริการที่ดีกับประชาชน (กรมราชทัณฑ์ ราชกิจจานุเบกษา, 2563)

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำความรู้ที่ได้ในการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่น เพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังนี้

1. เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 17 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (Pur positive Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ด้วยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง และศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการทำงานต่อไป

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน โดยอาศัยการจดบันทึก การบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และบันทึกภาพร่วมกับผู้ให้สัมภาษณ์ และทำการตรวจสอบ คัดแยกข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) โดยนำข้อมูลจากการบันทึกเสียงมาถอดบทเรียนและจัดกลุ่มของข้อมูลตามเนื้อหา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกนำมาจัดเกลาเรียบเรียงตามลำดับเนื้อหา จัดแสดงข้อมูล (Data Display) และหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) โดยการสังเคราะห์ ตีความ หาข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม

ผลการวิจัย (Research Results)

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดระนอง ผลการวิจัย พบว่า

- ด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่แออัด ทำให้เรือนจำขยายตัวไม่ทัน พื้นที่สำหรับออกกำลังกาย พักผ่อน นันทนาการ สถานพยาบาล ไม่เพียงพอ ควรเปิดโอกาสให้ญาติเข้าเยี่ยมได้บ่อยขึ้น
- ด้านจิตใจ มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับคดีความที่ยังไม่ตัดสิน และผู้ต้องขังใหม่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำได้ยาก ทำให้มีวิตกกังวล หดหู่ ความเครียดสะสมในระยะแรก สภาพจิตใจแย่ ควรนำนักจิตวิทยา เข้ามาแนะนำผู้ต้องขังใหม่เพื่อลดความวิตกกังวลในระยะแรก
- ด้านการฝึกทักษะ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ อุปกรณ์เทคโนโลยีไม่ทันสมัย หลักสูตรฝึกอบรมไม่ต่อเนื่อง ควรนำผู้ฝึกอบรมที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ทันสมัย เพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน มาฝึกอบรมให้ และควรเพิ่มอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการฝึกอบรม

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ผลการวิจัย พบว่า

- ด้านร่างกาย ควรมีการ พัฒนาด้านสาธารณสุขปโภคพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน จัดโซนออกกำลังกายและกิจกรรมให้เพียงพอและสอดคล้องกับ เพศ อายุ สภาพร่างกาย อย่างทั่วถึง เรือนนอนควรจัดให้มีการเว้นระยะห่าง
- ด้านจิตใจ ควรเพิ่มหลักสูตรโปรแกรมแก้ไข ฟื้นฟู ชุมชนบำบัด พัฒนาจิตใจ อย่างเข้มข้น และครอบคลุมทุกศาสนา จัดกิจกรรมให้ผู้ต้องขังแสดงออกมากขึ้น ทุกกลุ่ม แยกตามอายุ ประเภทคดี มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาทุกด้านและเข้าถึงได้ง่าย และควรให้ญาติเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังบ่อยขึ้น จัดให้ได้รับสวัสดิการพื้นฐานครบถ้วน และมีนักจิตวิทยามาให้คำแนะนำ เพื่อลดความตึงเครียดให้ผู้ต้องขัง

- ด้านการฝึกทักษะอาชีพ ควรขอความร่วมมือองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างอาคารสถานที่ และมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพทันสมัยตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อประกอบอาชีพได้จริง ให้มีการฝึกอาชีพต่อยอดจากอาชีพเดิมของผู้ต้องขัง เพื่อให้มีทักษะที่เพิ่มมากขึ้น และให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง วิทยากรที่มาฝึกอาชีพควรให้มีการสื่อสารเข้าใจง่าย และสำรวจตลาดแรงงานภายนอกว่า มีความต้องการแรงงานด้านไหน เพื่อจัดฝึกอบรมให้ตรงตามความต้องการของตลาด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง ซึ่งจากการวิจัยพบและสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัย **ด้านร่างกาย** พบว่า สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างแออัด เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วจนเรือนจำขยายตัวไม่ทัน ส่งผลให้พื้นที่สำหรับออกกำลังกายพักผ่อน ที่นอน สถานพยาบาล ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ เกศินี จุฑาวิจิตร (2542, น.23) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลง อย่างมีแผน มีวัตถุประสงค์และทิศทางที่ชัดเจน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุมพล รอดคำดี (2532, น.2) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนา คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้ต้องขังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เรือนจำขยายตัวไม่ทัน ส่งผลให้พื้นที่บริเวณเรือนจำมีจำกัด มีพื้นที่ไม่เพียงพอที่จะทำให้คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาล่าช้า

2. ผลการวิจัย **ด้านจิตใจ** พบว่า ผู้ต้องขังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับคดีความที่ยังไม่ตัดสิน และผู้ต้องขังใหม่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำได้ยากทำให้มีความวิตกกังวล หดหู่ ความเครียดสะสมในระยะแรก สภาพจิตใจแย่ และยังมีการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีจากผู้ต้องขังอื่น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ชาญชัย อินทรประวัตติ (2547, น.7) ได้ศึกษาและได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตของบุคคล หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลในการดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์และได้รับการสนองตอบความต้องการของตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต ความต้องการทางด้านสังคมและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทร คงคาทิพย์ (2557, น. 54 - 60) กล่าวว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในการ

เตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยเพื่อการกลับคืนสู่สังคมเป็นเป้าหมายและวิธีการที่หลายประเทศต่างให้การยอมรับและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมมาโดยตลอด และเพื่อสร้างความชัดเจนอีกทั้งยังเป็นการขยายขอบเขตการรับรู้ที่มีต่อการดำเนินงาน เพื่อการกลับสู่สังคมของผู้ต้องขังให้เกิดขึ้น การศึกษาการดำเนินงานในต่างประเทศจึงเป็นความจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ในการกลับสู่สังคมได้จริงของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษให้เกิดขึ้นในประเทศไทย และสอดคล้องกับ เยาวลักษณ์ กลั่นหอม (2540, น.21) ซึ่งให้นิยามคุณภาพชีวิตว่า เป็นสถานะความเป็นอยู่ที่ดีของร่างกาย จิตใจและสังคม การรับรู้คุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น วัฒนธรรมและค่านิยมจะส่งผลกับเป้าหมายและความคาดหวัง เกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย (สุขภาพกาย Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์ของร่างกาย การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงานของตน เป็นต้น

2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) คือ การรับรู้ทางสภาพจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความคิด การตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้ของตน เป็นต้น

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือ และได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต การรับรู้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสภาพแวดล้อม การรับรู้ว่าตนมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต เป็นต้น

ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้ต้องขังใหม่มีเพิ่มขึ้นและทำให้วัดกังวลมีภาวะความเครียดส่วนมากจะเป็นในผู้ต้องขังใหม่ ที่ยังปรับตัวไม่ได้

3. ผลการวิจัย **ด้านการฝึกทักษะอาชีพ** พบว่า ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ อุปกรณ์เทคโนโลยีไม่ทันสมัย หลักสูตรฝึกอบรมไม่ต่อเนื่อง ไม่ได้รับการฝึกตามความถนัดที่แท้จริง หลังพ้นโทษนำไปประกอบอาชีพไม่ได้ตรงตามความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทร คงคาทิพย์ (2557, น. 54 - 60) กล่าวว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยเพื่อการกลับคืนสู่สังคมเป็นเป้าหมายและวิธีการที่หลายประเทศ

ต่างให้การยอมรับและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมมาโดยตลอด และเพื่อสร้างความชัดเจนอีก ทั้งยังเป็นการขยายขอบเขตการรับรู้ที่มีต่อการดำเนินงาน เพื่อการกลับสู่สังคมของผู้ต้องขังให้ เกิดขึ้น การศึกษาการดำเนินงานในต่างประเทศจึงเป็นความจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนารูปแบบการ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ในการกลับสู่สังคมได้จริงของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษให้ เกิดขึ้นในประเทศไทย และยังสอดคล้องกับ ทิวพร เดชเมณี (2560, น.14 - 17) กล่าวว่า ใน ประเทศไทยมีการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในรูปแบบของการให้การสงเคราะห์ โดยอยู่บน พื้นฐานของการให้ความช่วยเหลือเพื่อที่ผู้พ้นโทษจะเลี้ยงดูตัวเองต่อไปได้ ซึ่งรัฐบาลได้เห็น ความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือแก่คนกลุ่มนี้มาตั้งแต่อดีตในสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในรูปแบบของการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยมีการตรา พระราชบัญญัติตัดสินคนจรจัดและคนที่เคยต้องโทษหลายครั้ง ร.ศ. 127 ขึ้น และมีการส่ง ตัวบุคคลที่ตรงตามพระราชบัญญัตินี้ไปอยู่ตามหัวเมือง ด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่าย ปกครองเป็นผู้ควบคุมดูแลความประพฤติชีวิตความเป็นอยู่และจัดที่ดินให้บุคคลเหล่านั้นได้ทำ กิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีอาชีพเป็นหลักแหล่งมีที่ดินทำกินจะได้ไม่หวน กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และจนถึงปัจจุบันก็ได้มีการพัฒนาต่อยอดมาเรื่อยๆ และการมีบ้านกึ่ง วิทยาลัยเป็นแนวคิดการให้ความช่วยเหลืออีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่เพียงแต่ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุน ประกอบอาชีพเท่านั้นแต่ยังเป็นสถานที่ที่ผู้พ้นโทษที่ต้องการที่พักอาศัยสามารถเข้าไปอาศัย พึ่งพิงได้ตัวอย่างหน่วยงานเอกชนและหน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในฐานะเอกชนแต่ มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ประสานงาน และสอดคล้องกับ นวรัตน์ ณ วันจันทร์ (2548, น.39) ได้ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน คือ เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาความรู้ขีด ความสามารถของบุคคล (development of human capacities) การพัฒนาสมรรถภาพของ บุคคลในการทำงานนี้ เป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา อบรม การพัฒนาการทำงาน และอาชีพของบุคคล เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตประการหนึ่ง ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถทำ หน้าที่โดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเมื่อมีปัญหาก็จะใช้การ แก้ไขตอบสนองในรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม พึงกระทำเป็นผลให้บุคคลประสบ ผลสำเร็จในชีวิต ที่เป็นเช่นนี้เพราะ หลักสูตรไม่ทันสมัยกับสถานการณ์ปัจจุบัน วิทยาการที่นำมา อบรมยังใช้แบบเดิม ๆ ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริง และการอบรมไม่ ต่อเนื่อง ขาดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย

4. ผลการวิจัย **ด้านร่างกาย** พบว่า ควรมีการพัฒนาด้านสาธารณสุขป็นพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน จัดโซนออกกำลังกายและกิจกรรมให้เพียงพอและสอดคล้องกับ เพศ อายุ สภาพร่างกาย อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ WHO (1948 อ้างถึงใน ภัทรภา สุขสง่าและพรรณทิพา ศักดิ์ทอง 2557, น.204) องค์การอนามัยโลกในฐานะเป็นองค์กรหลักที่ดูแลด้านสุขภาพอนามัย มองเห็นว่า "ร่างกาย จิตใจ สังคมที่ดีและการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเป็นสภาวะของความสมบูรณ์ที่ดี" ถึงแม้ว่า ข้อกำหนดนี้จะไม่เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามในระยะแรกผลสัมฤทธิ์ของแนวคิดที่ว่านี้เกิดกับกลุ่มประชาชนในวัยทำงานในโลกตะวันตก ซึ่งหันมาดูแลสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการให้คำแนะนำในเรื่องสุขภาพภายนอกร่างกาย และมีการชักชวนให้มีการดูแลสุขภาพ ซึ่งทำให้เชื่อมโยงไปสู่ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเรา ซึ่งในช่วงนั้นสุขภาพ (Health) ถูกให้ความหมายว่า เป็นสภาวะของความสมบูรณ์ทางร่างกายจิตใจและความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม มิใช่หมายถึงแต่เพียงปราศจากโรคและความอ่อนแอเท่านั้น แต่การดำเนินการพัฒนาด้านการสาธารณสุขกับการพัฒนาด้านการคิดค้น ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการรักษาสุขภาพที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้านเดียว ขณะที่การเจ็บป่วยด้านอื่น ๆ กลับไม่ได้รับการดูแลในเดือนพฤษภาคม 1998 ที่ประชุมสมัชชาองค์การอนามัยโลก (World Health Organization Assembly) เพิ่มคำว่า "Spiritual Well-being" หรือ "สภาวะทางจิตวิญญาณ" เข้าไปในคำนิยามเดิม ดังนั้น ความหมายของคำว่า "สุขภาพ" หลังจากนั้น จึงรวมความหมายถึงสภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ หรือ สภาวะที่สมบูรณ์ทุก ๆ ทางเชื่อมโยงกัน สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกื้อหนุนและเชื่อมโยงกันทั้ง 4 มิติ ซึ่งความหมายในแต่ละด้าน คือ

1. สภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดีไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น
2. สภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุขผ่อนคลายไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติมีสมาธิ เป็นต้น
3. สภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัวในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดีและมีสันติภาพ เป็นต้น
4. สภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) หมายถึง ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าสู่สิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึง พระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน สภาวะ

ทางจิตวิญญาณ จึงหมายถึง มิติทางคุณค่าที่สูงสุดเหนือไปจากโลกหรือภาพภูมิทางวัตถุการมีศรัทธาและมีการเข้าถึงคุณค่าที่สูงส่ง ทำให้เกิดความสุขอันประณีตลึกล้ำ

ความหมายของสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน สุขภาวะทางกาย และสุขภาวะทางจิต เป็นสุขภาพที่ทำความเข้าใจได้ง่าย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้ตลอดเวลา สุขภาวะทางสังคม เป็นการแสดงออกรวมกันของสังคม ซึ่งต้องทำความเข้าใจ และยอมรับรวมกันของทั้งสังคม และสุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) เป็นสุขภาพที่ทำความเข้าใจได้ยาก และเป็นขั้นสูงสุดของสุขภาพองค์รวม ก่อนหน้านี้ ในปีค.ศ. 1986 การประชุมนานาชาติที่กรุงออตตาวา เมืองหลวงของแคนาดา ในเรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of Life) นั้นได้ให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) เป็นครั้งแรก ซึ่งเกิดขึ้นโดยได้ถูกบันทึกไว้ว่า "ความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจและสังคม ปัจเจกบุคคลหรือลักษณะเฉพาะของกลุ่มและความปรารถนาที่เกิดขึ้นจริง ความต้องการการเปลี่ยนแปลงหรือการจัดการกับสภาพแวดล้อม " ในอนาคตไม่มีจุดสิ้นสุด แต่สามารถประยุกต์แนวคิดได้ในแต่ละบุคคลกลุ่ม ชุมชนหรือประชาชน สำหรับหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพนี้เป็นแนวคิดที่เน้นการปฏิบัติใหม่ขึ้นมาทั้งหมด โดยยึดเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการทำงานด้านส่งเสริมสุขภาพ โดยกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) และสิ่งที่เพิ่มเข้ามาในโครงสร้างของคุณภาพชีวิต มี 5 ประเด็น ที่ผ่านมา คือ ระดับทักษะของแต่ละคน ผ่านการกระทำทางชุมชนและการให้บริการสาธารณสุขครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมนโยบาย และเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในที่นี้การส่งเสริมสุขภาพ แสดงให้เห็นถึงส่วนประกอบสองอย่าง ได้แก่ สิ่งสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพเป็นการสร้างสุขภาพโดยทั่วไป สภาพทั่วไปของสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการทางสังคมและทางด้านวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสุขภาพ จะนำไปสู่การพิจารณาการวางแผนออกแบบโครงสร้างสภาพแวดล้อมใหม่และการแลกเปลี่ยนเหตุผลของแต่ละคน ซึ่งผลที่ตามมาที่คาดหวังในการส่งเสริมสุขภาพกบผลสะท้อนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ภายใต้ประเด็นหลักนี้ จึงสัมพันธ์กับคำว่า "สุขภาพที่แท้จริงเป็นเรื่องของคุณภาพชีวิต" คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องสำคัญมากของบุคคลและสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นความสำคัญระดับตนเองและครอบครัว คือ การมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ สุขภาพอนามัยดี ไม่เจ็บป่วย ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายส่วนตน และสามารถประกอบอาชีพการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชีวิต ความเป็นอยู่ ครอบครัวยั่งยืน ไม่มีปัญหาความสำคัญระดับสังคม และประเทศชาติ เมื่อประชากรในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตของประชากร เช่น สภาพแวดล้อม การศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ของประชากร เป็นต้น และยิ่งสอดคล้อง

กับ นฐพงศ์ เทพจารี (2539, น.40) คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลและสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อให้ระดับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้และเพื่อทำให้การพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนา บุคคลแต่ละคนแต่ละครอบครัวจึงมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษามีแนวคิดและเจตคติที่ดีการรู้จักบริหารตนเองการมีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่นการมีอาชีพมีรายได้มีคุณธรรมและศีลธรรม ฯลฯ หากทุกคนในสังคมสามารถปฏิบัติได้เช่นนี้ ก็เท่ากับว่าสามารถช่วยยกระดับทั้งของตนเองและสังคมให้มีคุณค่ามีความเจริญงอกงามพัฒนาไปสู่สังคมอุดมคติปัญหาต่างๆในสังคมจะลดลงหรือหมดไป เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาโสเภณีปัญหาอาชญากรรม ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพ ชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นจนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการทั้งนี้ เพื่อช่วยให้สมาชิกในสังคม ทุกคนมีความกินดีอยู่ดีมีความสุขสมบูรณ์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ระบบสาธารณูปโภคไม่ได้มาตรฐาน และสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำแออัด พื้นที่บริเวณเรือนจำไม่เพียงพอ ทำให้การจัดกิจกรรมมีข้อจำกัด

5. ผลการวิจัย **ด้านจิตใจ** พบว่า ควรเพิ่มเติมหลักสูตรโปรแกรมแก้ไข พื้นฟู ชุมชน บำบัด พัฒนาจิตใจ จัดกิจกรรมให้ผู้ต้องขังแสดงออกมากขึ้น จัดโปรแกรมเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังทุกกลุ่ม แยกตาม อายุ ประเภทคดี ให้มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาทุกด้านและเข้าถึงได้ง่าย เป็นไปตามงานวิจัยของ นางเยาว์ อรุณศิริวงศ์ (2550, น. 8) การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การทำให้บุคคล มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาดำเนินชีวิตในทางชอบธรรม มีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง และสามารถ ปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนิพนธ์ คันธเสวี (2534 อ้างถึงใน ศศิธร นุชดารา, 2536, น.19) จำแนกองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 6 ประการ คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ความคิดและจิตใจ และยังสอดคล้องกับยุพา อุดมศักดิ์ (2516, น.6) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของคนทุกคนในสังคม ต้องประกอบด้วย สุขภาพทางกายและทางใจ การศึกษา เศรษฐกิจ และอาชีพ การเมือง ศาสนา สิ่งแวดล้อม สวัสดิการและสังคมอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ไม่มีการแยกประเภทผู้ต้องขังตามกลุ่มอายุ เพื่อให้การจัดกิจกรรมตรงตามความต้องการของผู้ต้องขัง และไม่แยกตามเพศและประเภทคดี รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาไม่เพียงพอและเข้าพบติดต่อยาก ไม่ได้รับความสะดวก

6. ผลการวิจัย **ด้านการฝึกทักษะอาชีพ** พบว่า ควรประสานขอความร่วมมือองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างอาคาร อุปกรณ์ สถานที่ และหลักสูตรสำหรับฝึกอาชีพควรมีการพัฒนาให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อประกอบอาชีพได้จริง และมีการฝึกอาชีพต่อยอดจากอาชีพเดิมของผู้ต้องขังเพื่อให้มีทักษะที่เพิ่มมากขึ้นและควรฝึกอาชีพให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง นำวิทยากรที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญทันสมัยและสื่อสารเข้าใจง่ายมาฝึกอบรม เป็นไปตามงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ ปัญงพงษ์ (2521, น.18) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตต้องรวมปัจจัยทางความต้องการทางร่างกายและความต้องการทางด้านจิตใจ และสอดคล้องกับนิคาร์ตัน ศิลปะเดช (2540, น.85-86) ได้สรุปว่า องค์ประกอบที่จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น ควรประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานคือ

1. ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ด้านร่างกายและสติปัญญา หมายถึง การที่มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้นจะต้องมีความเป็นปกติของร่างกายและสติปัญญาเป็นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การมีอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายสมบูรณ์ครบถ้วน มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีพลังกำลังที่สามารถทำกิจการงานได้ดีเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ มีระดับพัฒนาการของสติปัญญาเป็นปกติ สามารถศึกษาเล่าเรียน คิดไตร่ตรองหาเหตุผลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2. ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ด้านจิตใจและอารมณ์ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีจิตใจที่ดี มีอารมณ์แจ่มใสมั่นคง ไม่แปรปรวน หงุดหงิด โมโหง่าย จิตใจมีคุณธรรม ไม่อิจฉาริษยาหรือเคียดแค้น พยาบาทผู้อื่นเป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีความโอปอ้อมอารี พร้อมทั้งจะช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากหรือเดือดร้อนเสมอ การมีพื้นฐานด้านจิตใจและอารมณ์ที่ดีจะช่วยให้บุคคลเกิดความสุขและความสงบในการดำรงชีวิต

3. ปัจจัยด้านความสมบูรณ์สังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึงการเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปอันเนื่องมาจากการมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความสามารถในการปรับตัวยอมรับความสามารถและความสำคัญของผู้อื่น ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัว ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของบุคคลและสิ่งแวดล้อมและคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นคงคุณค่าและประโยชน์อยู่ตลอดไป จะยอมให้เกิดความเสียหาย หรือมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อยที่สุด การมีความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่เหมาะสมกลมกลืน และเข้ากันได้กับสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน

4. ปัจจัยด้านความสมบูรณ์ของสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต หมายถึงความสามารถที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างดีตามฐานะของตนเอง ตลอดจนสภาพ

ของสังคมเศรษฐกิจ และยุคสมัย ปัจจัยจำเป็นเหล่านี้ ได้แก่ ปัจจัย 4 ซึ่งมี อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรคและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ ตลอดจนการได้รับการศึกษาการพักผ่อน ฯลฯ ซึ่งบุคคลจำเป็นต้องจัดหรือจัดให้มีขึ้นตามความจำเป็นในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน การมีปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดีและพอเพียง ย่อมช่วยให้บุคคลมีความสะดวกสบาย ไม่ลำบากขัดสน และย่อมนำมาซึ่งความสุขและความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งยังสอดคล้องกับผจญ เฉลิมสาร (2540, น.7) ได้สรุปความหมายของชีวิตการทำงานว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างครอบคลุมไปในทุกด้าน ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในการทำงานของปัจเจกบุคคลและสภาพแวดล้อมในการทำงานภายในองค์กร ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในสถานที่ทำงาน และสภาพการทำงานที่ปัจเจกบุคคลมีความรู้สึกทั้งหลายเกี่ยวกับสภาพในการทำงานทั้งผลตอบแทนเรื่องเศรษฐกิจ ความมั่นคง ความก้าวหน้าในงาน

ที่เป็นเช่นนี้เพราะ อุปกรณ์ สถานที่ ไม่ได้รับการปรับปรุง มีสภาพที่ทรุดโทรมมาก นอกจากนี้การฝึกอาชีพยังไม่ทันสมัยทำให้ไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัย พบว่า เรือนจำเป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ และเป็นสถาบันทางสังคมซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไป ในฐานะตัวแทนของรัฐที่ดำเนินงานรับผิดชอบด้านการป้องกันสังคมในส่วนของการปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนี้

1. ทำหน้าที่ควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งตามคำพิพากษาของศาลเพื่อเป็นการลงโทษให้ผู้กระทำผิดได้เกิดความเลาบจำ สังคมรู้สึกปลอดภัยจากผู้ก่ออาชญากรรม
2. อบรมแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเป็นสิ่งสำคัญ ที่ผู้ต้องขังเหล่านั้นจะต้องกลับสู่สังคมตามเดิม ดังนั้น คุณภาพชีวิต จึงเป็นภารกิจที่สำคัญอย่าง โดยกรมราชทัณฑ์มีส่วนฝึกวิชาชีพและส่งเสริมทักษะการทำงาน กองพัฒนาพฤตินิสัย มีหน้าที่ส่งเสริมให้เรือนจำดำเนินการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังตามความถนัด และความต้องการของผู้ต้องขัง และตลาดแรงงาน สนับสนุนเงินทุนพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพและสนับสนุนปัจจัยการผลิต พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ศึกษาแนวโน้มความต้องการของตลาดเกี่ยวกับรูปแบบและ

ประเภทผลิตภัณฑ์ กำหนดค่าจ้าง เงินรางวัลปันผล ส่งเสริมสนับสนุนให้เรือนจำนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในงานนิทรรศการและงานเทศกาลต่างๆ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง และจัดการประกวดแข่งขัน เพื่อฝึกทักษะความรู้ความชำนาญให้แก่ผู้ต้องขัง และการฝึกวิชาชีพเป็นหนึ่งในภารกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัว สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ จะได้ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากกรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ในการลงนามบันทึกข้อตกลง ในการสร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง โดยผ่านกระบวนการฝึกวิชาชีพ เพิ่มทักษะความรู้ ความเชี่ยวชาญ ให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน หรือสามารถประกอบอาชีพอิสระได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความร่วมมือจากสถานประกอบการหรือนายจ้าง ที่ได้มอบโอกาสในการเข้าไปฝึกวิชาชีพทั้งในเรือนจำและในสถานประกอบการและการให้โอกาสจ้างงานผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษอีกด้วย

ปัญหาผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาทำความผิดซ้ำ เป็นเรื่องใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมายาวนานสาเหตุหลักของผู้ต้องขังที่พ้นโทษหันไปทำผิดอีก เกิดจากคนในสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส และหลังพ้นโทษไม่มีงานทำ นักโทษคิดว่าตัวเองไร้ค่า ไม่มีที่ยืนในสังคม จึงกลับไปทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า กลายเป็นวังวนเดิม รัฐต้องสูญเสียงบประมาณมหาศาลในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำที่เพิ่มขึ้นทุกวัน นำไปสู่ปัญหานักโทษล้นคุก (ประมาณ 330,000 คน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน 143 แห่งทั่วประเทศ) และผู้คุมดูแลไม่ทั่วถึง กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งงานราชทัณฑ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยหลักในการ พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคือ การจัดการศึกษาสายสามัญและสายวิชาชีพ รวมทั้งการอบรมศีลธรรม จริยธรรมให้ผู้ต้องขัง ให้มีจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การศึกษานี้เป็นการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในจังหวัดอื่น ภายในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดระนอง เช่น แนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในรูปแบบของแผนพัฒนากรมราชทัณฑ์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- เกศิณี จุฑาวิจิตร. (2542). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จุมลพล รอดคำดี. (2532). สื่อสารมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์. (2521). ประชากรศาสตร์และประชากรศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาญชัย อินทรประวัตติ. (2547). การพัฒนาคุณภาพชีวิต. นครราชสีมา: เอเชียสาส์น.
- ทิวาพร เดชมณี. (2560). การกลับใจของผู้พ้นโทษผ่านทางการใช้ชีวิต ในบ้านกึ่งวิถีแนวคริสต์ : ศึกษากรณี บ้านกึ่งวิถีบ้านพระพร ของมูลนิธิพันธกิจเรือนจำคริสต์เรียน. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- นงเยาว์ อรุณศิริวงศ์. (2550). เอกสารชุดการสอนหน่วยที่ 11 การพัฒนาคุณภาพชีวิต.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : นนทบุรี.

นฐพงศ์ เทพจารี. (2533). **ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมชนบท จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต.**วิทยานิพนธ์.ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นวรรตน์ ณ วันจันทร์.(2548).**คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรมการปกครองจังหวัดลำพูน.**วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร.มหาบัณฑิต. สาขารัฐประศาสนศาสตร. คณะรัฐศาสตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิสารัตน์ ศิลปเดช. (2540). **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : พิเศษการพิมพ์.

นิพนธ์ คันทะเสวี. (2536). **คุณภาพชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ (อัดสำเนา)

ภัทร คงคาทิพย์. (2557). **มาตรการทางกฎหมายในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย.** วิทยานิพนธ์. นิติศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ภัทรภา สุขสง่า, และ พรรณทิพา ศักดิ์ทอง. (2557). การทดสอบเบื้องต้นแบบประเมินผลลัพธ์ด้านการใช้จ่ายที่ได้จากการรายงานของผู้ป่วยสำหรับคุณภาพชีวิตด้านยาโดยใช้วิธีเชิงผสมผสาน. **วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ**, หน้า 203-212.

ยุพา อุดมศักดิ์. (2516). แนวความคิด หลักการ และวิธีการทางประชากรศึกษา. ในเอกสาร **ประกอบการประชุมเรื่องบทบาทสหศึกษา – ประชากรศึกษาในการแก้ปัญหาประชากร และสาธารณสุข**, นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

เยาวลักษณ์ กลิ่นหอม. (2540). **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งในการ**

งของโลของสงวติครองเครวัยไวยลิตภณ (รายงานของวาลัย) งวาลัย

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุใน ตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

The Roles of Local Administrative Organizations on the Elderly in
Bang Non Subdistrict, Mueang District, Ranong Province

พูนศักดิ์ แผลงศรี¹ จักรวาล สุขไมตรี² กীরติวรรณ กัลยาณมิตร ³ สันหนัฐ จักรภัทรวงศ์⁴

Poonsak Plangsorn, Jagraval Sukmaitree, Keratiwan Kalayanamit,
and Sunhanat Jakkapattarawong

Received: April 5, 2022 Revised: April 18, 2022

Accepted: August 1, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง 2) เพื่อให้ข้อเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง และการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 ท่าน โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน มี 4 ด้าน คือ (1) ด้านสาธารณสุข ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มจะมีความต้องการที่

¹ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and SuanSunandha Rajabhat University. E-mail: s62463825025@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, SuanSunandha Rajabhat University .E-mail: jagraval.su@ssru.ac.th

³ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, SuanSunandha Rajabhat University .E-mail: Keratiwan.ka@ssru.ac.th

⁴ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, SuanSunandha Rajabhat University .E-mail: Sunhanat Jakkapattarawong

แตกต่างกัน (2) ด้านกิจกรรม ผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมตามที่เทศบาลได้จัดให้ไม่มาก เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด19 (3) ด้านการรับประโยชน์ ผู้สูงอายุในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นความจริง เช่น เรื่องรายได้-รายจ่าย (4) ด้านการประเมินผล ไม่มีการประเมินผลอย่างจริงจัง สำหรับข้อเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ทั้ง 4 ด้าน มีข้อเสนอแนะ ให้มีหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุให้เพียงพอ และลงพื้นที่พบผู้สูงอายุให้มากขึ้น รวมทั้งให้มีแพทย์พยาบาลประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางนอนตลอดเวลา นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมโดยแบ่งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มย่อยและจัดกิจกรรมที่หลากหลายสร้างสรรค์ พร้อมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร ให้สม่ำเสมอครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และควรมีการประเมินผลประจำปี เพื่อนำผลจากการประเมิน มาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

คำสำคัญ : บทบาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to : 1) study the problems of the roles of local administrative organizations on the elderly in Bang Non Subdistrict, Mueang District, Ranong Province; and 2) provide suggestions of the roles of local administrative organizations on the elderly in Bang Non Subdistrict, Mueang District, Ranong Province, This is a qualitative research. There were 17 key-informants to whom an in-depth interview was conducted.

The findings revealed 4 problems of the roles of local administrative organizations on the elderly in Bang Non Subdistrict, (1) public health: each group of the elderly had different needs, (2) activities: only a few of the elderly joined municipal activities due to COVID-19 outbreak, (3) received benefits: the elderly rarely cooperated on providing true information, for example, income-expenses, and (4) evaluation: there was no serious evaluation. For suggestions of the roles of local administrative organizations on the elderly in Bang Non Subdistrict, Mueang District, Ranong Province in those 4 aspects, there should be sufficient agencies to take care of the elderly, with more frequent visit. More physicians and

nurses should be provided for Bang Non Subdistrict Health Promoting Hospital all the time. Moreover, activities provided should divide the elderly into subgroups, with various and creative activities. PR and information should be frequently and inclusively provided. There should also be annual evaluation for better improvement.

Keywords : Role, local administrative organization, the elderly

บทนำ (Introduction)

กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย การจัดทำ แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ซึ่งรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย ได้ลงนามในระเบียบดังกล่าว เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2559 และได้ลง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2559 โดยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่า ด้วย การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 มีผลใช้บังคับ ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์และ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเสริมสร้าง สวัสดิการสังคม เสริมความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมระดับพื้นที่ ว่าด้วยการ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากระบวนการบริการรองรับสังคมผู้สูงอายุ และสังคมแห่งการเกื้อกูล อย่างเท่าเทียมของท้องถิ่น เพื่อการศึกษารูปแบบ แนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม แก่ประชาชนในท้องถิ่นภายใต้ระเบียบปฏิบัติของท้องถิ่น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้สูงอายุ โดยมีการจัดตั้งสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย มีการริเริ่มโครงการให้การ สงเคราะห์ประชากรผู้สูงอายุในด้านการรักษาพยาบาล โครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดย ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีการจัดหาอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งสนับสนุน ให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ สูง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เข้าถึงการบริการอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพและเป็นธรรม (กรมส่งเสริม การปกครองท้องถิ่น. กระทรวงมหาดไทย, 2556)

ดังนั้น เทศบาลตำบลบางนอน จังหวัดระนอง มีหน้าที่ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุ วัยกลางและวัยปลายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น สะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพคนตามช่วงวัยและการปฏิรูประบบเพื่อสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว เทศบาลตำบลบางนอน จังหวัดระนอง มีการเตรียมมาตรการออกมารองรับพร้อมที่จะก้าวทันสถานการณ์ของผู้สูงอายุ และปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคม ให้เป็นผู้ใช้ประสบการณ์ที่สะสมมายาวนานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (แผนพัฒนาท้องถิ่น, 2561)

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงาน ปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการทำงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
2. เพื่อให้ข้อเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังนี้

1. เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 17 คน โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน และให้ข้อเสนอแนะ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการทำงานต่อไป และเครื่องมือสำหรับการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุใน
ตำบลบางนอน

อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ตอนที่ 3 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบาง
นอน อำเภอเมือง

จังหวัดระนอง

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน โดยอาศัยการจดบันทึกการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และบันทึกภาพร่วมกับผู้ให้สัมภาษณ์ และทำการตรวจสอบ คัดแยกข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) โดยนำข้อมูลจากการบันทึกเสียงมาถอดบทเรียนและจัดกลุ่มของข้อมูลตามเนื้อหาส่วนข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกนำมาจัดเกลาเรียบเรียงตามลำดับเนื้อหา จัดแสดงข้อมูล (Data Display) และหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) โดยการสังเคราะห์ ตีความ หาข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม

ผลการวิจัย (Research Results)

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอมือ จังหวัดระนอง ผลการวิจัย พบว่า

- ด้านสาธารณสุข ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม มีความต้องการที่แตกต่างกัน
- ด้านกิจกรรม ผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมที่เทศบาลจัดให้ไม่มาก เนื่องจากการแพร่

ระบาดของโควิด19

- ด้านการรับประโยชน์ ผู้สูงอายุในพื้นที่ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นความจริง เช่น เรื่องรายได้-รายจ่าย

- ด้านการประเมินผล ไม่มีการประเมินผลอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอมือ จังหวัดระนอง ผลการวิจัย พบว่า

- ด้านสาธารณสุข ควรมีหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุให้เพียงพอ และลงพื้นที่พบผู้สูงอายุให้มากขึ้น รวมทั้ง ให้มี

แพทย์พยาบาลประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางนอนตลอดเวลา

- ด้านกิจกรรม ควรจัดกิจกรรมโดยแบ่งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มย่อยและจัดกิจกรรมที่หลากหลายสร้างสรรค์

- ด้านการรับประโยชน์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร ให้สม่ำเสมอครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

- ด้านการประเมินผล ควรมีการประเมินผลประจำปี เพื่อนำผลจากการประเมิน มาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาถึง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอมือ จังหวัดระนอง ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัยสภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอมือ จังหวัดระนอง **ด้านสาธารณสุข** พบว่า การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด

นา 2019 (โควิด 19) ทำให้ผู้สูงอายุส่วนมากไม่ได้มาร่วมกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดให้ และบางครั้งเทศบาลไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุในพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องรายได้-รายจ่าย ที่เป็นความจริง จึงทำให้การปรับปรุงพัฒนางานในเรื่องผู้สูงอายุมีความล่าช้า เป็นไปตามงานวิจัยของ จารุณี รัตนจินดา (2559, น.55) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุ ในชุมชน เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการดูแลผู้สูงอายุในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ โดยการเสริมสร้างความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้เข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ส่งเสริมให้เกิดการออม และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิที่ผู้สูงอายุที่ควรจะได้รับ แก้ไขปัญหาให้ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้ ตรงตามเป้าหมายและความต้องการ เพื่อพัฒนา และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีราพร ทองดี, ดาราวรรณ รองเมือง และ ฉันทนา นาคฉัตรีย์ (2557, น. 88-99) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้” มีข้อเสนอแนะว่าบุคลากรในทีมสุขภาพตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นเช่นนี้เพราะ เทศบาลไม่ได้รับความร่วมมือที่เป็นความจริงเกี่ยวกับข้อมูลรายได้-รายจ่าย ทำให้การพัฒนาปรับปรุงในผู้สูงอายุไม่ตรงตามความต้องการ และทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. ผลการวิจัยสภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง **ด้านกิจกรรม** พบว่า เทศบาลมีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย ซึ่งผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มจะมีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ ภานุ ธรรมสุวรรณ และ วิวัฒน์ ฤทธิมา (2556, น. 46-45) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การแปลงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” มีข้อเสนอแนะว่า

1. การรู้จักใช้งบประมาณที่เหมาะสมด้านการบริหารงบประมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานและเกิดความคุ้มค่าสูงสุดในการบริหารโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลควนรูได้จัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล เพื่อเป็นกองทุนในเรื่องการดูแลสุขภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ

2. ชุมชนที่มีการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบไปด้วย โรงเรียน วัดและชุมชน และสอดคล้องกับปรัชญา วงษ์พรหม, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, นวลฉวีประเสริฐสุข และ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2558, น. 41-54) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” มีผลการวิจัย คือ

2.1 ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถสนองตอบต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติคือ กาย ใจ สังคม และปัญญา/การเรียนรู้

2.2 เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุ ที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน

2.3 เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนโดยการดำเนินการต่อเนื่องของชุมชนที่ประกอบด้วยแกนนำผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พรหมธิภา เอี่ยมสิริบริดา, อัจฉรา ประเสริฐสิน และนริสรา พึ่งโพธิ์สภ (2560, น. 21-35) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสร้างเสริมพลังในผู้สูงอายุผ่านการทำงานอาสาสมัคร” พบว่า การสร้างเสริมพลังในผู้สูงอายุผ่านการทำงานอาสาสมัคร เริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายการส่งเสริมผู้สูงอายุผ่านการทำงานอาสาสมัคร โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนและบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยการนำเสนองานอาสาสมัครหลากหลายรูปแบบ ให้อาสาสมัครเข้าร่วมตามความถนัดและความสนใจแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริมพลังให้กับผู้สูงอายุ โดยทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดีและสามารถปรับตัวหลังการเกษียณอายุได้ดี ซึ่งบทสรุปของบทความนี้จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำงานอาสาสมัครในผู้สูงอายุและการบริหารจัดการงานอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้สูงอายุมีความต้องการที่แตกต่างกัน เนื่องจากในชุมชนจะมีผู้สูงหลายกลุ่ม ความคิดเห็นแต่ละกลุ่มจึงมีหลากหลาย และต้องการให้มีกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มตัวเองเป็นต้น

3. สภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง **ด้านการรับประโยชน์** พบว่า ผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมไม่มาก เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด19 ซึ่งเทศบาลได้มีการจัดกิจกรรมออกกำลังกายสม่ำเสมอ เป็นไปตามงานวิจัยของ ชัยพล ดิษฐอึ้ง (2559, น. 265-283) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ

จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า มีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ คือ 1) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ได้แก่ การประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ข่าวสารในการดูแลสุขภาพตนเอง การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการและการจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมผู้สูงอายุการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนโดยสื่อสารผ่านผู้นำชุมชนหรือโรงเรียนในชุมชน 2) การพอประมาณ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจให้ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในความดูแล การส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีบทบาทและเข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัว การจัดกลุ่มอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ และการหาแหล่งทุนหรือแหล่งสนับสนุนในเรื่องปัจจัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน 3) การมีเหตุผล ได้แก่ จัดให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้และประสบการณ์ เข้ามาร่วมพัฒนาเด็กวัยรุ่น เยาวชนในชุมชน โดยการให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีและเหมาะสม โดยหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ ควรจะส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุให้มีความครอบคลุมทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการวางแผนงาน การติดต่อประสานงาน การฝึกทักษะฝีมือ การหาตลาดให้กลุ่มผู้สูงอายุ การหาแนวทางสร้างรายได้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น สมาชิกในครอบครัว ควรให้ความสำคัญในการเพิ่มศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิภาพดีขึ้น และยังสอดคล้องกับภูมิวัฒนธรรม พรวนสุข (2558, น.77-87) ได้ศึกษาทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่” พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ด้านสุขภาพอนามัย ควรมีการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติได้จริงที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมีบริการตรวจสุขภาพประจำปี ควรมีการตั้งศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม หรือศูนย์ออกกำลังกาย ควรมีกิจกรรมอาสาสมัครออกเยี่ยมที่บ้านพร้อมรับฟังปัญหาและแนะนำแนวทาง พร้อมทั้งตั้งงบประมาณไว้รองรับผู้สูงอายุในอนาคต ด้านสังคมควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุและควรจัดสวัสดิการแจกสิ่งของที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนาและได้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ควรมีรถรับ-ส่ง ไปโรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ควรมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง ด้านครอบครัวควรปรับปรุงที่อยู่อาศัยและตั้งศูนย์ที่พักพิงชั่วคราวของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและปลอดภัย ควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้เพียงพอต่อความต้องการในวันสำคัญของครอบครัว เพื่อสร้างสายใยครอบครัวและ

สนับสนุนให้อยู่กับครอบครัวและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขจนวาระสุดท้าย ด้านการเงินและการทำงาน ควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของผู้สูงอายุ และให้มีส่วนร่วมปฏิบัติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้านอาชีพและมีการบริการจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย และจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม และยังสอดคล้องกับ ปณิธิ บราวน์ (2557, น.85) เขียนบทความวิจัยเรื่อง “พหุพลัง : บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุและ “ทุน” ที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงวัย” เป็นการนำเสนอบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุและ “ทุน” ที่ถูกนำมาใช้ขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงวัยในชุมชน พบว่าการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงวัยในชุมชน ไม่จำเป็นต้องอาศัยทุนทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว กลุ่มผู้สูงอายุยังใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนสัญลักษณ์ ในการดำเนินกิจกรรมด้านผู้สูงวัย และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีมีคุณค่า สะท้อนให้เห็นการพยายามปรับตัวของผู้สูงอายุและการสร้างความหมายใหม่ต่อการเป็นผู้สูงวัยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่กระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย ที่เป็นเช่นนี้เพราะเทศบาลและหน่วยงานของรัฐ มีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงในชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันไป และทำให้เกิดความสับสนในการรับข้อมูล ดังนั้นเทศบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรทำการประชาสัมพันธ์ให้ถี่เพื่อผู้สูงอายุในชุมชนจะได้รับข้อมูลที่เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้มีความเข้าใจถูกต้องชัดเจนมากขึ้น

4. ผลการวิจัยสภาพปัญหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง **ด้านการประเมินผล** พบว่า ไม่มีการประเมินผลอย่างจริงจัง ถ้าต้องการทราบเรื่องอะไร จะถามที่เทศบาลโดยตรง เป็นไปตามงานวิจัยของกัญญา ชื่นอารมณ์ และ วลัยนารี พรหมลา (2560, น. 94-104) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดปทุมธานี เป็นงานวิจัยและพัฒนาเพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ต้องกำหนดเป็นนโยบาย/ยุทธศาสตร์การสนับสนุน/ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการสนับสนุน / ส่งเสริมการจัดตั้งชมรม หรือกลุ่มผู้สูงอายุ การส่งเสริมการทำอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และการสนับสนุนหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ หรือการให้สิทธิ์ผู้สูงอายุในการตรวจสุขภาพประจำปี สนับสนุนการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ และครอบครัว และสอดคล้องกับ วิษย์ ภูมิศรี (2564, น. 31-33) ได้ศึกษาการพัฒนา

เสริมสร้างบทบาทภารกิจในการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า การดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำนั้น จะถูกบรรจุในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารชุมชนและสังคม ทั้งในแผนงานด้านสังคม สงเคราะห์และแผนงานการบริหารทั่วไป ซึ่งโครงการโดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการสงเคราะห์ และการจัดสวัสดิการ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ได้เข้าใจถึงความสำคัญของการประเมินผลว่าจะเป็นผลดีอย่างไรกับผู้ประเมิน ซึ่งถ้าผู้สูงอายุได้รับข้อมูลว่าการประเมินผลจะเป็นข้อดีสำหรับการจัดทำ ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ตรงตามวัตถุประสงค์ความต้องการของผู้สูงอายุ จะทำให้ ได้รับประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

5. ผลการวิจัย **ด้านสาธารณสุข** พบว่า ควรมีหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุให้เพียงพอรวมทั้ง ดูแลสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่พบผู้สูงอายุให้มากขึ้น เพื่อให้ ได้รับการดูแลที่ทั่วถึง นอกจากนี้ให้มีแพทย์พยาบาลประจำ และให้มีคลินิกทันตกรรม เพื่อให้ ผู้สูงอายุไม่ต้องเดินทางไปโรงพยาบาล และให้มีการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด19 ให้ เข้มข้นขึ้นกว่านี้ เป็นไปตามงานวิจัยของ ศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์ (2560, น. 176-191) ได้ทำ วิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย” พบว่า หาก รัฐมีนโยบายการจัดการสังคมผู้สูงอายุทั้งในมิติเศรษฐกิจและสังคมครอบคลุมนโยบายแรงงาน การศึกษา สาธารณสุขและสวัสดิการสังคม ทั้งการศึกษา การอบรม การวิจัย อันนำไปสู่การ เรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้มีทักษะขยายอายุเกษียณ เพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเอง ได้มากขึ้น การดูแลรักษาสุขภาพอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ไม่เป็นปัญหาต่อ ครอบครัวและสังคม มอบโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในระดับชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนสร้าง ความรู้ความเข้าใจและวางแผนเตรียมการออมเงินตั้งแต่ในวัยทำงานเพื่อใช้จ่ายในวัยเกษียณ การดำเนินการดังกล่าวทำให้สามารถบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน และเป็นการ สร้างบทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการลงทุนในทุนมนุษย์ และ สอดคล้องกับ กฤษณ์ ภูริพงศ์, สุพจน์ อินทวงศ์, และ กัญญามณ อินทวงศ์ (2558, น. 1-17) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนล่าง ผล วิจัยพบว่า ความต้องการการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุที่มีความต้องการด้านสุขภาพอนามัย ด้านสวัสดิการ ด้านความปลอดภัยในชีวิต และด้านนันทนาการ ลักษณะของการจัดสวัสดิการมี 5 ประการ คือ การมีเสรีภาพ การมีส่วนร่วม การได้รับการดูแล การบรรลุความพึงพอใจตนเอง

ความมีศักดิ์ศรี ลักษณะการจัดกิจกรรมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านพฤติกรรมการณ์การอดด้านพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ มีเป้าหมายการสร้างคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสุขภาพชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ฉวีวรรณ บุญมานะ (2561, น. 564-576) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” พบว่า การดำเนินการภายใต้โรงเรียนผู้สูงอายุ จะต้องมีการบูรณาการแบบมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และต้องมีการระดมทุนเพื่อให้การพัฒนาผู้สูงอายุแบบองค์รวม โดยสิ่งสำคัญ คือ 3 อ. คืออาหาร อารมณ์ และออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่มีการประยุกต์ใช้การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความรู้และมีการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะ บุคลากรที่จะดูแลผู้สูงอายุให้ทั่วถึงมีไม่เพียงพอ และหน่วยงานภาครัฐไม่ทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ทำให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลที่สับสน ไม่เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน ทำให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่ครอบคลุมทุกมิติ

6. ผลการวิจัย **ด้านกิจกรรม** ควรมีการจัดกิจกรรม โดยแบ่งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มย่อย เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด19 และจัดกิจกรรมที่หลากหลายที่สร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ฝึกสมอง รวมทั้งสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมให้ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นไปตามงานวิจัยของ ภาวดี ทะไกรราช และคณะ (2558, น. 32) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยคือ พบว่าการดูแลตนเองของผู้สูงอายุมีรูปแบบกิจกรรมที่เน้นในการดูแลสุขภาพทางด้านกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมถึงการสร้างคุณค่าของตัวเองและการถ่ายทอด ผู้สูงอายุมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในหลายๆ ด้าน และมีแนวคิดว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านต่างๆ มาถ่ายทอดให้เด็ก เยาวชน บุคคลทั่วไป ได้เรียนรู้ โดยปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ การสร้างกลุ่มเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน หากพิจารณาตามศักยภาพของผู้สูงอายุทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ องค์ความรู้ และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างคุณค่าทางสังคม แนวทางในการสร้างอาชีพ เพื่อ

เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ และการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ สามารถมีข้อเสนอเชิงนโยบายให้ที่สอดคล้องให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาสนับสนุนผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชน การจัดทำแผนงานพัฒนาด้านสุขภาวะอนามัย การอาชีพรายได้และการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอระดับท้องถิ่นชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมสำหรับการสร้างอาชีพรายได้เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชน และการส่งเสริมด้านการสร้างทักษะความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการสร้างอาชีพมาดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและคนในชุมชน การสนับสนุนการเสริมสร้างกิจกรรมร่วมกันในชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งกิจกรรมและแผนงานระหว่างเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งในระดับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะเบี้ยยังชีพและจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นปัจจุบัน การสนับสนุนความต้องการของผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะแห่งความยากลำบาก การจัดให้มีบริการด้านสาธารณสุขเคลื่อนที่แก่สมาชิกผู้สูงอายุในพื้นที่การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อสร้างกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมวันสำคัญวันผู้สูงอายุ ประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี ผู้สูงอายุที่ได้บำเพ็ญประโยชน์การสนับสนุนกองทุน ผู้สูงอายุในกรณีพิเศษ เช่น ผู้สูงอายุพิการ ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ผู้สูงอายุยากจน ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง และผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาอื่น ๆ การส่งเสริมให้มีจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและกองทุนสุขภาพผู้สูงอายุในระดับตำบล การสร้างพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อส่งเสริมสิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งการสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้นานที่สุด

3. ข้อเสนอระดับรัฐบาล นโยบายประเทศ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนนโยบายและสวัสดิการสังคมกรณีพิเศษ อาทิ นโยบายผู้สูงอายุ ชีวรับฟรี นโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาและการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ การผลักดันนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างจริงจังต่อเนื่องและมีความรวดเร็ว การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการพัฒนา

อาชีพและรายได้ รวมถึงแผนงานในการจัดตั้งกลุ่มและระดมทุนจากผู้สูงอายุการสนับสนุน แผนงานการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรม ประเพณีและทางศาสนาให้กับผู้สูงอายุ และการสนับสนุน กิจกรรมด้านพุทธศาสนา การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิ ปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์การถ่ายทอดองค์ความรู้และเรียนรู้ภูมิปัญญาแก่คนรุ่นใหม่ และเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมแบบองค์รวมของผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการ สร้างเครือข่ายผู้สูงอายุในท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อ ขับเคลื่อนกิจกรรมเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการสนับสนุนการขยายฐานการจ่ายเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ ให้เพิ่ม มากขึ้น เพื่อให้ทั่วถึงและเพียงพอกับค่าครองชีพในปัจจุบัน และสอดคล้องกับภคณ ุฑริพงศ์, สุ พจน์ อินทว้าง, และ กัญญามน อินทว้าง (2558, น. 1-17) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการ พัฒนาการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนล่าง ผลวิจัยพบว่า ความต้องการการ จัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ มีความต้องการด้านสุขภาพอนามัย ด้านสวัสดิการ ด้านความ ปลอดภัยในชีวิต และด้านนันทนาการ ลักษณะของการจัดสวัสดิการมี 5 ประการ คือ การมี เสรีภาพ การมีส่วนร่วม การได้รับการดูแล การบรรลุความพึงพอใจตนเอง ความมีศักดิ์ศรี ลักษณะการจัดกิจกรรมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการ ปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านพฤติกรรมการออม ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ มีเป้าหมายการ สร้างคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสุขภาพชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้สูงอายุมีความต้องการที่ แตกต่างกัน และกิจกรรมบางอย่างไม่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุขาดทักษะในการพัฒนาฝีมือ รวมทั้งไม่มีตลาดรองรับอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

7. ผลการวิจัย **ด้านการรับประโยชน์** พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร สม่่าเสมอ ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยตรง เพื่อให้มีความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งจัดกิจกรรมที่แยกตามกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ ตรงตามความต้องการ และให้มีการจัดตั้งศูนย์ผู้สูงอายุโดยตรง รวมทั้งสำรวจความต้องการของ ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มเพื่อนำมาจัดกิจกรรมได้ตรงตามความต้องการ ประโยชน์จะตกถึงผู้สูงอายุใน พื้นที่ นอกจากนี้ควรให้เทศบาลลงพื้นที่สม่่าเสมอ เพื่อพูดคุยให้กำลังใจผู้สูงอายุมากขึ้น เป็นการ ลดความเครียดและความเหงาได้ เป็นไปตามงานวิจัยของ ปิยภรณ์ เลาหบุตร (2557, น.78-81) ได้ทำวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบล พลุตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี” พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพ เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน

สิ่งแวดล้อมอยู่อันดับ 1 ด้านร่างกายอยู่อันดับ 2 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่อันดับ 3 และด้านจิตใจอยู่อันดับ 4 และมี ข้อเสนอแนะการวิจัย คือ 1) ควรส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายและงบประมาณในการส่งเสริมระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงาน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน 2) ควรมีนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยกระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ จุฬารัตน์ แสงทอง (2560, น. 6-28) ได้ทำวิจัยเรื่อง สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์) : ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่ในภาวะสังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ถึงเวลานั้นประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว เมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชากรที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ และประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุต้องเร่งตระหนักโดยให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อผู้สูงอายุในสังคมมีความรู้ ความสามารถ และมีศักยภาพความพร้อมที่จะช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ก็จะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนการเตรียมความพร้อมในระดับมหภาค เป็นรูปแบบทางด้านการวิจัยทางสังคมเกี่ยวกับด้านผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาไปสู่นโยบายที่มีความสอดคล้องต่อดำเนินชีวิตจริงในสังคมของผู้สูงอายุ เพราะการศึกษาที่เป็นองค์รวมจะทำให้สามารถมองแนวโน้มในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ได้มีประสิทธิภาพได้มากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจนไม่มาก เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ทำให้เกิดความสับสนของข้อมูล ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนอย่างสม่ำเสมอ

8. ผลการวิจัย **ด้านการประเมินผล** พบว่า ควรมีการประเมินผลประจำปี เพื่อนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้น และให้ทุกหน่วยงานประสานงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน เพื่อรับข่าวสารข้อมูลได้รวดเร็วขึ้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นไปตามงานวิจัยของ วัชรินทร์ เสมามอญ (2556, น.101-

102) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ” พบว่า

1. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ที่รับผิดชอบผู้สูงอายุมองเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านผลการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการดำเนินการ ตามลำดับ 2. ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านโปรแกรมการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุมีสูงที่สุด รองลงมาคือด้านสถานที่จัดกิจกรรมนันทนาการ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านบุคลากรในการดำเนินการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ และด้านวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุตามลำดับ และสอดคล้องกับ อิสราพร อ่อนบุญ (2559, น. 76-87) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสร้างระบบการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความสามารถในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสู่การจัดสวัสดิการสังคมในประชาคมอาเซียน” พบว่า การสร้างระบบการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความสามารถในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม คือ (1) ด้านการสร้างระบบการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน และร่วมบริหารชุมชนในด้านต่าง ๆ ส่วนกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน และทำกิจกรรมที่มีผู้สูงอายุเกี่ยวข้องทุกโครงการ (2) ด้านการจัดสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการในด้านการรักษาฟรีบัตรทอง ส่วนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ เช่น จัดหาอาชีพ หาดตลาดขายสินค้า จัดคลินิกตรวจสุขภาพ จัดยารักษาโรคตามอาการของแต่ละคน (3) ด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และเข้าร่วมเป็นกรรมการของชมรมต่าง ๆ ในชุมชน รวมทั้งมีการเสริมทักษะด้านอาชีพ และด้านภาษา ส่วนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีการให้ข้อมูลผ่านทางอาสาสมัครหมู่บ้าน และมีการส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะภาษา เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ (4) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสู่ประชาคมอาเซียน ผู้สูงอายุได้รับการสอนภาษา การฝึกอาชีพเพื่อใช้เป็นอาชีพเสริม หรือใช้ทำเป็นกิจกรรมยามว่าง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตทางอารมณ์ให้ดีขึ้น ส่วนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีการเสริมทักษะความรู้เกี่ยวกับอาเซียน โดยจัดหาวิทยากรมาอบรม ให้กับ

ผู้สูงอายุ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ไม่มีการประเมินผลสม่ำเสมอ จึงทำให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุทั้งหมด

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัย พบว่า เทศบาลตำบลบางนอน จังหวัดระนอง มีหน้าที่ ดังนี้

1. ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน ผู้พิการและผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลาง และวัยปลาย มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น สะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพ
2. การพัฒนาศักยภาพคนตามช่วงวัยและการปฏิรูประบบ เพื่อสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาศักยภาพคนในทุกช่วงวัยให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ โดยช่วงวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดให้มีพัฒนาการที่สมวัยในทุกด้าน วัยเรียน วัยรุ่น ให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นภายใต้บริบทสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม วัยแรงงานให้มีการพัฒนาระดับสมรรถนะฝีมือแรงงาน เพื่อสร้างผลิตภาพเพิ่มให้กับประเทศ วัยผู้สูงอายุให้มีการทำงานที่เหมาะสมตามศักยภาพและประสบการณ์มีรายได้ในการดำรงชีวิต
3. การพัฒนาด้านสุขภาพ โดยส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์ เพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุทั้งในด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ยกระดับการบริหารจัดการ ระบบสุขภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีพในสังคมสูงวัย โดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อม และความจำเป็นทางกายภาพให้เหมาะกับวัยและการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลาย ดังนั้น การก้าวขึ้นสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วของสังคมไทย ส่งผลให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมของคนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้หน่วยงานภาครัฐตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งเทศบาลตำบลบางนอน จังหวัดระนอง ต้องมีการเตรียมมาตรการรองรับพร้อมที่จะก้าวทันสถานการณ์ของผู้สูงอายุ และ

ปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคม ให้เป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่
สะสมมายาวนาน ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

4. ประเทศไทยได้มีการจัดสวัสดิการสังคมไว้ดูแลผู้สูงอายุใน 4 รูปแบบคือ การ
ประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ การบริการสังคม และการช่วยเหลือเกื้อกูลของภาค
ประชาชน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การศึกษานี้เป็นการศึกษาเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุ
ในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในจังหวัดอื่น ภายใน
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่มีผลต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับ
ผู้สูงอายุในตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เช่น ข้อเสนอแนะบทบาทขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้สูงอายุในตำบลบางนอนในด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฤษณ์ ฐรีพงศ์ สุพจน์ อินหว่าง และ กัญญามน อินหว่าง. (2558). แนวทางการพัฒนาการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนล่าง. วารสารงานวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- กัญญา ชื่นอารมย์ และวลัยนารี พรหมลา. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- จรัญญา วงษ์พรหม, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, นวลฉวี ประเสริฐสุข, นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารุณี รัตนจินดา. (2559). ศึกษาบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- จีราพร ทองดี, ดาราวรรณ รองเมือง และฉันทนา นาคฉัตรีย์. (2557). ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุราษฎร์ธานี.
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. วารสารวิชาการ.
- ฉวีวรรณ บุญมานะ (2561). การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วิจัยคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี.
- ชัยพล ดิษฐอึ้ง. (2559). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกิงเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ปณิธิ บราวน์. (2557). พหุพลัง: บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุและ “ทุน” ที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยภรณ์ เลหาบุตร. (2557). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบล พลุตาหลวง

อำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรณธิภา เอี่ยมสิริบริดา, อัจศรา ประเสริฐสิน และนริสรา พิงโพธิ์สม. (2560). **การสร้าง**

เสริมพลังในผู้สูงอายุผ่านการทำงานอาสาสมัคร. มหาวิทยาลัยพาร์อีสเตอร์น.

ภาณุ ธรรมสุวรรณ และวิวัฒน์ ฤทธิมา. (2556). **การแปลงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติไปสู่การ**

ปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา. วิทยาลัย
การจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ภาวดี ทะไกรราช และคณะ. (2558). **การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทาง**

เศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ. คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. (2558). **แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครอง**

ส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏอุตรดิตถ์.

วัชรินทร์ เสมามอญ. (2556). **การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการ**

สำหรับผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วิชัย ภูมิศรี. (2564). **การพัฒนาเสริมสร้างบทบาทภารกิจในการดำเนินงานการดูแล**

ผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย.
มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดเลย.

ศิวลาภ สุ ขไพบุลย์วัฒน์. (2560). **บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจใน**

ประเทศไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อิสสรพร อ่อนบุญ. (2559). **การสร้างระบบการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความสามารถในการ**

**บริหารจัดการแบบมี ส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสู่การจัด
สวัสดิการสังคมในประชาคมอาเซียน.** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4
กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร
Guidelines for the development of Administrator's leadership
According to Phrommawihan 4
Case Study: Watsomnanamborihan School

เมธาสีทธิ์ พลอยสมบูรณ์¹ วิจิตรา ศรีสอน²

Methasit Ploysomboon, Wijitra Srisorn

Received: March 25, 2022 Revised: April 18, 2022 Accepted: October 25, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร 2.เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร 3.เพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน ผู้นำชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง และพระภิกษุ รวมทั้งหมดจำนวน 17 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า 1.สภาพปัญหาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหาร โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร บุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานและผู้บริหารยึดหยุ่นต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเกินไปในบางครั้งทำให้การปฏิบัติงานไม่เกิดเสถียรภาพ 2. หลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร ในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคลากร และด้านบริหารงานทั่วไป โดยบูรณาการตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้

¹ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and Sunandha Rajabhat University. E-mail : s63463825021@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and Sunandha Rajabhat University. E-mail : wijitra.sr@ssru.ac.th

อย่างมีประสิทธิภาพทำให้การปฏิบัติงานระหว่างผู้บริหารและบุคลากรเกิดความเมตตา ความรักใคร่ ความกรุณา ความปรารถนาดี มุทิตา ยินดี และการวางใจเป็นกลาง 3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร 1) ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง ควรยกย่อง สรรเสริญ ครูทุกคนที่ทำงานและสอนอย่างเต็มความสามารถและสร้างขวัญกำลังใจเพื่อให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน 2) ผู้บริหารควรเป็นที่ปรึกษาที่ดี และให้คำแนะนำที่ดีแก่บุคลากรเมื่อเกิดอุปสรรคหรือปัญหาในการปฏิบัติงาน 3) ผู้บริหารควรวางใจเป็นกลางกับครูหรือบุคลากรทุกคน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน

คำสำคัญ: การพัฒนา / ภาวะผู้นำ / ผู้บริหาร / พรหมวิหาร 4

Abstract

The objectives of this research were: The objectives of the study were leadership conditions of the administrators of Watsomnanamborihan School, Bangkok, to study the principles of Phrommawihan 4 in the development of executive leadership in Watsomnanamborihan School, Bangkok, and to find suggestions for the leadership development of administrators according to Phrommawihan 4 of Watsomnanamborihan School, Bangkok. This research is qualitative research. Collect information by deep interviews with school administrators. Head of Administrators Executives, Teachers A total of 17 community leaders in the neighborhood and monks a total of 17 monks/people and analyzed data in qualitative research, The results were as follows is Teachers are few and not enough to perform their duties, Problematic conditions of leadership according to Phrommawihan 4 of the Executive Watsomnanamborihan School Bangkok Administrators Executives is too resilient to their subordinates, sometimes making operations unstable Phrommawihan 4 principles can be used to develop the leadership of administrators in Wat Samananam School. Bangkok, the four departments are: Personnel, academic, work budget and general administration Integration according to Phrommawihan 4 effectively makes the operation between Administrators Executives and personnel feel compassion Whose love, kindness goodwill, jubilant, gladness and neutrality 3. Suggestions for Leadership Development Guidelines for Executives according to Phrommawihan 4 of Wat Samananam Bangkok The administrators should 1) The administrators should encourage and support the personnel in the school to develop themselves, should praise and praise all teachers who work and teach to the best of their ability and build morale in order to have morale in their work. 2) The administrators

should be good advisors and give good advice to personnel when there are obstacles or problems in operation 3) The administrators should trust neutrality with all teachers or personnel. to create a good working relationship.

Keywords: Development / Leadership / Administrators Executives / Phrommawihan 4

บทนำ (Introduction)

ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับบุคลากรในองค์กรที่จะทำให้บุคลากรมีความสุขในการทำงานอันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร การจะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในองค์กรและการที่จะทำให้สมาชิกในองค์กรมีความพอใจในการทำงานได้นั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทสำคัญโดยให้เกิดความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กรและจัดการสภาพแวดล้อมในองค์กรนั้นเป็นอย่างดี การแสดงบทบาทการเป็นผู้นำที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับแก่สมาชิกในองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะพฤติกรรมผู้นำของคณะผู้บริหารที่แสดงออกด้านใดด้านหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อการบริหารงานในหน่วยงานที่จะส่ง ผลให้การบริหารงานในองค์กรล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จได้ (วิเชียร วิทย์อุดม, 2553, น.23) ผู้บริหารจึงต้องมีภาวะผู้นำในการปฏิบัติงาน โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร เป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร (วัดญาณสะดวก) จึงมุ่งเน้นที่จะผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพตั้งแต่ประถมวัย โดยรากฐานจากการเป็นโรงเรียนวัดที่มีความยึดโยงกับหลักธรรมคำสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ตามหลักโฆหารภาสิตว่า “วัดจะดีมีหลักฐานเพราะบ้านช่วย บ้านจะสวยเพราะมีวัดดัดนิสัย บ้านกับวัดผลัดกันช่วยก็อวยชัย ถ้าขัดกันก็บรลัยทั้งสองทาง” จะเห็นได้ว่า โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งทางสังคมที่มีปัญหาและความขัดแย้งและปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลอันเนื่องมาจาก ความคิดเห็น มุมมอง ทักษะคติ ที่แตกต่างกันออกไป โดยมีการรับรู้ที่แตกต่างกันมีค่านิยมที่แตกต่างกัน และผลประโยชน์ขัดแย้งกัน จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องระลึกไว้เสมอ คือ การใช้ความอดทนในการแก้ปัญหา และสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดในการทำงาน (ชัย เสถียร พรหมศรี, 2550, น. 28)

รวมทั้งนักเรียนและผู้ปกครองด้วย รากเหง้าของปัญหาที่คือทักษะต่างมุมระหว่างครูกับผู้บริหาร ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับเรื่องการประเมินผล นักเรียน การประเมินผลครู การจัดองค์กรในโรงเรียนหรือการจัดชั้นเรียนของนักเรียน ซึ่งก่อให้เกิด ความตึงเครียดความริษยา และความขัดแย้งทั้งทางวิชาการและส่วนตัวแทนที่จะสร้างสรรค์สิ่งคืองาม ความขัดแย้งและความตึงเครียดระหว่าง

ผู้อำนวยการและครูเป็นสิ่งที่ทำให้พลังที่มีค่ายิ่งของโรงเรียนลดน้อยถอยลง ดังนั้นผู้บริหารจึงควรที่จะนำหลักธรรมหรือจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการบริหารสถานศึกษา ในสภาพที่เป็นจริงมีผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมาก ต่างก็มีข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำทางด้านการบริหารงาน ขาดคุณธรรม จริยธรรมมาใช้ในการบริหาร โดยเฉพาะการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารงาน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จำเป็นในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ อันประกอบด้วย ความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร รวมทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ภาวะผู้นำด้านบริหารบุคลากร (2) ภาวะผู้นำด้านบริหารงบประมาณ (3) ภาวะผู้นำด้านบริหารวิชาการ (4) ภาวะผู้นำด้านบริหารทั่วไป โดยบูรณาการตามหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะสมารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษาให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และทำการศึกษาโดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

จำนวน 17 รูป/คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามตำแหน่ง ดังนี้

1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร	จำนวน 1 คน
1.2 หัวหน้าฝ่ายบริหารและครูผู้สอน โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร	จำนวน 8 คน
1.3 ผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนบริเวณโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร	จำนวน 6 คน
1.4 พระภิกษุสงฆ์วัดสมณานัมบริหาร (วัดญวนสะพานขาว)	จำนวน 2 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย เพื่อให้เข้าใจในระเบียบวิธีการวิจัยอันนำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้องและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด ในส่วนของคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างโดยศึกษาประเด็นข้อคำถาม จากการทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สำหรับการสร้างชุดคำถามจะยึดตามขอบเขตของการวิจัย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงประจักษ์โดยขอหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บ ข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล สำคัญ

3.2 ผู้วิจัยโทรศัพท์ประสานงานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเบื้องต้นก่อนเพื่อนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อเข้าทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

3.3 ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงวันนัดหมาย และสถานที่ ในการเข้าสัมภาษณ์ ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน โดย อาศัยการจดบันทึก การบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และบันทึกภาพร่วมกับผู้ให้สัมภาษณ์

3.4 ทำการตรวจสอบและคัดแยกข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย

4. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามแนวทางของ สุรางค์ จันทวานิช (2553, น.128-130) โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลก่อนทำการวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ดังต่อไปนี้ (data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้นั้นนั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ

4.1 แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ถ้าผู้วิจัย เคยสังเกตผู้ป่วยโรคจิตเวลาเช้า ควรตรวจสอบโดยการสังเกตผู้ป่วยเวลาบ่ายและเวลาอื่นด้วย

4.2 แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ผู้ป่วยโรคจิตมีอาการคลุ้มคลั่งเมื่ออยู่ในบ้าน ถ้าหากไปอยู่ที่อื่นจะยังมมีอาการคลุ้มคลั่งหรือไม่

4.3 แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น เคยซักถามบุตรชายผู้ป่วยเปลี่ยนเป็นซักถามบุตรหญิง หรือพยาบาล หรือเปลี่ยนจาก ปังเจกบุคคลเป็นกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มสังคม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการสังเกต บันทึก สัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย ใช้การจัดเรียงข้อมูลตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลัก พรหมวิหาร 4 กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

5.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการ บันทึกเสียง มาถอดบทเรียนและจัดกลุ่มของข้อมูลตามเนื้อหา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก นำมาจัดเกลาและ เรียบเรียงลำดับตามเนื้อหาเช่นกัน สำหรับการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ได้ใช้วิธีจัดเก็บไฟล์ ภาพต่างๆ ไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยตั้งชื่อข้อมูลตามเวลาสถานที่และเนื้อหา ให้ครบตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย

5.2 การจัดแสดงข้อมูล (Data Display) หลังจากจัดระเบียบข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัย นำข้อมูล เหล่านั้นมาจัดแสดงด้วยการพิมพ์เนื้อหาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ และแสดงภาพทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ต่อจากนั้นทำการคัดเลือกเนื้อหาและภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อร้อยเรียงเรื่องราวให้

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามลำดับเหตุการณ์ และลำดับกิจกรรมที่สอดคล้องกับการลงเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่

5.3 การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) โดยการสังเคราะห์ ตีความ หาข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เทียบกับ ภาพถ่ายที่ได้มา และจากการจดบันทึก แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปรายผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลการวิจัยที่สรุปและตีความมาเรียบเรียงเป็นผลการศึกษา

ผลการวิจัย (Research Results)

1. สภาพปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

1) ด้านการบริหารบุคคล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในการสอน และปัญหาในการยืดหยุ่นต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามากเกินไปในบางครั้ง 2) ด้านการบริหารงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณต่างๆ ไม่เพียงพอทำให้ผู้บริหารฝ่ายงบประมาณไม่สามารถจัดสรรงบในแต่ละด้านได้อย่างลงตัว 3) ด้านการบริหารงานวิชาการ การเรียนรู้การสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ การรับรู้และการสื่อสารกับครูผู้สอนไม่เต็มที่ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป การเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศที่ล่าช้า การประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ปกครองไม่ทั่วถึง

2. หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

1) ด้านการบริหารงานบุคคล สามารถสร้างกัลยาณมิตรต่อท่านและผู้ร่วมงานทุกคน เอาใจใส่ ต่อบุคลากรอย่างทั่วถึง เสมือนบุคคลในครอบครัว สร้างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกันได้ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ สามารถนำหลักหลักพรหมวิหาร 4 มาสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ในการวางแผนในการใช้งบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานวิชาการ การแสดงความยินดีกับคุณครูหรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทางวิชาการได้อย่างดีและสามารถพัฒนานักเรียนจนประสบความสำเร็จ 4)

ด้านการบริหารงานทั่วไป สามารถนำมาใช้ในการสนับสนุนงานทั่วไปต่างๆ และทุกฝ่าย ให้ทุกฝ่ายมีทัศนคติที่ดี ในการบริหารงาน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

1) ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง ควรยกย่อง สรรเสริญ ครูทุกคนที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ เป็นการบริหารเพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ผู้บริหารก็จะหาแนวทางในการช่วยแก้ปัญหา 3) ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารฝ่ายวิชาการควรเป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่บุคลากรเกี่ยวกับองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิชาการ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรมีการการประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้น

อภิปรายผล (Research Discussion)

ผู้วิจัยขอนำเสนออภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

ด้านการบริหารบุคคล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในปัจจุบันการสอบบรรจุเป็นข้าราชการครู มีการแข่งขันที่สูงปริมาณงานมีมากเกินไปไม่คุ้มค่าตอบแทน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นางสาวมนัสวี ศักดิ์वालีสกุล (2558, น.68) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 14 พบว่า บุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจการทำงาน ควรจะมีการวางแผนอัตราากำลังของบุคลากรให้เพียงพอต่อการทำงาน

ด้านการบริหารงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณต่างๆ ไม่เพียงพอทำให้ผู้บริหารฝ่ายงบประมาณไม่สามารถจัดสรรงบในแต่ละด้านได้อย่างลงตัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ งบประมาณต่อปี การศึกษาไม่เพียงพอต่อการบริหารในโรงเรียน ผู้บริหารอาจจะยังไม่ชำนาญในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทองคำ ชุ่มวิจารณ์ (2535, น.6) เรื่อง การ

บริหารจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมจังหวัดลาปาง พบว่า งบประมาณในการดำเนินงานมีไม่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กพิการมีน้อยชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการวางแผน ขาดบุคลากรเฉพาะทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเรียนร่วม ผู้บริหารใช้อำนาจโดยขาดหลักธรรมาภิบาล

ด้านการบริหารงานวิชาการ การเรียนรู้การสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ การรับรู้และการสื่อสารกับครูผู้สอนไม่เต็มที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การให้คำปรึกษา การสื่อสาร การประชุม การพบปะ พูดคุยกันกับผู้ปกครองของนักเรียน อาจเพราะ ความพร้อมของสถานที่ที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ อุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ ที่ได้นำเข้ามาใช้กับการเรียน ความท้าทายของผู้เรียนที่จะต้องเผชิญจากการเรียนออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย วิทัศน์ ผักเจริญผล และคณะ (2563, น.75) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสยามในช่วงโควิด-19 พบว่า การจัดการเรียนผ่านระบบออนไลน์มีปัญหาด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ปัญหาทางด้านเทคนิค ปัญหาด้านการเงินและปัญหาด้านการจัดการ อีกทั้งปัญหาที่พบมากที่สุดในการจัดการเรียนรู้ทางไกลคือ สัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เพียงพอ

ด้านการบริหารงานทั่วไป การเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศที่ล่าช้า การประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ปกครองไม่ทั่วถึง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารหรือบุคลากรอาจจะไม่ถนัดในงานบริหารงานทั่วไป ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ระพีพร ภูแล่นดี (2562, น.156) ได้ศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า ผู้บริหารควรศึกษาหาความรู้ มีเทคนิคและวิธีการที่หลากหลายในการกระตุ้นผู้ตามให้เกิดกระบวนการคิดอย่างแยบยล มีการคิดเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

2. หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในโรงเรียนวัดสมณามันท์ กรุงเทพมหานคร

ด้านการบริหารงานบุคคล สามารถสร้างกัลยาณมิตรต่อท่านและผู้ร่วมงานทุกคน เอาใจใส่ต่อบุคลากรอย่างทั่วถึง เสมือนบุคคลในครอบครัว สร้างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกันได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักพรหมวิหารธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สร้างอุปนิสัยภายในให้เป็นคนที่มีความเอื้อเฟื้อ เอื้ออารีต่อบุคคลรอบข้างได้

เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก โพธารามิก (2552) ได้วิจัยเรื่อง วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อพัฒนาสังคม ผลการวิจัยพบว่า พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัปมัญญา คือธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุน

ด้านการบริหารงบประมาณ สามารถนำหลักพรหมวิหาร 4 มาสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชา ในการวางแผนในการใช้งบประมาณ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามากขึ้น เข้าอกเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำงานกันเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ พระปลัดวิโรจน์ ปากโร (เจริญโชคพาณิชย์) (2561, น.88) ได้ทำการวิจัย ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำควรมีคุณลักษณะในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นได้ทุกวงการต้องการมีส่วนร่วม มีความซื่อสัตย์ สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่

ด้านการบริหารงานวิชาการ การแสดงความยินดีกับคุณครูหรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทางวิชาการได้อย่างดีและสามารถพัฒนานักเรียนจนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักพรหมวิหาร 4 ทำให้มีใจเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ใครผู้หนึ่ง ไม่รับฟังความข้างเดียว มีใจที่กว้าง รู้จักแยกแยะ มีเหตุมีผลต่อการทำงานและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ พระครูโบสถ์เทพฤทธิ ยสธมโม (ตั้งจิตต์เลิศกิจ) (2559) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตปทุมธานี สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างทัศนคติเชิงบวกให้มากขึ้นเพราะจะช่วยทำให้การบริหารงานราบรื่น ควรมองย้อนปัญหาที่เคยเกิดขึ้นแล้วนำมาเป็นบทเรียนหาหนทางแก้ไข

ด้านการบริหารงานทั่วไป สามารถนำมาใช้ในการสนับสนุนงานทั่วไปต่างๆ และทุกฝ่ายให้ทุกฝ่ายมีทัศนคติที่ดี ในการบริหารงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การใช้หลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงานทำให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนเกิดความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลา พวงมาลัย (2560, น.100) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 อำเภอปากท่อ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานทั่วไปมีการจัดวางระบบ ไว้ชัดเจน มีห้องแนะแนวไว้บริการนักเรียน รวมทั้งแต่งตั้งครูแนะแนวรับผิดชอบเป็นการเฉพาะ ส่วนด้านอื่น ๆ มีสภาพการบริหารงานอื่นๆ มีการสนับสนุนงานของฝ่ายต่างๆ ร่วมกันเป็นอย่างดี

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของ โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร

ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง ควรยกย่อง สรรเสริญ ครูทุกคน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ทำให้ผู้บริหาร เกิดแรงกระตุ้นตัวเองและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของ นนทวัฒน์ เชื่อมสามัคคี (2562, น.110) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับกลาง พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่สำคัญที่สุด คือ การให้ผู้บริหารระดับกลางได้รับการฝึกอบรมและให้ความรู้

ด้านการบริหารงบประมาณ เป็นการบริหารเพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ผู้บริหารก็จะหาแนวทางในการช่วยแก้ปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารต้องมีความซื่อตรง ซื่อสัตย์ต่อการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาธนกิจ นริสสร (เทือกทอง) (2561) ได้ทำการวิจัย การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสภานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า หากมีครูหรือบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนมีเรื่องเดือดร้อน ผู้บริหารท่านก็จะหาแนวทางในการช่วยแก้ปัญหา

ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารฝ่ายวิชาการควรเป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่บุคลากรเกี่ยวกับองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารต้องเอาใจใส่บุคลากรในสังกัดของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, น.190) กล่าวไว้ว่า ในการจัดระบบงานที่มีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนหัวหน้าหมวดกิจกรรม ครูที่ปรึกษากิจกรรม และผู้เรียนซึ่งจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรมีการการประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเรียนออนไลน์ทำให้ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนน้อยลงทำให้การประชาสัมพันธ์กับโรงเรียนน้อยลงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ พระมหาอานนท์ จันทวโส (มหตระกุลรังษี) (2560) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า ควรสร้างเครือข่ายการพัฒนาการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1. จากผลการวิจัย เห็นควรให้ นำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน เป็นข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันในพื้นที่การศึกษาเดียวกันหรือต่างเขตพื้นที่ การศึกษาในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป เพื่อจะได้รับทราบข้อมูลที่หลากหลาย เป็นจริงตามกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคของสังคมที่ยึดปัจเจกบุคคลเป็นใหญ่ ดังเช่นปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย สภาพปัญหาและอุปสรรค เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 และนำมาซึ่งความสำเร็จต่อไป

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่อาจมีประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 กรณีศึกษา โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร เช่น การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหาร ที่ส่งผลต่อความผูกพันและความพึงพอใจต่อผู้บังคับบัญชา กรณีศึกษา โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- ฉลา พงมาลัย. (2554). สภาพและปัญหาการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับ
ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต 1 อำเภอบางทอ.
(ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
- ชัยเสกฐ์ พรหมศรี. (2554). ภาวะนาองคกรยุคใหม่ (Organizational Leadership). กรุงเทพฯ:
เอ็กซ์เปอร์เนท.
- เนตรชนก โพธารามิก. (2552). วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อการพัฒนาสังคม.
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทองคำ ชุ่มวิจารณ์. (2550). การบริหารจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม
จังหวัดลำปาง. (ปริญาวิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต) ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ลำปาง.
- นนทวัฒน์ เชื้อสามัคคี. (2562). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ
ปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับกลางในอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์.
(ปริญาวิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระ
นครเหนือ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). การจัดและบริหารอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม
กรุงเทพ.
- พระมหาอนนท จันทวิโส (มหตระกุลรังษี). (2560). สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบุรี เขต ๑. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาณกิจ นริสโร (เทือกทอง). (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2. (ปริยญาณิพนธ์ปริยญาณมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาเทพฤทธิ์ ยสธมโม (ตั้งจิตต์เลิศกิจ). (2559). ศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพระ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดวิโรจน์ ปากาโร (เจริญโชคพาณิชย์). (2561). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. (ปริยญาณิพนธ์ปริยญาณมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนัสวี ศักดิ์วลีสกุล. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบทำให้เกิดความล่าช้าในขั้นตอนการปฏิบัติงานในระบบรับและนำเสนอของสำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร. (ปริยญาณิพนธ์ปริยญาณมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระพีพร ภูแล่นดี. (2562) . แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต3. (ปริยญาณิพนธ์ปริยญาณมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วิทัศน์ ฝักเจริญผล (2563). ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสยามในช่วงโควิด-19. วารสารศาสตร์ การศึกษาและการพัฒนามนุษย์. 4(1). หน้า 44 - 61.

วิเชียร วิทยอุดม. (2553). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์.

สุบรรลุ เหตุผล. (2561). ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดมหาสารคาม. (ปริยญาณิพนธ์ปริยญาณมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัญหาความรับผิดทางอาญาของอนุญาโตตุลาการใน พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

Problems concerning Criminal Liability of Arbitrators in Arbitration Act B.E. 2545 (2002)

จุฑาทิพย์ ซานุทิศ¹ อรรัมภา ไวยมุข²

Jutatip Sanutid and Awnrumpa Waiyamuk

Received: April 20, 2022 Revised: May 3, 2022 Accepted: September 26, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (documentary research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการกำหนดความรับผิดทางอาญาของอนุญาโตตุลาการในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 23 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติโทษทางอาญาสำหรับอนุญาโตตุลาการที่เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ ยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากอนุญาโตตุลาการที่มีความผิดตามมาตราดังกล่าวต้องเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอนุญาโตตุลาการแล้วจึงจะถือว่าหน้าที่ซึ่งขาดข้อพิพาทแล้ว ซึ่งหากมีการเรียก รับ หรือยอมรับ ก่อนที่จะได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการก็จะเป็นการไม่มีความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าว จึงเห็นควรวางมาตรการทางอาญาให้ครอบคลุมลักษณะของการกระทำความผิด โดยเทียบเคียงกับความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียกรับ

¹ นิสิตหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. Student, Master of Laws Program, Faculty of Political Science and Law, Burapha University. Email : . nupor_cu@hotmail.com

² คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Faculty of Political Science and Law, Burapha University. Email : awnrumpa@buu.ac.th

ทรัพย์สินก่อนรับตำแหน่งตามมาตรา 202 ประมวลกฎหมายอาญา และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ
มาตรา 123 ประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐจีน

คำสำคัญ : การรับสินบน อนุญาโตตุลาการ การอนุญาโตตุลาการ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ

Abstract

The purpose of this documentary research is to examine whether the criminal liability which is currently laid down in the Arbitration Act B.E. 2545 (2002) is suitable. The finding of this study is that Paragraph two of Section 23 of the Arbitration Act 2002 which provides criminal liability for any arbitrator who wrongfully demands, accepts or agrees to accept an asset or any other benefits for himself or anyone else for doing or omitting to do any act in his duties, is not sufficient since the arbitrator who can be held liable must be the one who has already been officially appointed in order to have duties to arbitrate. Accordingly, a person cannot not be held liable for such criminal liability in case where the act of demanding, accepting or agreeing to accept the asset occurs prior to the official appointment. Accordingly, this study suggests that the criminal measures should cover all characteristics of this offense by analogy with Section 202 of Thai Criminal Code which applies to judicial officer and in the same manner as Section 123 of the Criminal Code of Republic of China.

Keywords: Bribery, Arbitrator, Arbitration, Arbitration Act

บทนำ (Introduction)

การนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้ในการชี้ขาดระดับข้อพิพาทถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งในการระงับข้อพิพาทที่นับวันยังมีบทบาทและความสำคัญ เพราะ การระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นวิธีระงับข้อพิพาทที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก เนื่องจากมีข้อดี ในหลายด้าน กล่าวคือ เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย รักษาชื่อเสียงและ

ความล้าทางธุรกิจของคู่พิพาท อีกทั้งคำชี้ขาดสามารถบังคับได้ในหลายประเทศ สมประโยชน์ของคู่พิพาท ด้วยคู่พิพาทสามารถเลือกบุคคลที่จะตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทได้ และมีกระบวนการที่รวดเร็ว การอนุญาโตตุลาการเป็นการแบ่งเบาภาระของศาลให้น้อยลง ประเด็นส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการโต้แย้งกันในสัญญาต่างๆ เมื่อมีประเด็นโต้แย้งกันในสัญญา แทนที่จะต้องไปฟ้องคดีที่ศาลก็ใช้ระบบอนุญาโตตุลาการขึ้นมาเพื่อให้ประเด็นข้อพิพาทสามารถยุติไปได้โดยเร็ว ด้วยความที่การอนุญาโตตุลาการเป็นการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี และมีความสะดวก รวดเร็ว เหมาะสำหรับการระงับข้อพิพาททางธุรกิจการค้า ในปัจจุบันนี้ การอนุญาโตตุลาการที่อยู่ภายในขอบเขตสภาพบังคับของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ได้แก่การอนุญาโตตุลาการนอกศาล ซึ่งในกฎหมายไทยรับรองทั้งการอนุญาโตตุลาการแบบสถาบัน (Institutional Arbitration) ซึ่งหมายถึง การอนุญาโตตุลาการที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันอนุญาโตตุลาการต่างๆ และ การอนุญาโตตุลาการแบบเฉพาะกิจ ไม่อิงสถาบัน (Ad hoc Arbitration)

ในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการนั้น เมื่ออนุญาโตตุลาการทำหน้าที่ถึงตุลาการ คำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการมีผลผูกพันต่อคู่พิพาทเสมือนคำพิพากษาของศาล การใช้กลไกทางกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอต่อการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการและรักษาผลประโยชน์ของคู่พิพาท ในหลายประเทศทั่วโลกจึงได้มีการใช้มาตรการทางอาญาเข้ามาเป็นมาตรการเสริมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาโตตุลาการฐานรับสินบนไว้ในมาตรา 23 วรรคสอง ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีความเหมาะสมและครอบคลุมลักษณะการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นได้แล้วหรือไม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ให้มีความสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

1. เพื่อศึกษาว่าการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาโตตุลาการในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ในการวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ในเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาข้อมูลจาก ตั๋วบทกฎหมายฉบับต่างๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติการอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ประมวลกฎหมายอาญา ตั๋วบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สาธารณรัฐจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีน และตำรากฎหมาย บทความจากวารสารกฎหมาย วิทยานิพนธ์ งานวิจัยทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อระบุประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาโตตุลาการในกฎหมายไทยและนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ความหมายและลักษณะสำคัญของการอนุญาโตตุลาการ

การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่คู่กรณีตกลงกันเสนอข้อพิพาทของตนที่เกิดขึ้นแล้วหรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้บุคคลภายนอกซึ่งเรียกว่า คณะอนุญาโตตุลาการ (Arbitrators) ให้ทำการพิจารณาชี้ขาดตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในการพิจารณา (เสาวนีย์ อัสวโรจน์, 2554, หน้า 9) เมื่อมีคำชี้ขาดแล้ว คู่กรณีผูกพันที่จะปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่เกิดขึ้นจากการระงับข้อพิพาทนั้น แต่หากคู่กรณีฝ่ายที่แพ้ตามคำชี้ขาดไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ กฎหมายว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการก็จะมีบทบัญญัติรับรองให้คู่กรณีฝ่ายที่ชนะตามคำชี้ขาดสามารถร้องต่อศาลของรัฐให้บังคับตามคำชี้ขาดได้ ในทางตรงกันข้ามหากคู่กรณีฝ่ายที่แพ้ไม่พอใจคำชี้ขาดหรือเห็นว่ากระบวนการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการเป็นไปโดยมิชอบก็มีสิทธิ์ที่จะยื่นคำร้องต่อศาลของรัฐให้เพิกถอนคำชี้ขาดได้ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) คือ บุคคลซึ่งเป็นบุคคลภายนอกคนเดียวหรือหลายคน ที่คู่กรณีพิพาทหรือบุคคลอื่นที่ได้รับมอบหมาย ตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นคนกลางและทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทของคู่กรณี (เสาวนีย์ อัสวโรจน์, 2554, หน้า 118) โดยอนุญาโตตุลาการไม่ได้มีสถานะ

เป็นเจ้าของหน้าที่รัฐเหมือนผู้พิพากษาในศาลของรัฐ แต่เป็นบุคคลใดก็ได้ สัญชาติใดก็ได้ ที่คู่พิพาทให้ความไว้วางใจและยินยอมให้ทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างกัน โดยอาจเป็นนักกฎหมายหรือไม่ก็ได้

ในทางทฤษฎี ได้มีการพยายามอธิบายที่มาของอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการว่าเกิดจากทั้งเรื่องของสัญญาและอำนาจรัฐผสมผสานกัน กล่าวคือ การอนุญาโตตุลาการเกิดจากความประสงค์ของคู่สัญญา หรือคู่พิพาท โดยทำสัญญากันว่าให้ใช้การอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาท ซึ่งเป็นแนวคิดตามทฤษฎีสัญญา (Contractual Theory) และในขณะเดียวกัน การอนุญาโตตุลาการจะเป็นไปได้ก็เมื่อมีกฎหมายมาบัญญัติรองรับ ดังนั้น สัญญาอนุญาโตตุลาการ อำนาจ หน้าที่ของการอนุญาโตตุลาการ และการบังคับคำชี้ขาดกระทำได้นี้ แต่โดยรัฐอนุญาตเท่านั้นตามทฤษฎีอำนาจรัฐ (Jurisdiction Theory) มิฉะนั้น การอนุญาโตตุลาการก็จะมีผลผูกพันคู่พิพาทตามกฎหมาย (วิชชัย สุวรรณพานิช, 2558, หน้า 16-18).

การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของอนุญาโตตุลาการ

การใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรต่างๆ หลักสำคัญประการหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งคือ การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอนุญาโตตุลาการก็เช่นเดียวกัน การใช้อำนาจของอนุญาโตตุลาการในบางกรณีอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่กรณีได้ จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้อำนาจของอนุญาโตตุลาการ เพื่อมิให้การใช้อำนาจนั้นเป็นไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม กฎหมายว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการจึงมีการออกแบบระบบการควบคุมโดยกลไกของการอนุญาโตตุลาการได้แก่

ในขั้นก่อนเริ่มต้นกระบวนการพิจารณา กลไกที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับควบคุมการอนุญาโตตุลาการ คือ การตั้งบุคคลให้ทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ โดยกฎหมายกำหนดให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันเลือกบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการได้ด้วยตนเอง การตั้งอนุญาโตตุลาการจึงเป็นสัญญาระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่เสนอให้บุคคลได้รับตำแหน่งอนุญาโตตุลาการและกระทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทของตน รวมถึงการกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการ ดังนั้น ในส่วนนี้จึงอาจถือได้ว่าเป็นส่วนที่กฎหมายเปิดโอกาสให้คู่กรณีพิพาทได้ทำหน้าที่ควบคุมและคัดกรองผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการมาแล้วในระดับหนึ่ง

ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการ กฎหมายว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการมักกำหนดให้คู่พิพาทสามารถคัดค้านและถอนอนุญาโตตุลาการได้ สำหรับการ

คัดค้านอนุญาโตตุลาการนั้น มาตรา 20 พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545³ กำหนดให้ คู่พิพาทสามารถคัดค้านอนุญาโตตุลาการได้ จึงถือเป็นกลไกทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่ถ่วงดุลและเป็นการป้องกันความไม่ยุติธรรมได้ในระดับหนึ่ง เนื่องด้วยคู่พิพาทฝ่ายตรงข้ามย่อมต้องตรวจสอบคุณสมบัติของอนุญาโตตุลาการที่อีกฝ่ายตั้งขึ้นมาว่าจะลำเอียงเข้าข้างฝ่ายนั้นหรือไม่ ซึ่งหากเห็นว่ามีแนวโน้มจะลำเอียงหรือมีส่วนได้เสียกับอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ก็สามารถจะใช้วิธีการคัดค้านนี้ได้ โดยต้องยื่นคำคัดค้านเป็นหนังสือต่อคณะอนุญาโตตุลาการตามมาตรา 20 วรรคหนึ่ง หากอนุญาโตตุลาการที่ถูกคัดค้านไม่ยอมถอนตัว คู่พิพาทสามารถยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลได้ตามมาตรา 20 วรรคสอง ซึ่งถ้าศาลพิจารณาเห็นตามคำร้องที่ยื่นมาก็ย่อมสั่งยอมรับคำคัดค้านนั้น ในส่วนของการถอดถอนอนุญาโตตุลาการ ถ้าพิจารณาจากมาตรา 22⁴ ที่บัญญัติเรื่องการสิ้นสุดลงของการเป็นอนุญาโตตุลาการจะเห็นได้ว่า มีเหตุหนึ่งที่ระบุไว้ว่า “คู่พิพาทตกลงกันให้การเป็นอนุญาโตตุลาการสิ้นสุดลง” ซึ่งก็หมายถึง การที่คู่พิพาทตกลงกันถอดถอนอนุญาโตตุลาการร่วมกัน

³ มาตรา 20 พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 “ในกรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น คู่พิพาทฝ่ายที่ประสงค์จะคัดค้านอนุญาโตตุลาการจะต้องยื่นหนังสือแสดงเหตุแห่งการคัดค้านต่อคณะอนุญาโตตุลาการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รู้ถึงการตั้งอนุญาโตตุลาการ หรือรู้ถึงข้อเท็จจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 19 วรรคสาม และหากอนุญาโตตุลาการซึ่งถูกคัดค้านไม่ถอนตัวจากการเป็นอนุญาโตตุลาการหรือคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับข้อคัดค้านนั้น ให้คณะอนุญาโตตุลาการเป็นผู้วินิจฉัยคำคัดค้านนั้น

ถ้าการคัดค้านโดยวิธีตามที่คู่พิพาทตกลงกันหรือตามวิธีที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ไม่บรรลุผลหรือในกรณีมีอนุญาโตตุลาการเพียงคนเดียว คู่พิพาทฝ่ายที่คัดค้านอาจยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยคำคัดค้านนั้น หรือนับแต่วันที่รู้ถึงการตั้งอนุญาโตตุลาการ หรือรู้ถึงข้อเท็จจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 19 วรรคสาม แล้วแต่กรณี และเมื่อศาลได้สวนคำคัดค้านนั้นแล้วให้มีคำสั่งยอมรับหรือยกเสียซึ่งคำคัดค้านนั้น และในระหว่างการศึกษาของศาล คณะอนุญาโตตุลาการซึ่งรวมถึงอนุญาโตตุลาการซึ่งถูกคัดค้านอาจดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการต่อไปจนกระทั่งมีคำชี้ขาดได้ ทั้งนี้ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่มิเหตุจำเป็น คณะอนุญาโตตุลาการอาจขยายระยะเวลาการคัดค้านอนุญาโตตุลาการตามวรรคหนึ่งออกไปได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน”

⁴ มาตรา 22 พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 “ถ้าการเป็นอนุญาโตตุลาการสิ้นสุดลงตามมาตรา 20 หรือมาตรา 21 หรือเพราะเหตุการถอนตัวของอนุญาโตตุลาการ หรือคู่พิพาทตกลงกันให้การเป็นอนุญาโตตุลาการสิ้นสุดลงหรือในกรณีที่การเป็นอนุญาโตตุลาการสิ้นสุดลงด้วยเหตุอื่น ให้ตั้งอนุญาโตตุลาการแทนตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้สำหรับการตั้งอนุญาโตตุลาการ”

นอกจากนี้ ยังปรากฏการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาตตุลาการในขั้นตอนหลังกระบวนการพิจารณาของอนุญาตตุลาการเสร็จสิ้นแล้ว ผ่านกระบวนการเพิกถอนหรือบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ แม้ศาลจะไม่มีอำนาจตรวจสอบถึงความถูกต้องในเนื้อหาของคำชี้ขาดหรือการใช้ดุลพินิจของอนุญาตตุลาการ แต่ศาลมีอำนาจที่จะตรวจสอบว่าคำชี้ขาดนั้นบกพร่องถึงขั้นที่ใช้บังคับไม่ได้ สมควรถูกเพิกถอน หรือปฏิเสธการบังคับหรือไม่ โดยอาศัยเหตุตามที่พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งกรณีที่อนุญาตตุลาการทุจริตหรือกระทำโดยมิชอบก็อาจเข้าข่ายที่ศาลจะเพิกถอนหรือไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดได้เช่นกันโดยอาศัยเหตุว่า การบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 40 วรรคสาม (2) (ข)⁵ สำหรับการเพิกถอนคำชี้ขาด และ มาตรา 44⁶ สำหรับการปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาด

การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาตตุลาการ

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า ในบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น มลรัฐแมสซาชูเซต ได้กำหนดฐานความผิดลักษณะดังกล่าวเอาไว้ใน the General Laws of Massachusetts Part IV Chapter 268 Section 14 โดยกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันดอลลาร์และจำคุกไม่เกิน 1 ปี ซึ่งเหตุผลของกฎหมายในที่นี้คือ เห็นว่าอนุญาตตุลาการทำหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเป็นการกระทำหน้าที่ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม (เสาวนีย์ อัสวโรจน์, 2554, หน้า 172)

นอกจากนี้ความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาตตุลาการ ฐานเรียกรับสินบน ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน โดยมาตรา 197(1) กำหนดบทลงโทษแก่อนุญาตตุลาการซึ่งยอมรับ ร้องขอ หรือสัญญาว่าจะรับสินบนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของตนต้อง

⁵ มาตรา 40 วรรคสาม (2) “มีกรณีปรากฏต่อศาลว่า

(ก) คำชี้ขาดนั้นเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ไม่สามารถจะระงับโดยการอนุญาตตุลาการได้ตามกฎหมาย หรือ

(ข) การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

⁶ มาตรา 44 พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 “ศาลมีอำนาจทำคำสั่งปฏิเสธการขอบังคับตามคำชี้ขาดตามมาตรา 43 ได้ ถ้าปรากฏต่อศาลว่าคำชี้ขาดนั้นเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ไม่สามารถจะระงับโดยการอนุญาตตุลาการได้ตามกฎหมายหรือถ้าการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และเมื่อตกลงที่จะดำเนินการตามคำร้องขอต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

ประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ได้บัญญัติให้การเรียกรับสินบนโดยอนุญาโตตุลาการเป็นความผิดทั้งในกรณีที่ได้เข้ารับตำแหน่งแล้ว (มาตรา 122 ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐจีน) และก่อนหรือหลังการรับตำแหน่ง (มาตรา 123 ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐจีน)

ในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการนั้น อนุญาโตตุลาการอาจกระทำหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง ทุจริต อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ จึงมีปัญหว่าอนุญาโตตุลาการควรจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาต่อการกระทำของตนหรือไม่ ในประเด็นนี้อาจแบ่งความเห็นได้ออกเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายที่คัดค้านการกำหนดความรับผิดทางอาญาของอนุญาโตตุลาการมีความเห็นว่างกฎหมายว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการมีวิธีการลงโทษอนุญาโตตุลาการโดยกลไกของกฎหมายการอนุญาโตตุลาการอยู่แล้ว เช่น คำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการอาจถูกเพิกถอน หรือไม่สามารถบังคับได้ เพราะเหตุขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (ธวัชชัย สุวรรณพานิช, 2558, หน้า 176) การกำหนดความรับผิดทางอาญาของอนุญาโตตุลาการไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากลเนื่องจากลักษณะของอนุญาโตตุลาการตามสัญญา ไม่ควรให้รัฐเข้ามาแทรกแซงเนื่องจากเป็นเรื่องของสัญญา และกระบวนการอนุญาโตตุลาการไม่ใช่การดำเนินคดี แม้จะมีการดำเนินการที่คล้ายคลึงกันระหว่างผู้พิพากษาและอนุญาโตตุลาการ แต่ความแตกต่างที่สำคัญคืออนุญาโตตุลาการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากฝ่ายต่างๆ ในขณะที่ผู้พิพากษาเป็นบุคลากรของรัฐ ได้รับค่าจ้างจากงบประมาณของรัฐ นอกจากนี้อนุญาโตตุลาการมักเป็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งไม่ได้มีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงไม่สมควรกำหนดให้อนุญาโตตุลาการมีความรับผิดเช่นเดียวกับผู้พิพากษา (Duan, 2014: 356) นอกจากนี้การกำหนดความรับผิดทางอาญาของอนุญาโตตุลาการ อาจทำให้บุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถสูงโดยเฉพาะชาวต่างประเทศไม่ยอมรับหน้าที่อนุญาโตตุลาการในประเทศไทยได้ เพราะเกรงว่าจะถูกฟ้องคดีให้รับผิดชอบตามกฎหมายไทยได้ หากกรณีไม่พอใจผลของคำชี้ขาด ซึ่งอาจมีผลทำให้ไม่สามารถดึงดูดการอนุญาโตตุลาการต่างประเทศให้เข้ามาดำเนินการในประเทศไทยได้ (เสาวนีย์ อัครโรจน์, 2554, หน้า 140)

ส่วนฝ่ายที่สนับสนุนให้กำหนดความรับผิดทางอาญาของอนุญาโตตุลาการ มีความเห็นว่างบทบัญญัติความรับผิดของอนุญาโตตุลาการจะกระตุ้นให้เกิดการยกระดับมาตรฐานของความซื่อสัตย์และความเชื่อมั่นที่ยั่งยืนในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ เนื่องจากอำนาจในการระงับข้อโต้แย้งอาจจะก่อให้เกิดการกระทำผิดอาญาได้ นอกจากนี้อนุญาโตตุลาการทำหน้าที่ถึงตุลาการ

ดังนั้นจึงควรจัดให้มีมาตรฐานเดียวกันดังเช่นตุลาการ ความยุติธรรมในกระบวนการ อนุญาตตุลาการและการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของคู่กรณีจึงจะสามารถเกิดขึ้นได้ในทาง ปฏิบัติผ่านการแทรกแซงของรัฐ (Duan, 2014 :361-363)

นอกจากความผิดฐานรับสินบนแล้ว ในบางประเทศยังมีการใช้มาตรการทางอาญาในการ ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาตตุลาการที่ไม่เป็นกลาง ดังเช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชน จีน ได้บัญญัติในมาตรา 399a Criminal Law of the People's Republic of China ว่า “ในกรณี ที่บุคคล ผู้ซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายให้ทำหน้าที่อนุญาตตุลาการ กระทำการให้ขัดกับข้อเท็จจริงหรือ ข้อกฎหมายโดยเจตนาและบิดเบือนกฎหมายในขณะที่ทำคำชี้ขาด ถ้าพฤติการณ์ร้ายแรง จะต้องโทษ จำคุกเป็นระยะเวลาที่แน่นอนไม่เกินสามปีหรือถูกคุมขัง ถ้าพฤติการณ์นั้นร้ายแรงอย่างยิ่ง จะต้อง โทษจำคุกระยะเวลาเป็นระยะเวลาที่แน่นอนไม่น้อยกว่าสามปี แต่ไม่เกินเจ็ดปี” นอกจากนี้ประเทศ สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ได้บัญญัติความผิดลักษณะเดียวกันนี้ไว้ในมาตรา 124 ประมวลกฎหมาย อาญา (Duan, 2014 :352)

ในส่วนประเทศไทยมีการบัญญัติให้อนุญาตตุลาการจะต้องรับผิดชอบทางอาญาเฉพาะใน กรณีอนุญาตตุลาการการเรียกรับสินบนเท่านั้น โดยมาตรา 23 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 ในกรณีที่อนุญาตตุลาการ “เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือ ประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาตตุลาการก่อนเข้ารับตำแหน่งอนุญาตตุลาการ ในกฎหมายไทย

ในปัจจุบันพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 ในมาตรา 23 วรรคสอง กำหนด ฐานความผิดทางอาญาของอนุญาตตุลาการไว้ โดยสามารถพิเคราะห์องค์ประกอบความผิดของ บทบัญญัติดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

สำหรับ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่

- (1) อนุญาตตุลาการ หมายถึง อนุญาตตุลาการซึ่งคู่พิพาทแต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาท ของตน
- (2) เรียก รับ หรือยอมจะรับ โดยมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น
- (3) ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด

คำว่า “ทรัพย์สิน” นั้นชัดเจนหมายถึงเงิน ทรัพย์สินมีรูปร่าง เช่น บ้าน รถ โทรศัพท์มือถือ เพชร พลอย เป็นต้น ทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง เช่น สิทธิในฐานะผู้ถือหุ้น สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น สำหรับคำว่า “ประโยชน์อื่นใด” นั้น เป็นคำที่กว้างมาก รวมถึงการใช้แรงงาน การช่วยชำระหนี้ และน่าจะมีความหมายรวมถึงการที่ให้บุตรได้เข้าทำงาน หรือให้ภริยาได้เลื่อนตำแหน่ง หรือให้ตนเองได้เลื่อนตำแหน่งจากเจ้านายก็น่าจะถือเป็นประโยชน์อื่นใดได้ถ้าการรับสิ่งเหล่านั้นเป็นการตอบแทนการที่ตนกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง การเรียกรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อาจจะกระทำด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ (วีระชาติ เอี่ยมประไพ, 2555)

สำหรับองค์ประกอบภายใน ได้แก่

- (1) เจตนาที่เรียก รับหรือยอมจะรับ โดยมีขอบ กรณีที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 23 นี้ จะต้องเป็นการกระทำที่ทุจริตในความหมายของกฎหมายอาญา (ไชยวัฒน์ บุณาค, 2009, หน้า 96) และ
- (2) เจตนาพิเศษ เพื่อ “กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ ไม่ว่าการนั้นจะเป็นการชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่”

จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ชัดว่ามาตรา 23 วรรคสอง สามารถเทียบเคียงได้รับความรับผิดชอบเจ้าพนักงานในการยุติธรรมรับสินบน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต”

มาตรา 201 ดังกล่าว ประกอบด้วยองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในดังต่อไปนี้

องค์ประกอบภายนอก ประกอบด้วย

- (1) เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน
- (2) เรียก รับ หรือยอมจะรับ โดยมีขอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น
- (3) ซึ่งทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด

องค์ประกอบภายใน ได้แก่

- (1) เจตนาธรรมดา คือ เจตนาที่เรียก รับหรือยอมจะรับ โดยมีขอบ
- (2) เจตนาพิเศษ เพื่อ “กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่” (เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, 2553, หน้า 419)

จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบรับสินบน ตามมาตรา 23 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 นั้นกำหนดขอบเขตอยู่เฉพาะอนุญาตตุลาการที่มีหน้าที่ หมายความว่า ต้องเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอนุญาตตุลาการมีหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทแล้ว เรียก รับ หรือ ยอมรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งหากมีการเรียก รับ หรือยอมรับ ไว้ตั้งแต่ก่อนดำรงตำแหน่ง อนุญาตตุลาการก็จะไม่มีความผิด มาตราการทางอาญาที่กำหนดขึ้นเพื่อลงโทษหรือป้องปรามมิให้ อนุญาตตุลาการกระทำความผิดฐานรับสินบนนั้นยังคงไม่ครอบคลุมรูปแบบของการกระทำความผิดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรนำความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียก รับทรัพย์สินก่อนรับตำแหน่งตามมาตรา 202 ประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด ๆ ในตำแหน่ง โดยเห็น แก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับหรือ ยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกหรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต ” มาเป็น มาตราการความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาตตุลาการเช่นเดียวกันด้วย ในลักษณะเดียวกันกับ ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐจีน มาตรา 123

ความผิดตามมาตราดังกล่าว มุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองความบริสุทธิ์แห่งอำนาจรัฐเอาผิดกับ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม และเนื่องจากความผิดฐานรับสินบนเป็นความผิดที่น่าตำหนิอยู่ในตัวเอง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ซึ่งถือได้ว่าผู้รับสินบนกระทำการอันขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หากอ้างอิงหลักทฤษฎีในเรื่องของอำนาจรัฐ สภาพการ อนุญาตตุลาการจึงเป็นเรื่องที่รัฐอนุญาตให้มีขึ้น เมื่อรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการที่จะควบคุมการ ดำเนินกระบวนการอนุญาตตุลาการเมื่อมีผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดอำนาจต่อกฎหมายในการทุจริตต่อ ตำแหน่งหน้าที่ โดยกระทำการในลักษณะต่อไปนี้กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด ๆ ในตำแหน่ง โดยเห็น แก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับหรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้ง ในตำแหน่งนั้น รัฐก็มีอำนาจที่จะออกมาตรการในทางกฎหมายมาควบคุมไม่ให้กระทำการอันเป็น การละเมิดต่อกฎหมาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของ อนุญาตตุลาการในกรณี “อนุญาตตุลาการผู้ใด เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ ต้อง

ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” โดยอนุญาโตตุลาการที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของมาตรานี้จะต้องอนุญาโตตุลาการที่มี “หน้าที่” หมายความว่า ต้องเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอนุญาโตตุลาการมีหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทแล้ว เรียก รับ หรือยอมรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งหากมีการเรียก รับ หรือยอมรับ ก่อนได้รับแต่งตั้งจากเป็นทางการ กล่าวคือ ในระหว่างการพูดคุย ทาบทาม เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการ ผู้นั้นก็จะไม่มี ความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าว จึงเห็นควรนำความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียกรับ ทรัพย์สินก่อนรับตำแหน่ง ตามมาตรา 202 ประมวลกฎหมายอาญา มาเป็นมาตรการความรับผิดชอบ ทางอาญาของอนุญาโตตุลาการด้วยโดยเทียบเคียง ซึ่งไปในทางเดียวกันกับมาตรา 123 ประมวล กฎหมายอาญาสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ฐานความผิดตามมาตราดังกล่าว มุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครอง ความบริสุทธิ์แห่งอำนาจรัฐเอาผิดกับเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม และเนื่องจากความผิด ฐานรับสินบนเป็นความผิดที่น่าตำหนิอยู่ในตัวเอง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ซึ่งถือว่าผู้รับ สินบนกระทำการอันขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักทฤษฎีในเรื่องของอำนาจรัฐ สภาพการอนุญาโตตุลาการจึงเป็นเรื่องที่รัฐอนุญาตให้มีขึ้น ไม่ใช่ สิทธิของคู่กรณีพิพาท เมื่อรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการที่จะควบคุมการดำเนินกระบวนการ อนุญาโตตุลาการเมื่อมีผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดอำนาจต่อกฎหมายในการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ โดย กระทำการในลักษณะต่อไปนี้จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดๆ ในตำแหน่ง โดยเห็นแก่ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับหรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่ง นั้น รัฐก็มีอำนาจที่จะออกมาตรการในทางกฎหมายมาควบคุมไม่ให้กระทำการอันเป็นการละเมิดต่อ กฎหมาย ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ ในเรื่องมาตรการ ความรับผิดชอบทางอาญาของอนุญาโตตุลาการขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยบัญญัติให้

“อนุญาโตตุลาการผู้ใด อนุญาโตตุลาการเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นไว้ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นอนุญาโตตุลาการโดยมิชอบ เพื่อกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปีปรับไม่เกิน หนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำและ ปรับ”

เอกสารอ้างอิง (References)

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2553). กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1. กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง.
- ไชยวัฒน์ บุณนาค. (2552). อนุญาโตตุลาการ : ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ทรัพย์สุรีย์.
- ธวัชชัย สุวรรณพานิช. (2558). คำอธิบายพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ ฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2554). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระชาติ เอี่ยมประไพ. (2555). รวมคำบรรยายเนติ ภาคหนึ่ง สมัยที่ 65 วิชากฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- Duan, Xioasong. (2014). Criminal Liability of Arbitrators in China: Analysis and Proposals for Reform. *Pacific Rim Law and Policy Journal*. Volume 23, n°2, 343-394.

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชน
และครอบครัว : ศึกษาการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการ
ดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี¹

Restorative Justice Implementation in Juvenile and Family Court : A
Study of Development of Special Measures in Lieu of Criminal
Proceedings after The Prosecution

อุดม ลาภิเศษพันธ์² วันชัย มีชาติ³ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย⁴

Udom Lapisatepan, Wanchai Meechart, and Jutharat Ua-amnoey

Received: June 7, 2022 Revised: July 2, 2022 Accepted: September 25, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนได้มีการพัฒนาปรับปรุง ที่มีได้เน้น
การลงโทษแต่มุ่งไปสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่หวน
กลับไปกระทำผิดซ้ำ สอดคล้องกับมาตรฐานงานยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ ส่วนหนึ่งได้มี
การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ

¹ บทความนี้ได้ประยุกต์มาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชน
และครอบครัว : ศึกษาการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี” หลักสูตรศิลปศาสตร
ดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีการศึกษา 2564

² นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรดุขุภักดิ์บัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Doctor of Arts Program
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. E-mail : udom.l@student.chula.ac.th

³ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Faculty of Political Science,
Chulalongkorn University. E-mail : wanchameechart@gmail.com

⁴ อาจารย์พิเศษที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Faculty of Political
Science, Chulalongkorn University. E-mail : jutharat.u@chula.ac.th

ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ที่ประยุกต์มาจากงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้หันเหคดีออกจากการดำเนินคดีอาญาตามช่องทางปกติ แม้มีความชัดเจนในการปฏิบัติตามขั้นตอนและเงื่อนไขตามที่ออกเป็นกฎหมาย แต่ก็ยังคงมีรายละเอียดที่ยังต้องได้รับการพัฒนาแก้ไข บทความนี้มุ่งนำเสนอผลการศึกษา การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยศาลเยาวชนและครอบครัวผ่านการดำเนินการตาม”มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี” ที่ได้นำแนวทางการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติมาใช้เป็นแนววิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคผ่านปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวจากขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ นำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสามารถแก้ไขปัญหอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการนำไปปฏิบัติโดยศาลเยาวชนและครอบครัวได้ โดยสมควรปรับปรุงกฎหมาย จัดสรรทรัพยากร เพิ่มเติมหน่วยงานในองค์กรของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และติดตามควบคุมดูแล เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนอย่างสอดคล้องกับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคม

คำสำคัญ (Keywords): กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

Perspectives on juvenile criminal justice system have been developed with a view to reform juvenile offenders rather than to meet out punishment. It is involved to UNODC standards. To divert criminal cases from juvenile justice, Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010) contains the special measure in lieu of criminal prosecution in section 90 applied from Restorative Justice. Although the law contains apparently views of procedures, there is something need to be improved in details. The purpose of this article is to introduce the study of restorative justice implementation in juvenile justice with “special measure in lieu of criminal proceedings after the prosecution” by Juvenile and Family Court. The analysis approaches of policy implementation process have been used. By considering critical success and failure factors of implementation is able to indicate problems and obstacles of the proceedings implemented in Juvenile and Family Court. To be able

to solve these troubles, then it leads to the suggestions of developmental ways of special measure in lieu of criminal proceedings after the prosecution. It is deemed appropriate to revise the law, manage the resources, setup the structure of implementers, and care for juvenile rehabilitation. However balancing these, harm restitution from crimes, and social context is needed in order to implement restorative justice in Juvenile and Family Court successfully.

Keywords: Restorative Justice, Special measure in lieu of criminal prosecution, Policy implementation

บทนำ (Introduction)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนไทยตามกฎหมายปัจจุบัน มีความแตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ เพราะกระบวนการที่สนใจเรื่องสิทธิเด็กและเยาวชนที่เมื่อเห็นว่าเหมาะสมให้กำหนดมาตรการที่จะใช้แก่เด็กที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ (United Nations, 2020) จึงถูกออกแบบมาให้เยาวชนที่ต้องการหากระทำผิดอยู่ในกระบวนการให้สั้นที่สุด และถือเป็นนโยบายในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งชั้นก่อนฟ้องที่สถานพินิจเป็นผู้มีบทบาท รวมถึงชั้นหลังฟ้องคดี และชั้นก่อนมีคำพิพากษาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้มีบทบาท จากรายงานสถิติคดีอาญาของศาลเยาวชนฯ จำเลยทั้งหมด 18,280 คน มีจำนวนกว่าครึ่งที่ศาลฯ ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในปี พ.ศ. 2562 (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562)

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีตามมาตรา 90 ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กฎหมายบัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้กระบวนการนี้เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามปกติ โดยมุ่งเน้นแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว เยียวยาผู้เสียหาย และคืนความปกติสุขให้สังคม โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดเป็นแนวทางหรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แก่เด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติตามเป็นรายบุคคลไป นับว่าเป็นนโยบายยุติธรรมทางอาญานำร่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ได้ประยุกต์มาจากแนวคิดงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มีมุมมองและเป้าหมายที่มิได้มุ่งเน้นการลงโทษ แต่มุ่งไปสู่การแก้ไขบำบัด

พื้นฟูเด็กและเยาวชนให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำสามารถเติบโตกลับตัวเป็นพลเมืองดีกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข และยังคำนึงถึงการชดเชยความเสียหายตามความต้องการของผู้เสียหายด้วย (Siegel, 2016)

การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีที่ประยุกต์มาจากการงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานแนวยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ผ่านองค์กรศาลเยาวชนและครอบครัวมีฐานะเป็นศาลชั้นต้นพิเศษที่มีโครงสร้างการทำงานแบบสหอภิบาล (Collaborative governance) ทำให้การทำงานเป็นไปในแบบที่ต้องมีการประสานความร่วมมือให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ความรู้ความเข้าใจที่มาจากประสบการณ์ทำงานและมนต์เสน่ห์ที่แตกต่างกัน ทำให้การดำเนินงานให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย มีความซับซ้อนและเกิดปัญหาในทางปฏิบัติไม่น้อย จากข้อมูลรายงานประจำปีศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ชี้ให้เห็นถึงจำนวนคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีหรือในชั้นพิจารณา มีจำนวนน้อยกว่า และมีสัดส่วนปฏิบัติตามแผนสำเร็จที่น้อยกว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องที่สถานพินิจเป็นผู้มีบทบาท และมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนมีคำพิพากษาที่แม้ศาลาเป็นผู้มีบทบาทแต่ขาดแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เน้นเยียวยาผู้เสียหายด้วยในกระบวนการดำเนินการ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562)

จากพัฒนาการข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผ่านรูปแบบการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีกับเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคในรูปแบบที่ดำเนินการอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวอย่างไร เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลไปเป็นประโยชน์ในทางนโยบายและพัฒนารูปแบบของการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไปปฏิบัติในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน เยียวยาชดเชยผู้เสียหาย และคืนความสงบสุขให้กับชุมชนและสังคมให้เหมาะสมและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัยนี้ ใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) แนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา กฎหมาย นโยบาย การดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา และใช้ประกอบการอธิบาย และเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

เสริมด้วยเทคนิคการกระตุ้นการสื่อสารด้วยรูปภาพ (Photo Elicitation Interview) ในการสัมภาษณ์เยาวชน การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี และการสังเกต (Observation) การประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์ทำความเข้าใจงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผ่านรูปแบบการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีโดยศาลเยาวชนและครอบครัว และวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคผ่านปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ 5 ด้าน คือ กฎหมาย (Policy) ทรัพยากร (Resource) ผู้นำไปปฏิบัติ (Implementers) การสื่อสาร (Communication) และบริบท (Context) นำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำไปปฏิบัติโดยศาลเยาวชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการนำเสนอผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นจุดมุ่งหมายของบทความนี้ โดยจะแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วนประกอบไปด้วย 1) วรรณกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง 2) งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผ่านรูปแบบการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว 3) ปัญหาและอุปสรรคของการนำไปปฏิบัติ 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินการ

วรรณกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนควรจะแตกต่างไปจากผู้ใหญ่กระทำผิด เพราะความอ่อนด้อยของประสบการณ์ทำให้ไม่สามารถตัดสินใจเลือกกำหนดพฤติกรรมได้ตามเจตจำนงเสรีได้อย่างสมบูรณ์ (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531) ขาดความรู้สึกลึกซึ้งผิดชอบชั่วดีที่ไม่สมควรใช้การลงโทษด้วยเป้าหมายและวัตถุประสงค์แบบการลงโทษผู้ใหญ่ องค์การสหประชาชาติถือเป็นองค์การระหว่างประเทศที่กำหนดกฎและแนวทางเป็นมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (Reichel, 2013) โดยเมื่อเห็นเหมาะสมให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กและเยาวชนเหล่านั้นโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการที่อาจเป็นการตีตราเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้เป็นอาชญากรต่อไป แต่หาทางแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ไปกระทำผิดซ้ำ (ปพนธ์ ธีระพันธ์, 2561)

2. แนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการให้ความสำคัญกับเหยื่ออาชญากรรม ระบบ

ยุติธรรมกระแสหลักที่เน้นงานยุติธรรมทางอาญาในแบบควบคุมอาชญากรรม ที่ใช้แนวคิดความยุติธรรมเชิงการลงโทษ (Punitive Justice) เพื่อข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิด ป้องกันสังคม และเพื่อแก้แค้นทดแทนต่ออาชญากรรม (นันทิ จิตสว่าง, 2559) ซึ่งเป็นทัศนะที่ให้ความสำคัญต่อผู้กระทำความผิดและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมว่ามีความสำคัญสูงสุด ขณะเดียวกันก็มักละเลยเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนนั้น เริ่มถูกตั้งคำถามว่ามีความเหมาะสมเพียงใด (Doerner, 2017) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นทางเลือกใหม่ของงานยุติธรรมทางอาญาที่เข้ามาแก้ไขปัญหาละเลยส่วนที่ขาดหายไปของระบบยุติธรรมกระแสหลัก (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548) บนฐานคติที่เน้นการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม ผ่านการประชุมพูดคุยโดยการมีส่วนร่วมอย่างสมัครใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายของสถานการณ์นั้น ซึ่งควรเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิด หรือชุมชน แทนรัฐที่ควรเป็นผู้ประสานการประชุมที่มีความเข้าใจในหลักการ ให้ได้มาซึ่งผลที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันในการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม และผู้กระทำความผิดได้แก้ไขความประพฤติไม่กระทำความผิดซ้ำ กลับคืนสู่สังคมโดยไม่ใช้การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนหรือข่มขู่ยับยั้ง (Siegel, 2012) ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งรวมถึงการนำไปใช้กับอาชญากรรมแบบใดแบบหนึ่ง แต่แปรผันไปตามความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม จึงไม่ควรยึดติดกับรูปแบบการปฏิบัติไปกว่าการให้ความสำคัญกับหลักการ ที่เน้นฟื้นฟูความเสียหายของทุกฝ่ายจากอาชญากรรม (United Nations, 2020; Bazemore and Schiff, 2011; Akers, 2017; จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556)

3. กฎหมายและการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ชั้นหลัง

ฟ้องคดี เป็นทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้กลับตนเป็นคนดีคืนสู่สังคม ชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย ตามแนวความคิดของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ผ่านการมีส่วนร่วมจากผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 โดยกำหนดกระบวนการให้เป็นไปตามหลักการพื้นฐานของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา (Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters) ที่กำหนดโดยสหประชาชาติ ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่า ก่อนมีคำพิพากษาหากเยาวชนสำนึกในการกระทำ ผู้เสียหายให้ความยินยอม

โจทก์ไม่คัดค้าน พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ศาลมีคำสั่งให้จัดการประชุมทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสนอต่อศาล หากศาลเห็นชอบให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราวเพื่อให้ผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผน ทั้งนี้ถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแผนหรือมีเหตุจำเป็นแก้ไขเปลี่ยนแปลง ผู้ที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนจะรายงานต่อศาลให้พิจารณาแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามเห็นสมควร หรือยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป ถ้าปฏิบัติตามแผนได้ครบถ้วนและศาลเห็นชอบด้วยตามรายงาน ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความและสิทธิภาคีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

4. ปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพล ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเมื่อสังเคราะห์แล้ว สามารถอ้างได้ว่ามี 5 กลุ่มปัจจัยสำคัญ คือ ลักษณะและวัตถุประสงค์ ของนโยบาย (Policy) คุณภาพและความเพียงพอของทรัพยากร (Resources) ลักษณะและทัศนคติของหน่วยงานผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementers) การสื่อสารและความสัมพันธ์ในกลไกของนโยบาย (Communication) และเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (Context) (วรเดช จันทรศร, 2552; ศุภชัย ยาวะประภา, 2557) การศึกษากำหนดนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งครั้งนี้คือการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีที่มาจากหลักการงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นำมาปฏิบัติโดยองค์กร คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ต้องมีการบริหารจัดการองค์กร และต้องเผชิญกับปัจจัยต่างๆ ในการที่ทำให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้แก้ไขพฤติกรรมไม่ไปกระทำผิดซ้ำ ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา และได้แก้ไขความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดจากอาชญากรรม (ศุภชัย ยาวะประภา, 2563; สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2562) ซึ่งเมื่อต้องการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการปฏิบัติ จึงสามารถใช้กรอบแนวคิดของการนำนโยบายไปปฏิบัติมาใช้สำรวจ เพื่อประเมินและหาข้อแนะนำเชิงนโยบายได้อย่างเหมาะสม

วรรณกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ได้ถูกทบทวน เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาและใช้ประกอบการอธิบายเรื่อง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวในรูปแบบมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี

งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผ่านรูปแบบการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

ชั้นที่มีการฟ้องคดีว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ก่อนมีคำพิพากษา หากศาลเห็นว่าเยาวชนสำนึกในการกระทำซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปีและอาจกลับตนเป็นคนดีได้ ถ้าโทษก็ไม่คัดค้าน ผู้เสียหายยินยอมและอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และมีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว ตามกฎหมายที่ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 90 - 94 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และให้รายละเอียดในการดำเนินการด้วยกฎหมายที่เป็น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งแทนการพิจารณาพิพากษาคดีแบบปกติ เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวว่าเยาวชนกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเวลาใดๆก่อนมีคำพิพากษา เมื่อองค์คณะที่พิจารณาคดีร่วมกันพิจารณาตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเป็นรายบุคคลไปแม้เยาวชนหลายคนถูกฟ้องในคดีเดียวกัน ซึ่งประยุกต์มาจากหลักการของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญในการเริ่มต้นกระบวนการของการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายผ่านการพูดคุย ให้ได้ผลเชิงสมานฉันท์ที่ผู้เสียหายหรือความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมได้รับการชดเชยเยียวยา และผู้กระทำความผิดได้แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อกลับคืนสู่สังคมด้วยดี โดยศาลจะมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานการประชุม ให้ดำเนินการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ที่มีการกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการผ่านกฎหมายที่เป็น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยผู้ประสานการประชุมจะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการทำหน้าที่เป็นคนกลางทำความเข้าใจวัตถุประสงค์กับผู้เข้าร่วมประชุม และอำนวยความสะดวกให้ทุกฝ่ายร่วมกันแสวงหาแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนไม่ให้ไปกระทำผิดซ้ำอีก รวมถึงฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้น ให้ได้มาซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เยาวชน และผู้ปกครองได้ปฏิบัติตาม หากศาลพิจารณาแผนฯ แล้วเห็นชอบ ก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว และให้มีคำสั่งให้ดำเนินการตามแผนฯ โดยมีผู้บริหารแผนที่ได้กำหนดด้วยความสมัครใจจากที่ประชุมเป็นผู้ติดตาม แนะนำ แก้ไขให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามแผนได้ และรายงานผลต่อศาลเป็นระยะ เมื่อปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว ศาลจะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เยาวชนราย

นั้นจะไม่มีประวัติกระทำผิดกฎหมาย หากปฏิบัติตามแผนไม่สำเร็จแม้ผ่านการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
แล้วนั้น ศาลจะสั่งยุติแผนและให้ยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้อง คดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคผ่านปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือความ
ล้มเหลวของการนโยบายนโยบายไปปฏิบัติ 5 ด้าน พบว่า งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยศาลเยาวชนและครอบครัวผ่านรูปแบบการดำเนินการ
ตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ
ดังต่อไปนี้

1. ด้านกฎหมาย (Policy) พบว่ามีความไม่ชัดเจนในบทบัญญัติ และมีปัญหาอุปสรรค
ในทางปฏิบัติตามกฎหมาย จากเงื่อนไขและข้อกำหนดเหล่านี้

“ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี” สำหรับคดีเยาวชนไม่ควรเอาเรื่องโทษ
มาเป็นเงื่อนไข ซึ่งปิดโอกาสการใช้ดุลพินิจในการเลือกวิธีแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสาเหตุของการกระทำ
ผิด

“เยาวชนสำนึกในการกระทำ” การใช้เกณฑ์การรับสารภาพในทางปฏิบัติ ยังเป็นเรื่องที่ยาก
จะตัดสินว่าเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำของตนจริงๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเลือกใช้งาน
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และทำให้เกิดคำแนะนำที่ไม่ถูกต้องในกระบวนการยุติธรรมที่ให้เยาวชนรับ
สารภาพเพื่อจะได้ใช้มาตรการพิเศษ ทำให้กระบวนการยุติธรรมขาดความน่าเชื่อถือ

“ผู้เสียหายยินยอมและใจทักไม่คัดค้าน” ในการดำเนินกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด
ฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การมีเงื่อนไขให้ผู้เสียหายยินยอมจนกว่าจะจัด
ประชุมทำแผนฯเสร็จเท่านั้น ในทางปฏิบัติเกิดปัญหาที่ผู้เสียหายไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการ
ยุติธรรมในคดีเล็กน้อย และไม่สามารถใช้กับคดีส่วนใหญ่เช่น พ.ร.บ. ยาเสพติด การพนัน และ
จราจร ที่เป็นคดีความผิดต่อรัฐเป็นคดีที่ไม่มีผู้เสียหายได้

กฎหมายยังกำหนดให้มีองค์ประชุมจากบุคคลหลายฝ่ายเข้าร่วมในการประชุมจัดทำแผน
แก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งไม่ยืดหยุ่นหรือเอื้อให้กับผู้เสียหายในคดีบางประเภทเช่น คดีความผิดเกี่ยวกับ
เพศ ที่ผู้เสียหายอาจไม่สะดวกที่จะเผชิญหน้าผู้กระทำอีก ในทางตรงข้าม กฎหมายไม่ได้กำหนด
อย่างชัดเจนและเหมาะสมในเรื่องทางแพ่ง เพียงกำหนดเงื่อนไขไว้ว่า “ผู้เสียหายอาจได้รับการ
ชดเชยเยียวยาตามสมควร” และให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายคำนึงถึงผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชย

เยียวหาความเสียหายโดยไม่คำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ แม้ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักให้ทำคดีส่วนแบ่งให้แล้วเสร็จไปด้วย แต่การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก็มักนิยามกำหนดการชดเชยเยียวหาผู้เสียหายเป็นตัวเงิน ซึ่งเป็นสาเหตุหลักให้เยาวชนปฏิบัติตามแผนฯไม่สำเร็จ เพราะผู้เสียหายโดยนิตินัยที่เข้าร่วมในกระบวนการอาจยังไม่ครอบคลุมผู้เสียหายทางความรู้สึกและจิตใจที่เหมาะสมกับงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้

2. ด้านคุณภาพและความเพียงพอของทรัพยากร (Resources) มีปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นและการแก้ไขต้นเหตุการกระทำผิดของเยาวชนเป็นรายๆไปได้ รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องและมีหน้าที่รับผิดชอบ พบว่าขาดแคลนบุคลากรที่ทำหน้าที่นักจิตวิทยาประจำศาลฯ ที่ทำหน้าที่ในกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ที่ขาดการเตรียมความพร้อมด้วยการอบรมที่เหมาะสมและขาดความต่อเนื่องในการทำงานกับศาลชำนาญการพิเศษที่ต้องการประสบการณ์ทำงาน เพราะระบบการโยกย้ายที่มีความถี่สูงและเป็นระบบอาวุโสได้เลือกศาลที่จะมาดำรงตำแหน่งได้ก่อน จึงอาจทำให้ผู้พิพากษาที่มีความถนัดหรือมีความสนใจงานยุติธรรมสำหรับเยาวชนเสียโอกาสไป ส่วนผู้ประสานการประชุมที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการประชุมแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่มีระบบการคัดเลือกและการอบรมที่ดีพอ ทำให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันไม่มีทักษะและความชำนาญที่เพียงพอในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ต้องการผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง

3. ด้านลักษณะหน่วยงานผู้ปฏิบัติ (Implementers) แม้ศาลเยาวชนและครอบครัวจะเน้นใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเยาวชน แต่ยังไม่มีการจัดโครงสร้างของหน่วยงานที่ชัดเจนรองรับการทำงานด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นเพียงศูนย์ให้คำปรึกษาในศาลเยาวชนและครอบครัวต่างจังหวัด และส่วนมาตรการพิเศษและคุ้มครองสวัสดิภาพในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ที่ดูแลโดยนักจิตวิทยาประจำศาลซึ่งยังต้องทำงานธุรการของศาลร่วมไปด้วย ทำให้งานแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดำเนินไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และโครงสร้างการทำงานที่ไม่ชัดเจนทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการทำงานร่วมกันได้ รวมทั้งทัศนคติของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานอย่างนักจิตวิทยาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและผู้พิพากษาที่มีอำนาจใช้ดุลยพินิจออกคำสั่ง ก็มักมีมุมมองว่ามาตรา 90 มีการดำเนินการที่ยุ่งยากและซับซ้อนกว่ามาตรา 132 ที่เป็นมาตรการแทนการพิพากษาคดีเช่นกัน โดยมองข้ามประโยชน์ของการใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามมาตรา 90 ไป

4. ด้านการสื่อสารและควบคุมดูแล (Communication) ขาดการให้ข้อมูลด้านสิทธิและขั้นตอนกระบวนการกับประชาชนหรือคู่ความที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ที่จะทำให้เกิดปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกับงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับผู้เสียหายในกระบวนการของการใช้มาตรการพิเศษ โดยนโยบายของผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัว การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะเป็นนโยบายหลักๆ ที่ผู้บริหารมักกำหนดทิศทางและแนวทางการใช้ ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามผู้บริหารที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง แต่ในทางปฏิบัติ ผู้พิพากษาจะใช้ดุลยพินิจในการเลือกใช้มาตรการพิเศษในรูปแบบตามที่เห็นสมควร ซึ่งไม่ได้ยึดตามนโยบายจากฝ่ายบริหารเป็นหลัก ในส่วนเรื่องการควบคุมดูแลให้เยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พบปัญหากระบวนการติดตามทั้งกลไกภายในศาลเอง ที่ยังเป็นการตั้งรับและขาดความต่อเนื่องในการติดตามอย่างเป็นระบบที่เหมาะสม และการขาดความร่วมมือจากกลไกภายนอกที่ไม่สามารถดึงดูดชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ที่ชุมชนเมืองจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในการติดตามดูแลเยาวชนให้ปฏิบัติตามแผนได้ รวมถึงกิจกรรมโครงการที่กำหนดเป็นเงื่อนไขในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เยาวชนได้เข้าร่วมที่ควรต้องมีทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และส่งเสริมสร้างโอกาสส่งเสริมพัฒนาในสิ่งที่เหมาะสมกับเยาวชนเป็นรายๆ ไปนั้น ยังไม่ได้ถูกพิจารณากำหนดในแผนอย่างครบถ้วน ยังคงเป็นกิจกรรมโครงการที่ออกแบบมาจากส่วนกลางและใช้โดยทั่วไปกับทุกศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ที่อาจจะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ทั้งไม่เหมาะสมกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนที่มีปัญหาแตกต่างกันเป็นรายๆ ไปได้ และไม่ได้มีการเก็บข้อมูลสถิติของผลที่เกิดจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถประเมินความสำเร็จของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ได้อย่างชัดเจนว่ามีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หรือไม่

5. ด้านสภาพแวดล้อมหรือบริบท (Context) การดำรงความเป็นศาล ต้องได้รับการยอมรับเชื่อมั่นศรัทธาจากคนในสังคม การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนที่เน้นให้โอกาสมากกว่าการลงโทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเบี่ยงเบนเยาวชนออกจากกระบวนการเกินสมดุลกว่าการให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเช่น ผู้เสียหาย ก็เป็นเหตุให้สังคมวิจารณ์และตั้งคำถามได้ และช่วงสถานการณ์โรคระบาดทำให้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ต้องการบุคลากรที่มีความเข้าใจและมีองค์ความรู้ ขาดการอบรมที่เหมาะสม รวมทั้งกิจกรรมโครงการในการแก้ไขบำบัดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนตามมาตรการพิเศษก็ต้องถูกระงับและเลื่อนไป และด้วยความไม่พร้อมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ทำให้ผู้พิพากษาไม่เลือกที่จะสั่งดำเนินการตามมาตรการนี้ที่ต้องมีการประชุมจัดทำแผน

แก้ไขบำบัดฟื้นฟูผ่านการพูดคุยมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ที่อาจมีความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคได้

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคผ่านปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนํานโยบายไปปฏิบัติ 5 ด้าน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น นำมาสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำไปปฏิบัติโดยศาลเยาวชนและครอบครัวได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอด้านกฎหมาย (Policy) เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคในทางปฏิบัติตามกฎหมายที่พบว่ามีความไม่ชัดเจนและไม่เหมาะสมในบทบัญญัติ และยังสามารถอธิบายได้ด้วยหลักการของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงเสนอให้แก้ไขปรับปรุงเงื่อนไขและข้อกำหนดในบทบัญญัติเหล่านี้

“ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี” **แก้ไขโดย** ไม่นำอัตราโทษมาเป็นเกณฑ์ แต่ให้ใช้หลักเกณฑ์เรื่อง พฤติการณ์ในการกระทำผิดร้ายแรงเป็นภัยต่อสังคม ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้เดิมว่า “พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร” ประเภคดีที่มีผลกระทบมากต่อสังคม เช่น คดีก่อการร้าย คดีความมั่นคง คดีค้ามนุษย์ หรือคดีที่สังคมให้ความสนใจ เป็นต้น และการทำความผิดซ้ำซากแม้เป็นคดีเล็กน้อย เป็นเกณฑ์ให้ผู้พิพากษาหรือองค์คณะใช้ดุลพินิจพิจารณาแทน

“เยาวชนสำนึกในการกระทำ” การสำนึกในการกระทำเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเลือกใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึง**ควรคงไว้ในบทบัญญัติ** แต่การใช้ดุลพินิจ**ควรมีกลุ่มงาน**มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ที่รับรายงานตัวให้คำปรึกษาในระหว่างการดำเนินคดีและเยาวชนได้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือสถานพินิจฯ รับผิดชอบตัว ได้ให้ความเห็นจากการสืบเสาะข้อมูลและให้คำปรึกษาว่าเยาวชนรู้สึกสำนึกในการกระทำหรือไม่ รายงานต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจออกคำสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

“ผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน” **แก้ไขเป็น** “แจ้งแล้วโจทก์ไม่คัดค้าน หรือคัดค้านไม่มีเหตุอันควร และให้แจ้งผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” เพื่อให้สามารถใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีส่วนใหญ่ ที่เป็นคดีความผิดต่อรัฐที่ไม่มีผู้เสียหายได้ เพราะหลักการของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งแก้ไขชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม ซึ่งไม่ว่า

จะเป็นคดีอาชญากรรมที่มีเหยื่อหรือไม่มีเหยื่อ (Victimless crime) ก็ตาม และลดอุปสรรคในกรณีผู้เสียหายไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับคดีเล็กน้อย

“กฎหมายกำหนดให้มืองค์ประชุมจากบุคคลหลายฝ่ายเข้าร่วมในการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งไม่ยึดหยุ่นหรือเอื้อให้กับผู้เสียหายในคดีบางประเภท” **แก้ไขโดย** กำหนดเพียงเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ปกครองที่เยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และผู้ประสานการประชุมที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการอบรมฝึกฝนให้เข้าใจในหลักการทำงานของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นอย่างน้อย และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือตัวแทนผู้เสียหาย ผู้แทนชุมชน หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเยาวชนเข้าร่วมประชุมได้โดยความสมัครใจ

“กฎหมายไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจนและเหมาะสมในเรื่องทางแพ่ง” **แก้ไขโดย** ให้ผู้ปกครองของเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาเข้ามาเป็นจำเลยในส่วนแพ่ง เพื่อทำหน้าที่ชดเชยเยียวยาผู้เสียหายในรูปตัวเงินแทนเยาวชน โดยไม่มีการกำหนดการชดเชยเยียวยาเป็นรูปตัวเงินไว้ในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเป็นส่วนของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเยาวชน แต่คงการชดเชยเยียวยาในรูปแบบอื่นๆไว้ได้ เพราะตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 ก็ให้ผู้ปกครองรับผิดชอบร่วมกับผู้เยาว์ที่ทะเลาะเมิด และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 57 ที่ในส่วนแพ่งสามารถร้องสอดให้ผู้ปกครองเข้ามาเป็นจำเลยแทนที่เยาวชนได้ ทำให้ผู้เสียหายยังได้รับการชดเชยเยียวยา และลดสาเหตุหลักที่ทำให้เยาวชนปฏิบัติตามแผนฯไม่สำเร็จ และสอดคล้องกับผลที่คาดหวังจากกระบวนการเชิงสมานฉันท์ด้วย

2. ข้อเสนอด้านคุณภาพและความเพียงพอของทรัพยากร (Resources) เพื่อแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการการดำเนินตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

“การขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” **แก้ไขโดย** ให้ส่วนกลางจัดสรรงบประมาณประจำปีให้แต่ละศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศอย่างเหมาะสม เพื่อให้จัดกิจกรรมโครงการที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นและการแก้ไขต้นเหตุการกระทำความผิดของเยาวชนเป็นรายๆไปได้

“การขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้องและมีหน้าที่รับผิดชอบ ที่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” **แก้ไขโดย** เนื่องจากงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องการการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมนั้นๆ จึงต้องการการฝึกฝนปฏิบัติให้มาก การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ และความต่อเนื่องในการทำงาน จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ โดยให้มี

นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ประจำแต่ละศาลฯ จัดตารางฝึกอบรมความรู้และฝึกปฏิบัติเป็นระยะ ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องและมีหน้าที่เป็นการภายในของแต่ละศาลฯ ทั้งผู้ที่เพิ่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่กับการทบทวนความรู้ให้กับบุคลากรเดิมในศาลด้วย

“การโยกย้ายผู้พิพากษามีความถี่สูงและเป็นไปตามระบบอาวุโสมากกว่าความถนัด” **แก้ไขโดย** คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) เตรียมความพร้อมด้วยหลักสูตรเฉพาะที่มีความเข้มข้นให้กับผู้พิพากษาที่เข้ามาดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นครั้งแรก โดยพิจารณาผู้พิพากษาที่เลือกมาดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนฯ จากความสนใจหรือความถนัดมากกว่าระบบอาวุโสเพียงอย่างเดียว และให้ผู้พิพากษาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งเป็นศาลชำนาญการพิเศษที่ต้องการประสบการณ์ทำงาน สามารถอยู่ได้วาระละ 3 ปี และขอย้ายต่อได้อีก 2 วาระ โดยพิจารณาจากผลงานและความเห็นของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลนั้นๆ

“คนกลางอย่างผู้ประสานการประชุมที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการประชุมแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่มีระบบการคัดเลือกและการอบรมที่ดีพอ” **แก้ไขโดย** คัดเลือกจาก “บุคคลที่ศาลเห็นสมควร” ตามที่กฎหมายบัญญัติเปิดทางเอาไว้ โดยทำการคัดเลือกบุคคลในท้องถิ่น ที่ผ่านการอบรมและทดสอบความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเป็นผู้ประสานการประชุมครั้งแรก ต้องทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ และเป็นผู้ช่วยผู้ประสานการประชุมเดิม เพื่อมีทักษะและความชำนาญก่อนปฏิบัติหน้าที่จริง

3. ข้อเสนอแนะด้านลักษณะหน่วยงานผู้ปฏิบัติ (Implementers) เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขด้านโครงสร้างหน่วยงานและทัศนคติของผู้ปฏิบัติจึงมีความสำคัญ ตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

“ศาลเยาวชนและครอบครัวยังไม่มี การจัดโครงสร้างของหน่วยงานที่ชัดเจนรองรับการทำงานด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” **แก้ไขโดย** ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดโครงสร้างองค์กรให้มีกลุ่มงานเพื่อมารองรับการทำงานด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาให้ชัดเจน ซึ่งดำเนินงานโดยนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ประสานการประชุม และผู้ให้คำปรึกษาของศาล รวมทั้งเครือข่ายชุมชนที่จะสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ โดยกลุ่มงานนี้จะมีหน้าที่และภารกิจ ดังต่อไปนี้

- 1 ทำงานติดตามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนครบกระบวนการยุติธรรม
- 2 ให้คำปรึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลสาเหตุของการกระทำผิด และความรู้สึกสำนึกผิด
- 3 จัดทำรายงานความเห็นต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจออกคำสั่งให้เข้ามาตรการพิเศษ

- 4 ให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา
- 5 ดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยคำสั่งศาลเยาวชนฯ
- 6 จัดทำกิจกรรมโครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสาเหตุเพื่อไม่ให้กระทำผิดซ้ำ
- 7 ดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชน
- 8 จัดการฝึกอบรมความรู้และฝึกปฏิบัติให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- 9 ทำบัญชีเบิกจ่ายงบประมาณประจำปีในส่วนงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา
- 10 เก็บข้อมูลสถิติประเมินความสำเร็จของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

“ทัศนคติของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน” **แก้ไขโดย** รับฟังมุมมองของผู้ปฏิบัติงานจริงเพื่อมาปรับแก้ โดยลดความยุ่งยากและซับซ้อนในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ที่เป็นงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งให้ประโยชน์กับทุกฝ่ายได้มากกว่า

4. ข้อเสนอด้านการสื่อสารและควบคุมดูแล (Communication) เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารข้อมูลและกลไกการควบคุมดูแลการดำเนินงานตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาให้เป็นไปตามนโยบาย จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

“ขาดการให้ข้อมูลด้านสิทธิและขั้นตอนกระบวนการกับคู่ความที่เข้ามาเกี่ยวข้อง” **แก้ไขโดย** จัดทำเอกสารชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับด้านสิทธิและขั้นตอนกระบวนการเป็นภาพสรุป (Infographic) เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายแก่คู่ความ รวมทั้งให้หน่วยงานประชาสัมพันธ์และกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาล ให้คำปรึกษาเพื่อให้การช่วยเหลือผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ไม่ให้เกิดปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกับงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้

“ขาดความต่อเนื่องและการไม่ปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัว” **แก้ไขโดย** ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางผู้บริหารโดยตำแหน่ง ออกนโยบายการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กำหนดทิศทางและแนวทางการใช้ให้ชัดเจน โดยออกเป็น “คำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง” เพื่อให้เกิดผลบังคับใช้

“กลไกในการควบคุมดูแลให้เยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” **แก้ไขโดย** ให้มีกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญทั้งนักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ที่สามารถทำงานเชิงรุกร่วมกับเครือข่ายชุมชนที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อติดตามควบคุมดูแล และให้การช่วยเหลือแนะนำเยาวชนให้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“กิจกรรมโครงการในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเยาวชนเป็นรายๆ ไป และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่” **แก้ไขโดย** ค้นหาข้อมูลสาเหตุของการกระทำผิดของเยาวชน และจัดทำกิจกรรมโครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสาเหตุเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำ โดยกิจกรรมโครงการที่กำหนด ควรมีทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและส่งเสริมสร้างโอกาสส่งเสริมพัฒนาในสิ่งที่เหมาะสมกับเยาวชนเป็นรายๆ ไป และสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

“ไม่มีการเก็บข้อมูลสถิติของผลที่เกิดจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ” **แก้ไขโดย** ให้กลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในศาลเยาวชนฯ แต่ละพื้นที่ เก็บข้อมูลสถิติของผลที่เกิดจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และประมวลเป็นสารสนเทศของแต่ละศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อสามารถประเมินความสำเร็จของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้อย่างชัดเจน

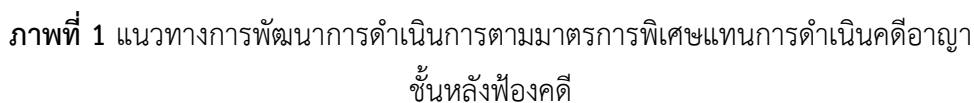
5. ข้อเสนอด้านสภาพแวดล้อมหรือบริบท (Context) เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

“การยอมรับจากคนในสังคม ต่องานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนที่เน้นให้โอกาสมากกว่าการลงโทษ” **แก้ไขโดย** สร้างความเข้าใจเชิงรุกต่อผู้คนในสังคม ให้เห็นถึงผลประโยชน์จากการใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของความสงบสุขในสังคมได้อย่างยั่งยืนกว่า รวมทั้งได้ใช้ความระมัดระวังในการสั่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามข้อเสนอแนะในหลักเกณฑ์ใหม่เรื่อง พฤติการณ์ในการกระทำผิดร้ายแรงเป็นภัยต่อสังคม ประเภทคดีที่มีผลกระทบมากต่อสังคม และการกระทำความผิดซ้ำซากแม้เป็นคดีเล็กน้อย เป็นเกณฑ์ให้ผู้พิพากษาหรือองค์กรอิสระใช้ดุลพินิจพิจารณาแทน เพื่อให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่เป็นเหตุให้สังคมวิจารณ์และตั้งคำถามได้

“สถานการณ์โรคระบาดเป็นอุปสรรคต่องานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ต้องมีการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผ่านการพูดคุยมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย รวมทั้งการจัดกิจกรรมโครงการเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” **แก้ไขโดย** มีมาตรการคัดกรองและแนวปฏิบัติรองรับถ้าเกิดการแพร่เชื้อที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมโครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนตามมาตรการพิเศษไม่ให้ถูกระงับและเลื่อนไป และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เพื่อสามารถจัดการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแบบงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคได้

บทสรุป (Conclusion)

จากการนำเสนอผลการศึกษานี้ เพื่อต้องการอธิบายทำความเข้าใจ ถึงที่มาของข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี ที่เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคผ่านปัจจัยทั้ง 5 ด้านของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นำไปสู่การประยุกต์ใช้งานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน ที่มีการเสนอให้ปรับเปลี่ยนทั้งทางด้านกฎหมายที่บัญญัติไว้ ด้านทรัพยากรในการจัดสรรงบประมาณและการเตรียมบุคลากรให้เหมาะสม ด้านโครงสร้างขององค์กรที่ต้องการกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งมีหน้าที่และภารกิจทำงานคู่ขนานไปกับกระบวนการยุติธรรมปกติสำหรับเยาวชน โดยผู้เชี่ยวชาญร่วมกับเครือข่ายชุมชนเป็นกลไกในการติดตาม ควบคุม และดูแล เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคม เป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลังฟ้องคดี ตามภาพที่ 1

เอกสารอ้างอิง (References)

- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การคืนอำนาจแก่เหยื่อ อาชญากรรมและชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอเชีย แปซิฟิก ออฟเซ็ท จำกัด.
- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). **ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วีพรีนท์ (1991) จำกัด.
- ปพนธีร์ ธีระพันธ์. (2561). **แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). **อาชญวิทยา สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นที จิตสง่า. (2559). **การบริหารงานยุติธรรม : หน่วยที่ 11 ทฤษฎีและการจัดองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 9)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรเดช จันทรศร. (2552). **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- ศุภชัย ยาวะประภา. (2563). **นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรี้นติ้ง เฮ้าส์.
- ศุภชัย ยาวะประภา. (2557). **นโยบายสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 10)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2562). **นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่ 30)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). **รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ : ออล พรี้นท์ เซ็นเตอร์.
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 127, ตอนที่ 72 ก 22 พฤศจิกายน 2553.
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 130, ตอนที่ 67 ก 26 กรกฎาคม 2556.
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทน

การพิพากษาคดี พ.ศ. 2556. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 130, ตอนที่ 78 ก 6 กันยายน 2556.

คำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. 2563.

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137, ตอนที่ 92 ก 6 พฤศจิกายน 2563.

ประมวลกฎหมายอาญา แก้ไขเพิ่มเติมล่าสุด พ.ศ. 2559. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 133, ตอนที่ 31 ก 7 เมษายน 2559.

Akers, Ronald L. (2017). **Criminological theories Introduction, Evaluation, & Application (Seventh edition)**. New York : Oxford University Press.

Bazemore, Gordon and Schiff, Mara. (2011). **Juvenile Justice Reform and Restorative Justice: Building theory and policy from practice**. New York : Routledge.

Reichel, Philip L. (2013). **Comparative Criminal Justice Systems : a Tropical Approach (Sixth edition)**. Boston: Pearson.

Siegel, L. (2012). **Juvenile Delinquency Theory, Practice, and Law (Eleventh edition)**. Wadsworth : Cengage learning.

Siegel, L. (2016). **Introduction to Criminal Justice (Fifteenth edition)**. Boston : Cengage learning.

United Nations. (2020). **Handbook on Restorative Justice Programmes Second Edition**. Vienna: United Nations Publication.

Doerner, William G. (2017). **Victimology (Eighth edition)**. New York : Routledge.

บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานใน การพัฒนาท้องถิ่น

Role of Member Council the Poraiwan Subdistrict Administrative Organization with Local Development

เมธาวุฒิ มุนีปภา¹ สุริยะ ประภาสธก²

Metawut Munipabha and Suriya Prakaisathok

Received: March 31, 2022 Revised: April 18, 2022 Accepted: October 6, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ศึกษาปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน การวิจัยเป็นแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน และประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน จำนวน 373 คน เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าทีทดสอบค่าเอฟทดสอบ และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยด้านการเป็นตัวแทน

¹ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and Sunandha Rajabhat University. E-mail : s60463825019@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and Sunandha Rajabhat University. E-mail : suriya.pr@ssru.ac.th

ของประชาชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการควบคุมการบริหารงาน และด้านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบ การทดสอบสมมติฐานพบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน 2) ปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความรู้ เนื่องจากไม่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: บทบาทของสมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนตำบล การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to 1) investigate the role of Poraiwan Subdistrict Administrative Organization members according to the Tambon Council and Tambon Administrative Organization, and 2) to study the problems, obstacles and limitations on the functioning of members of the Poraiwan Administration Committee. The research are Mixed Methods research with Quantitative research and Qualitative research. The participants were 373 people, consisting of Poraiwan Subdistrict Administrative Organization members and Poraiwan people. The Quantitative research tools are rating scale questionnaire and Qualitative research tools are in-depth interview, the statistics used are: Percentage, Mean, and Standard Deviation, hypothesis testing use t-test, F-test Value, and One-way ANOVA. The results showed that 1) concerning the role of Poraiwan Subdistrict Administrative Organization members, it was generally in a high level in every aspect. The aspect with the highest level was the aspect of being of people's representative followed by administration monitoring, consideration and approval. The hypothesis testing revealed that Member Council the Poraiwan Subdistrict Administrative Organization who had different personal factors had no effect on local development. 2) lacking in political knowledge and having less chances in job training were identified as the main impediments to functioning of members of the Poraiwan Administration Committee.

Keywords: Role of Member, Council Subdistrict Administrative Organization, Local Development

บทนำ (Introduction)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 และมีฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในเวลาต่อมา พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ส่งผลให้มีการกระจายอำนาจสู่องค์กรประชาชนในระดับตำบลอย่างมาก โดยได้ยกฐานะสภาตำบลซึ่งมีรายได้ตามเกณฑ์คือ มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท ขึ้นเป็น อบต. กล่าวได้ว่าการจัดตั้ง อบต. นี้เป็นผลผลิตหนึ่งของกระแสของสังคมที่ต้องการจะปฏิรูปการเมือง ดังนั้น อบต. จึงเป็นมิติหนึ่งของความพยายามในการปฏิรูปการเมืองโดยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น อบต. มีความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบท อบต. เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนระดับตำบล หมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย (สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดให้ อบต. มีอำนาจหน้าที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือหน้าที่ที่บังคับหรือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ และหน้าที่ที่เลือกปฏิบัติ ในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีอาชีพและสุขอนามัยที่ดี มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต นอกจากนี้ยังได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) โดยหลักการแล้วมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก มีหน้าที่ในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ประการที่สอง หน้าที่ในการออกข้อบัญญัติ ประการสุดท้าย หน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการทำงานของฝ่ายบริหาร (ศิริชัย กุมารจันทร์, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็น อบต. ขนาดใหญ่ ในปี 2564 ตั้งงบประมาณไว้ 41,463,000 บาท เพื่อใช้ในการดำเนินการตามนโยบายของผู้บริหารที่ได้วางแผนพัฒนา อบต. โพไร่หวานตลอดปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 โดยบทบาทหน้าที่ของสมาชิก

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานมีค่อนข้างมาก ได้แก่ การให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย การควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร การดำเนินงานของ ส.อบต. ในการควบคุมการปฏิบัติงานมีหลายอย่าง ได้แก่ การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ การอภิปราย การตั้งคณะกรรมการ การลงมติเห็นชอบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความซับซ้อนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีก่อนถึงจะปฏิบัติได้ถูกต้อง หาก ส.อบต. ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทอย่างใดแล้ว ไม่สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ทำให้ไม่มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งส่งผลให้ อบต. ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดังเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจที่มุ่งหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง (องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน, 2564)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะประชาชนผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน จึงมีความสนใจมุ่งศึกษาสภาพปัญหาและพฤติกรรมทางการเมืองของ ส.อบต. ผ่านการทำหน้าที่ในบทบาทต่าง ๆ ว่ามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหาร และการเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างไร อะไรคือปัญหาและอุปสรรคในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน และนำมาซึ่งผลกระทบต่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน และประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี จำนวนทั้งสิ้น 5,654 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน และประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี จำนวนทั้งสิ้น 5,654 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Yamane) เป็นการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน เพื่อหาสัดส่วนของประชากรกำหนดให้ยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ร้อยละ 5 หรือ 0.05 ภายในความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 373 คน

วิธีการการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) โดยจำแนกประชากรทั้งหมดออกเป็นกลุ่มจำนวน 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน ใช้วิธีการจับฉลากสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน จำนวน 14 คน ประกอบด้วย 1) นายอุดมพร คงกระพันธ์ 2) นายประสงค์ เจริญพราหมณ์ 3) นางพรทิพย์ แจ่มจรัส 4) นายบุญมา ห่ายเรียง 5) นางสมใจ สายคำ 6) นายรัชชานนท์ มูลสะอาด 7) นายสมนึก เทพสมุทร 8) นายदनัย ประเทศกล่อม 9) นางอุไรรัตน์ มีสมบัติ 10) นายอนек แจ้งแล้ว 11) นายคณาธิป นวนพลอย 12) นายวีรชาติ งามชม 13) นายสุภาพ เอี่ยมสะอาด 14) นายเชิด ศรีปลั่ง และประชาชนใช้วิธีการจับฉลากสุ่มเลือก 1 หมู่บ้าน จากนั้นจึงใช้วิธีการจับฉลากสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากรายชื่อประชาชนในหมู่บ้าน จำนวน 359 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ เพื่อให้เลือกตอบจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการเข้ารับการอบรม/สัมมนา ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มี 3 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ด้านการควบคุมการบริหารงาน และด้านการเป็นตัวแทนของประชาชน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยแต่ละคำถามจะประเมินหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายดังนี้ (ภัทรพรพิพัฒน์ อมรพิชิต, 2554, น. 60)

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง	มีระดับความเข้าใจต่ำที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง	มีระดับความเข้าใจต่ำ
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง	มีระดับความเข้าใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง	มีระดับความเข้าใจสูง
ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง	มีระดับความเข้าใจสูงที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) บทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และ 4) ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องของเคนดอลล์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอน โดยตอนที่ 1-3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อให้เลือกตอบวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน โดยเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ค่า t-test และ F-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และใช้วิธีการเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธีของ Fisher's Least Significant Difference (LSD) และตอนที่ 4 ผลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหา อุปสรรคหรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน

ผลการวิจัย (Research Results)

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป (กลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 359 คน) พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีอายุ 35-50 ปี จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 42.90 อายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25 และอายุไม่เกิน 35 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 27.85 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 26.18 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 24.51 และระดับปริญญาตรี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17.83 ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง ส.อบต. ส่วนใหญ่ไม่เคยดำรงตำแหน่ง จำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 98.61 ไม่เกิน 1 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.56 และ 1-4 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.83 การเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ส.อบต. ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วม จำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 98.61 และเคย 1 ครั้ง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.39

2. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป (กลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 14 คน) พบว่า พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีอายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 และอายุ 35-50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 และระดับปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง ส.อบต. ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 4 ปีขึ้นไป จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 78.57 และมีประสบการณ์ 1-4 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 การเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ส.อบต. ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วม 1 ครั้ง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 เคยเข้าร่วมมากกว่า 5 ครั้ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 และไม่เคยเข้าร่วม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1. การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โฟโรว์หวานในการพัฒนาท้องถิ่น 3 ด้าน ได้แก่ การพิจารณาและให้ความเห็นชอบ การควบคุมการ

บริหารงาน และการเป็นตัวแทนของประชาชน พบว่าประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของ ส.อบต. โดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 1.02) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.98) รองลงมาคือด้านการเป็นตัวแทนของประชาชน ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 1.05) และด้านการควบคุมบริหารงาน ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 1.04)

2. การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น 3 ด้าน ได้แก่ การพิจารณาและให้ความเห็นชอบ การควบคุมการบริหารงาน และการเป็นตัวแทนของประชาชน พบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการเป็นตัวแทนของประชาชน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.59) รองลงมาคือด้านการควบคุมการบริหารงาน ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.60) และด้านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.56)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน “สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน” โดยศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีผลดังนี้

1. ปัจจัยด้านอายุ พบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุ มากกว่า 50 ปี มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นสูงกว่า อายุ 35-50 ปี จึงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในภาพรวมได้ค่า ($F = 1.636$, Sig = 0.225) ซึ่งมากกว่าค่านัยสำคัญที่ตั้งไว้ (0.05) จึงสรุปได้ว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุแตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยด้านระดับการศึกษา พบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นสูงกว่า ระดับปริญญาตรีและมีมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ตามลำดับ จึงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่าผล

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในภาพรวมได้ค่า ($F = 0.807$, $Sig = 0.551$) ซึ่งมากกว่าค่า
นัยสำคัญที่ตั้งไว้ (0.05) จึงสรุปได้ว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษา
แตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน
พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนา
ท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

3. ปัจจัยด้านประสบการณ์การทำงาน พบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี
ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ 1-4 ปี มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นสูงกว่า 4
ปีขึ้นไป ตามลำดับ จึงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่าผลการวิเคราะห์ความ
แปรปรวนทางเดียว ในภาพรวมได้ค่า ($F = 3.455$, $Sig = 0.088$) ซึ่งมากกว่าค่านัยสำคัญที่ตั้งไว้
(0.05) จึงสรุปได้ว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่
แตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน
พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน มี
บทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

4. ปัจจัยด้านการเข้ารับการอบรม/สัมมนา พบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่
มีการเข้ารับการอบรม/สัมมนา เคยอบรม 2-4 ครั้ง มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนา
ท้องถิ่นสูงกว่าเคยอบรม 1 ครั้งและไม่เคยอบรม ตามลำดับ จึงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทาง
เดียว พบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในภาพรวมได้ค่า ($F = 0.417$, $Sig = 0.744$)
ซึ่งมากกว่าค่านัยสำคัญที่ตั้งไว้ (0.05) จึงสรุปได้ว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้ารับ
การอบรม/สัมมนา แตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน เมื่อ
พิจารณารายด้านพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้ารับการอบรม/สัมมนา ที่แตกต่าง
กัน มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 ผลจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน และประชาชนที่มี
ภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน

การแสดงบทบาทด้านนิติบัญญัติของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน ไม่ค่อยมีความชัดเจนแสดงออกไม่คอยเต็มที่ สมาชิกสภาบางท่านแสดงบทบาทไม่ค่อยดีนัก โดยมีผู้ให้ความคิดเห็นตรงกันไม่ว่าจะจากการสังเกต ประสบการณ์ความคุ้นเคยจากการทำงาน จึงพอสรุปได้ว่า ในการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นการประชุมสามัญ สามัญ หรือสมัยวิสามัญ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานบางท่านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาน้อย แสดงบทบาทไม่ค่อยดีนัก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและไม่ให้ความสำคัญของการประชุม

การแสดงบทบาทด้านการควบคุมฝ่ายบริหารของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน โดยส่วนใหญ่มองว่าตนเองมีความเข้มแข็งในการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ติดตามการทำงานในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้งบประมาณ การเบิกจ่าย การประมูลงานต่าง ๆ ที่มีการจัดซื้อจัดจ้าง และในการทำงานของฝ่ายบริหารบางเรื่องที่ ส.อบต. ยังไม่เข้าใจ เมื่อถึงรอบเปิดสมัยการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน ต้องมีการซักถามฝ่ายบริหารในรายละเอียด โครงการ และพิจารณาให้ถูกต้องตามระเบียบ

การแสดงบทบาทด้านการเป็นตัวแทนของประชาชนของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน ประชาชนมีความเห็นที่ตรงกันมองว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานส่วนใหญ่มีความเป็นตัวแทนของประชาชนสูง จากที่สังเกตได้จากการเชิญชวนให้ประชาชนเข้าทำประชาคมหมู่บ้าน และนำเรื่องร้องเรียนเข้าไปยังที่ประชุมสภา

2. ปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน

2.1 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานบางท่านที่มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากไม่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นของสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย หรือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยเชิญวิทยากรจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นมาบรรยายให้ความรู้

2.2 การศึกษาและพื้นฐานความรู้ ความสามารถของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน ส่วนใหญ่มีอายุเยอะและพื้นฐานการศึกษาจบชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น มีเพียงบางท่านที่จบระดับปริญญาตรีและหาก ส.อบต. ไม่มีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะไม่สามารถพูดแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ ได้

2.3 สถานภาพทางสังคม เป็นปัญหาในการแสดงบทบาทเช่นกัน เนื่องจากประชาชนเห็นว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคือผู้แทนที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ ถ้าสมาชิกไม่มีสถานภาพทางสังคม หรือฐานะที่ดีการให้ความช่วยเหลือก็จะไม่ดีเท่าที่ควร

2.4 การเป็นคนในท้องถิ่นจึงไม่กล้าตัดสินใจอะไร ถือว่าเป็นปัญหาอุปสรรคมากพอสมควร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่เวลาจะบังคับใช้กฎหมายอะไรกับประชาชนซึ่งก็คือพวกพ้อง ญาติพี่น้อง ทำให้การตัดสินใจของ ส.อบต. ลดลง

3. ข้อเสนอแนะของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

3.1 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรปรับวิธีการในการชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

3.2 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรเข้าฝึกอบรมเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารในด้านการพัฒนาท้องถิ่นให้สูงขึ้น

3.3 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการสำรวจความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง และมีการสำรวจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด

3.4 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทในการวางแผนนโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนางานด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองต่อความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

3.5 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรปรับปรุงตนเองให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ประชาชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นระบบเป็นทีมสูงขึ้น

3.6 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรสนใจรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3.7 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีนโยบายส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนให้มากขึ้นเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.8 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทการวางแผนควบคุมการปฏิบัติงานของทีมงานผู้บริหาร และวางแผนการติดตามประเมินผลการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้

3.9 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทในการสำรวจความต้องการของประชาชนเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

3.10 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจของประชาชน เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เข้าถึงประชาชนได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว

อภิปรายผล (Research Discussion)

1. ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

จากผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น” พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เพราะสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกคนมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง โดยสถานภาพและบทบาทที่ได้รับ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจในบทบาท โดยจำแนกรายละเอียดตามค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนี้

บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการเป็นตัวแทนของประชาชน อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้สามารถสะท้อนปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ฝ่ายบริหารได้ริเริ่มดำเนินโครงการอันเป็นการแก้ไขปัญหา และสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1979, p. 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า สมาชิกชุมชนต้องมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการควบคุมการบริหารงาน อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่

หวานส่วนใหญ่เข้าใจวิธีการในการตรวจสอบถ่วงดุลการบริหารงานของฝ่ายบริหาร มีความชัดเจนว่าสภาท้องถิ่นไม่ใช่ฝ่ายค้าน เหมือนในการเมืองระดับชาติ ซึ่งหากฝ่ายค้านทำให้ฝ่ายบริหารล้มเหลวอาจนำมาสู่การเปลี่ยนหัว ฝ่ายค้านอาจมาตั้งรัฐบาลได้ หากแต่ภายใต้ระบบสภาท้องถิ่นและฝ่ายบริหารเข้มแข็ง การตรวจสอบถ่วงดุลให้การบริหารงานขับเคลื่อนไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมองเตสกีเออ (Montesquieu, 1755) ได้เสนอแนวคิดในการแบ่งแยกการใช้อำนาจอภิปไตย ออกเป็นสามอำนาจ ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยทั้งสามอำนาจนี้สามารถถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ

บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบ อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากด้านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบ เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่จะพิจารณาเพื่อขับเคลื่อนแผนงานโครงการต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี ฯลฯ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม จึงต้องให้ความสำคัญกับข้อกฎหมายเพื่อการพิจารณาดัดสันใจ เป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบราชการ ตามที่ฝ่ายบริหารให้สัญญาประชาคมไว้กับประชาชนในการรณรงค์หาเสียงและแถลงนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke, 1704) กล่าวว่าอำนาจอธิปไตยเกิดจากประชาชน รัฐจึงจะต้องกระทำตามเจตนารมณ์ของประชาชน ฉะนั้นรัฐจะทำอะไรตามความต้องการของตนไม่ได้

โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของจุติกุล อันสำราญ (2546) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทต่อการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ 4 ปีขึ้นไป และเคยเข้ารับการอบรมไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของพาร์สันและซีลส์ (Parsons and Shils, 1953, p. 4) กล่าวว่า สถานภาพและบทบาทเป็นคุณลักษณะของผู้แสดงในสังคมนั้น ๆ บทบาท เป็นการสร้างและกำหนดการมีส่วนร่วมของเขาในกระบวนการที่มีการกระทำร่วมกัน ซึ่งเป็นการร่วมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่นที่เขามีความสัมพันธ์ด้วย จึงเห็นได้ว่าบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับแตกต่างกันตามบริบทและความคาดหวังของแต่ละท้องถิ่น

การทดสอบสมมติฐาน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ และการเข้ารับการอบรม/สัมมนาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพราะในการทำงาน ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ และการเข้ารับการอบรม/สัมมนา เป็นเพียงคุณสมบัติหนึ่ง แต่บทบาทหน้าที่ในการทำงานพัฒนาท้องถิ่นขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคลไม่ได้เป็นเงื่อนไขในการทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ ตันดะตะนัย (2554) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี เพศ อายุ ประสบการณ์ การปฏิบัติหน้าที่ การเข้ารับการอบรม/สัมมนา และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน เนื่องจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกคนต้องเข้ารับการอบรมก่อนการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง และขัดแย้งกับงานวิจัยของพรพนา เกศรินทร์ (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และความรู้ความเข้าใจในบทบาทที่แตกต่างกันมีการควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของเกรซและคณะ (Krech and Other, 1962, p. 28) ได้กล่าวว่าบทบาทเป็นแบบแผนความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นไปตามลักษณะของตำแหน่งนั้น ๆ หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

2. ปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน

จากผลการวิจัยปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานที่มีปัญหาและอุปสรรคในการทำหน้าที่ เนื่องจากไม่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรใด ๆ และสมาชิกส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก พื้นฐานการศึกษาส่วนใหญ่จะระดับต่ำกว่าปริญญาตรี หากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะไม่สามารถพูดแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ ได้ และการมีสถานภาพสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นผู้แทนที่สามารถช่วยเหลือประชาชน

แต่ถ้าสภาพทางการเงินไม่ดีการช่วยเหลือก็จะไม่ดีเท่าที่ควร และการที่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่บางครั้งไม่กล้าตัดสินใจ เวลาจะบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนซึ่งก็คือญาติพี่น้อง ทำให้การตัดสินใจของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลลดลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเบอร์โล (Berlo, 1966, p. 153) กล่าวว่าลักษณะของบทบาทประกอบด้วย บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ บทบาทที่กระทำจริง และบทบาทที่ถูกคาดหวัง จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกัน เช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts)

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยมาปรับใช้

1.1 ควรมีการฝึกอบรมบทบาทหน้าที่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง และนำเงื่อนไขการเข้าอบรมบทบาทหน้าที่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นคุณสมบัติของผู้สมัครเลือกตั้ง

1.2 ควรมีการพัฒนาฝึกอบรมหลักสูตรบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้สามารถควบคุมตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารให้มีประสิทธิภาพ

1.3 ควรกำหนดระเบียบหรือแนวทางในการรายงานผลการปฏิบัติงานให้สภาทราบโดยละเอียด เพื่อให้มีการตรวจสอบภายในสภาและกระตุ้นให้สมาชิกสภารับผิดชอบงานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการดำเนินงานของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ด้านการควบคุมการบริหารงาน และด้านการเป็นตัวแทนของประชาชน

2.2 ควรศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสะท้อนข้อมูลอย่างหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมส่งเสริมการปกครอง. (2562). พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ.
- เกรียงศักดิ์ ตันดะตะนัย. (2554). ความคิดเห็นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จตุกุล อันสำราญ. (2546). บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี. (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรพนา เกศรินทร์. (2547). บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา. (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภัทรพรพิพัฒน์ อมรพิชิต. (2554). บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ศิริชัย กุมารจันทร์. (2561). ตำราคำอธิบายกฎหมายปกครองท้องถิ่น. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2546). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2563). สารานุกรมปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- วัลลภ แจ่มจำรัส. (2564). องค์การบริหารส่วนตำบลโพไร่หวาน. เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2565. สืบค้นจาก http://www.poraiwan.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=46.

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการเมืองไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2564

The Roles of the Constitutional Court and The Political Development of Thailand from 1997 to 2021

วิรัช ศรีอินทรสุทธิ¹

Viraj Sri Indharasuth

Received: March 19, 2022 Revised: May 3, 2022 Accepted: June 24, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ที่มาและการออกแบบโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2564 (2) บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และ (3) บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยนำเอาแนวคิดตุลาการภิวัตน์ แนวคิดหลักนิติรัฐ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม แนวคิดหลักสิทธิและเสรีภาพ และทฤษฎีหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นกรอบในการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากหลักการสากลที่ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และมีลำดับศักดิ์สูงกว่าบทบัญญัติกฎหมายอื่นทั้งหมดของรัฐ โดยศาลรัฐธรรมนูญไทยมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ใกล้เคียงกับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ยุติข้อโต้แย้งทางรัฐธรรมนูญ มีอำนาจวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงการสร้างบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี องค์การอื่นของรัฐ และถือเป็นที่สุดเด็ดขาด หากคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้อง เหมาะสม หรือยุติธรรม โครงสร้างของสภามหาเมือง ระบบกฎหมายมหาชน และประเทศชาติก็จะเสื่อมถอยลง แต่หากศาลรัฐธรรมนูญมีการตีความที่ถูกต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Email: sriindharasuth.v@gmail.com

ของรัฐธรรมนูญอันแท้จริง ความสมเหตุสมผล และตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิดของคนโดยทั่วไปแล้ว การตีความอันนำไปสู่ผลที่แปลกประหลาดก็จะต้องไม่เกิดขึ้น รวมทั้งจะไม่ประสบกับภาวะความไม่ศรัทธาต่อองค์กรตุลาการ ดังนั้น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองก็ดี หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคู่อำนาจทางการเมืองก็ดี ย่อมส่งผลและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองไทย โดยศาลรัฐธรรมนูญจะต้องปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ในฐานะเป็นองค์กรตุลาการซึ่งได้รับการยอมรับให้ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นจริงในทางปฏิบัติภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ : พัฒนาการทางการเมือง บทบาทศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการภิวัตน์ สิทธิและเสรีภาพ

Abstract

In this research article, the researcher has objectives to study: (1) Origin and structural design of the Thai Constitutional Court from 1997 to 2021; (2) The role of the Constitutional Court under the Constitution of the Kingdom of Thailand and (3) The role of the Constitutional Court affecting the development of Thai politics. This article has used the qualitative research process by collecting data from documented research and in - depth interview from key performance by adopting the concept of judicial activism, the concept of the rule of law, the concept constitutionalism, the concept of rights and liberties and the principle of power separation as a framework for this research.

The findings revealed that, the purpose of establishing the Constitutional Court is based on the universal principle that the Constitution is the supreme law of the country and ranks higher than all other legal provisions of the state. The Constitutional Court of Thailand has the same structure and powers as the Federal Constitutional Court of the Republic of Germany. which is an institution that acts to settle constitutional arguments having the power to decide specific constitutional cases to serve to protect the supreme law of the Constitution including the creation of norms for the protection of rights and liberties of the people under the Constitution The decision of the Constitutional Court is binding on the National Assembly, the Council of Ministers, and other State organisations. and is considered

the ultimate If the ruling is inaccurate, appropriate or fair, the structure of the political society public law system and the nation will decline. But if the Constitutional Court has a correct interpretation, taking into account the intent of the true constitution reasonableness and aware of the feelings of people in general Interpretation leading to strange consequences will not occur. as well as not experiencing a state of disbelief in the judiciary. Therefore, the decision of the Constitutional Court that causes political impact is good or causes a change in political power pairs. would affect and hinder the development of Thai politics. The Constitutional Court must perform an important duty in protecting the supreme law of the Constitution. As a judicial body recognized to protect the rights and freedoms of the people in practice under democratic rule.

Keywords: Political Development, The Role of the Constitutional Court, Judicial Activism, Rights and Liberties

บทนำ (Introduction)

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้และกำหนดให้กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งหลักการดังกล่าวได้ถูกรับรองเอาไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน ตามบทบัญญัติในมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ระบุว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ซึ่งหลายรัฐธรรมนูญในโลก แม้จะมีรากฐานและแนวคิดความเป็นมาที่หลากหลาย แต่ทว่าต่างก็มีจุดร่วมกันอย่างหนึ่งก็คือการยึดมั่นในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากหลักสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการรักษาเอาไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ และหลักการสำคัญของปกครองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังเป็นแนวคิดพื้นฐานที่จำเป็นของกำเนิดรัฐธรรมนูญในโลก ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองป้องกัน และรักษาสิทธิทางการเมืองของประชาชนในชุมชนสังคมการเมืองนั้น (พงษ์ธวัช บัญพิทักษ์, 2560)

ทั้งนี้ การเกิดขึ้นของสังคมยุคแรกภายใต้แนวคิดสัญญาประชาคมทำให้เกิดการรวมตัวกันของคนในสังคม และมีการกำหนดกฎ กติกา เพื่ออาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม โดยนอกจากขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม จะถูกนำมาใช้ในการยึดโยงสังคมให้มีความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพแล้ว เมื่อ

สังคมพัฒนาและมีความซับซ้อนมากขึ้น กลไกทางกฎหมายเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการรักษาสิทธิเสรีภาพ และความสงบเรียบร้อย รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของรัฐและประชาชน อันนำไปสู่การปกครองโดยใช้กฎหมาย หรือแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ซึ่งมีการจัดสรรและแบ่งปันอำนาจหน้าที่ในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้สะดวกแก่การอำนวยความสะดวกและความสะดวกแก่ประชาชน แต่การจัดสรรหน้าที่ดังกล่าวบางครั้งได้ส่งผลให้เกิดการใช้อำนาจหน้าที่อย่างเกินเลย จนนำไปสู่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกิดขึ้น และเพื่อแก้ไขข้อพิพาทและป้องกันการละเมิดดังกล่าว ทำให้ต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้น เพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยและตัดสินกรณีที่ยกกับกฎหมายสูงสุดหรือกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะนำไปสู่การจัดตั้ง “ศาลรัฐธรรมนูญ” เพื่อพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีหน้าที่หลักเพื่อพิจารณาว่า กฎหมายใดมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือขัดกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือไม่ โดยศาลรัฐธรรมนูญปรากฏในหลายประเทศด้วยกัน อาทิ ออสเตรเลีย เยอรมนี อิตาลี ตุรกี ฝรั่งเศส เบลเยียม เกาหลีใต้ ไต้หวัน และอีกหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2545, หน้า 186) โดยบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกันไป (โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw), 2563) โดยขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย วัฒนธรรม บริบททางการเมือง และจารีตทางการปกครองในประเทศนั้น

ขณะที่ประเทศไทย “ศาลรัฐธรรมนูญ” ได้ถูกจัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพื่อทำหน้าที่แทนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ถูกยุบเลิกไป และมีบทบาทเรื่อยมาทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในปัจจุบัน โดยประเด็นของเรื่องบทบาทหน้าที่และโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญนั้นพบว่า ได้มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิในการสมัครเข้ารับการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มีความรัดกุมและเข้มงวดมากขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรของวุฒิสภา หรือรัฐสภา ที่ได้รับความเห็นชอบแล้วแต่ยังไม่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ และพิจารณาแล้วพบว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะมีหน้าที่วินิจฉัยและชี้ขาด ซึ่งจะมีผลผูกพันต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างสถาบันทางการเมืองเดียวกัน

อย่างไรก็ดี คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจากอดีตจนถึงปัจจุบันภายใต้รัฐธรรมนูญ ปี 2560 พบว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลต่อคดีทางการเมืองเป็นอย่างมากและส่งผลกระทบต่อ

ภาพรวมของระบบการเมืองการปกครองของประเทศ เนื่องจากคำวินิจฉัยของศาลในหลายคดี เช่น คำวินิจฉัยให้ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากกรณีคดีถือหุ้นสื่อ คำวินิจฉัยให้มิคำสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ จากกรณีกักเงินหัวหน้าพรรค คำวินิจฉัยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ไม่มีลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากกรณีคดีบ้านพักหลวง คำวินิจฉัยร้อยเอก ธรรมนัส พรหมเผ่า ไม่หลุดจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรี กรณีคดียาเสพติดที่ออสเตรเลีย คำวินิจฉัยกรณีให้คำปราศรัยของสามแกนนำมีอบราชกุมารเข้าข่ายล้มล้างการปกครอง และไม่ให้องค์กรเคลื่อนไหวลักษณะเดียวกัน ดำเนินการต่อในอนาคต เป็นต้น ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองเป็นอย่างมาก ดังปรากฏจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา จะเห็นว่าเป็นการก้าวล่วงอำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักมากในวงวิชาการ ทั้งในสาขานิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ว่าเป็นการกระทำเพื่อปกป้องเครือข่ายอำนาจ และมุ่งกวาดล้างศัตรูทางการเมืองที่ขึ้นมาท้าทายฝ่ายรัฐ โดยเฉพาะการตีความกฎหมาย เพื่อขยายขอบเขตอำนาจของตนเอง จนส่งผลกระทบต่อหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยึดมั่นในหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค หลักนิติรัฐ รวมไปถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจด้วย ถือเป็นการสร้างผลลัพธ์ที่สำคัญต่อการเมืองไทยเป็นอย่างมาก

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นของคำวินิจฉัยและบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดกระแสตุลาการภิวัตน์ขึ้นในประเทศไทย ซึ่งศาลได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นในการตัดสินคดี จึงทำให้ฝ่ายตุลาการมีบทบาทมากขึ้นในทางการเมือง และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างมาก โดยผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในบางกรณีนั้น อาจสร้างความคลุมเครือหรือข้อกังขาให้แก่ผู้คนในสังคม ขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรพิทักษ์รัฐธรรมนูญที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต ยึดหลักนิติรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยปราศจากอคติในการใช้ดุลยพินิจ เพื่อให้เกิดการยอมรับนับถือจากประชาชนและเกิดความชอบธรรมที่แท้จริง เนื่องจากผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นที่สุด และมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอการศึกษาบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญผ่านมุมมองที่มาและการออกแบบโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญไทย รวมทั้งบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นของคำวินิจฉัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย เพื่อพิจารณาว่าศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการเมืองไทยอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

- (1) เพื่อศึกษาที่มาและการออกแบบโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2564
- (2) เพื่อศึกษาบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- (3) เพื่อศึกษาบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย (1) กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ (2) กระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง หรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด มีการนำคำสำคัญ (Keywords) มาใช้ประกอบในการชี้้นำคำให้สัมภาษณ์ มีการร่างข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะปลายเปิดพร้อมกับลักษณะของข้อคำถามที่มีความยืดหยุ่น และพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์ หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบข้อคำถามได้หลากหลายและครอบคลุมประเด็นคำถามมากขึ้น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย (1) ภาครัฐ จำนวน 3 คน (2) นักวิชาการ จำนวน 4 คน (3) ภาคเอกชน จำนวน 2 คน (4) ภาคการเมือง จำนวน 1 คน และ (5) ภาคประชาสังคม จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นสามารถให้คำตอบที่ครอบคลุมทั้งหมดอย่างครบถ้วนในการดำเนินกระบวนการวิจัย ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ คำถามการวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีระยะเวลาทำการศึกษาระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2565

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการเมืองไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2564” ผลการวิจัยพบว่า ที่มาและการออกแบบโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2564 เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายที่ละเมิดสิทธิ

เสรีภาพของประชาชน และอ้างไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐ กฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ และเพื่อประกันไม่ให้ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญถูกละเมิด จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดองค์กรขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษาหรือพิทักษ์รัฐธรรมนูญ นั่นก็คือศาลรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้องค์กรดังกล่าวมีอำนาจวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ด้วยกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ และเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ โดยรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศออสเตรียและต่อมาได้เป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ เช่น เยอรมนี เบลเยียม โปรตุเกส สเปน อิตาลี ตุรกี รัสเซีย แอฟริกาใต้ ซิลี เกาหลีใต้ และอินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้โครงสร้างศาลรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศจะมีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง ทศนคติและค่านิยมของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และมีการเปลี่ยนแปลงที่มาและองค์ประกอบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งมีการเพิ่มบทบาทองค์การอิสระร่วมคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเปลี่ยนวิธีเห็นชอบของสมาชิกวุฒิสภา เพื่อจะให้มียุทธศาสตร์ที่มีฐานวิชาชีพในการกำกับควบคุมการนำรัฐธรรมนูญไปใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ตามกลไกทางการเมืองการปกครองของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ศาลรัฐธรรมนูญได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำลายฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง อันเป็นผลทำให้ศาลรัฐธรรมนูญกลายมาเป็นคู่ขัดแย้งทางการเมือง จะเห็นได้ว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายกรณีกลายเป็นอุปสรรคเพื่อทำลายหรือขัดขวางต่อพัฒนาการของการเมืองไทย ดังเช่นคำวินิจฉัยที่ 9/2549 กรณีให้การเลือกตั้งเมื่อ 2 เมษายน 2549 เป็นโมฆะ หรือคำวินิจฉัยที่ 12-13/2551 โดยศาลวินิจฉัยว่า การเป็นพิธีกรรายการโทรทัศน์ของนายสมคร สุนทรเวช เป็นการเป็นลูกจ้างและทำให้ขาดคุณสมบัติในการเป็นนายกรัฐมนตรี จึงต้องพ้นจากตำแหน่ง หรือคำวินิจฉัยที่ 5/2563 กรณีการยุบพรรคอนาคตใหม่ โดยศาลวินิจฉัยว่า เงินกู้ไม่ใช่อำนาจ แต่ก็เป็นรายรับและเงินทางการเมือง ซึ่งจะได้มาและใช้จ่ายเงินเพื่อทำกิจกรรมทางการเมือง กระทำได้ตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ เป็นต้น การที่ศาลรัฐธรรมนูญจะตัดสินยุบพรรคซึ่งเป็นอนาคตทางการเมืองของประเทศนั้น จะต้องเป็นศาลที่มีความชอบธรรมทางการเมืองและเป็นที่ยอมรับจากสังคมอย่างมาก แต่ศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบันนั้นมีที่มาจากแต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งไม่อาจเป็นที่ยอมรับ

ได้ในระบอบประชาธิปไตย จึงกล่าวได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นเครื่องมือในการรักษาไว้ซึ่งอำนาจของระบอบเผด็จการอำนาจนิยม และขาดความชอบธรรมทางประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นมาจากการแต่งตั้งโดย คสช. ซึ่งมีได้มีความเชื่อมโยงกับประชาชนแต่อย่างใด หลายครั้งที่การวินิจฉัยของศาลสร้างผลลัพธ์สำคัญต่อการเมืองไทย และมีหลายเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการวินิจฉัยของศาลในการสร้างผลลัพธ์สำคัญทางการเมือง

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการเมืองไทย พบว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีคุณลักษณะที่แตกต่างไปจากคำพิพากษาของศาลยุติธรรมโดยทั่วไป โดยที่คำพิพากษาของศาลยุติธรรมมีผลผูกพันกับคู่ความเท่านั้น แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี องค์การอื่นของรัฐ และถือเป็นที่สุดเด็ดขาด โดยศาลรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่เป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการรักษาสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญให้ดำรงคงอยู่และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการทำคำวินิจฉัยเพื่อวางบรรทัดฐาน กล่าวคือ หากเป็นคำวินิจฉัยที่ยุติธรรม ถูกต้อง เหมาะสม ชัดเจน และเป็นไปบนหลักการของกฎหมายแล้ว ก็จะส่งผลให้โครงสร้างของสังคมการเมือง ระบบกฎหมายมหาชน และประเทศชาติพัฒนาไปให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับนานาอารยประเทศได้ แต่ในทางตรงกันข้ามหากคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้อง เหมาะสม หรือยุติธรรม โครงสร้างของสังคมการเมือง ระบบกฎหมายมหาชน และประเทศชาติก็จะเสื่อมถอยลง แต่หากศาลรัฐธรรมนูญมีการตีความที่ถูกต้อง โดยไม่เล่นถ้อยคำภาษาจนเกินไปและกลับมาคำนึงถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอันแท้จริง ความสมเหตุสมผล และตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิดของคนโดยทั่วไปแล้ว การตีความอันนำไปสู่ผลที่แปลกประหลาดก็จะไม่เกิดขึ้น รวมทั้งจะไม่ประสบกับภาวะความไม่ศรัทธาต่อองค์กรตุลาการทั้งภายในประเทศและในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้พัฒนาการของกฎหมายมหาชนในประเทศไทยถูกบั่นทอนและส่งผลกระทบต่อนานาชาติทั้งระบบในระยะยาวต่อไปอีกด้วย ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ในฐานะเป็นองค์กรตุลาการซึ่งได้รับการยอมรับให้ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นจริงในทางปฏิบัติโดยใช้อำนาจตุลาการนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยผ่านการรัฐประหารมาแล้วถึง 13 ครั้ง หลายครั้งฉีกหรือยกเลิกรัฐธรรมนูญเดิมแล้วร่างรัฐธรรมนูญใหม่มาใช้แทนจากผู้ที่ยึดอำนาจ ทำให้การร่างรัฐธรรมนูญมิได้ยึดโยงกับประชาชนแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาของศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ปี 2560 มีความเชื่อมโยงกับประชาชนน้อย บางส่วนมาจากการคัดเลือกของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา บางส่วนมาจากการคัดเลือกของที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด ขณะที่กรรมการสรรหา

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีความยึดโยงกับประชาชน เช่น ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด อีกทั้งยังต้องได้รับความเห็นชอบของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งจากคณะรัฐประหาร ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทและหน้าที่หลักในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลต่อการใช้อำนาจของรัฐทุกองค์กร ดังนั้น การได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีความชอบธรรม มีความยึดโยงกับประชาชน และมีความเป็นประชาธิปไตย

อภิปรายผล (Research Discussion)

ที่มาและการออกแบบโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2564 มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ซึ่งเป็นแนวความคิดในการใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองของประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของอมร จันทรสมบูรณ์ (2541) กล่าวว่า รัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวความคิดที่จะใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรให้เป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองและกำหนดกลไกอันเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการจัดองค์กรบริหารของรัฐ โดยประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในการกำหนดรูปแบบการปกครองประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการปกครองดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นรูปแบบการปกครองภายใต้หลักนิติรัฐที่กำหนดการใช้อำนาจของรัฐจะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่ประชาชนให้อำนาจและกำหนดขอบเขตแห่งการใช้อำนาจไว้ เพื่อไม่ให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2555) อธิบายว่า รัฐต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและต้องดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นอย่างแท้จริงในสังคม โดยการสร้างระบบการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่มีประสิทธิภาพและการยอมรับให้มืองค์กรตุลาการขึ้นมาโดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้องค์กรดังกล่าวพิทักษ์ปกป้องคุณค่าในรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรดา เมฆนันทน์ (2557) โดยเสนอให้มีการนำสาระสำคัญตามกฎหมายมาเปรียบเทียบและปรับใช้ในทุกคดีให้สอดคล้องกับหลักสากล เพื่อประโยชน์สาธารณะ สำหรับประเทศไทยได้นำหลักแนวคิดตามรัฐธรรมนูญนิยมมาปรับใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญโดยสมบูรณ์ขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการขึ้นทำหน้าที่เป็นองค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในประเทศไทย และมีบทบาทเรื่อยมาทั้งใน

รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน โดยการออกแบบเชิงโครงสร้างที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญมีผลอย่างสำคัญถึงบทบาทหน้าที่ของฝ่ายตุลาการในการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง หากผู้ร่างรัฐธรรมนูญตระหนักว่าทางฝ่ายของกลุ่มตนหรือกลุ่มที่มีอุดมการณ์ใกล้เคียงมีโอกาสกลายเป็นเสียงข้างน้อยภายใต้กระบวนการเลือกตั้ง ก็จะมีการทำให้ฝ่ายตุลาการสามารถมีบทบาทอย่างกว้างขวางในประเด็นต่าง ๆ ที่นำเสนอมา แต่ในทางตรงกันข้ามหากผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นเสียงข้างมากทางการเมือง บทบาทของตุลาการก็อาจไม่ได้ถูกขยายออกอย่างกว้างขวาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตุลาการวิวัฒน์ของ Bjorn Dressel ที่ได้อธิบายถึงความหมายของการเมืองเชิงตุลาการในความหมายอย่างแคบว่า การเมืองเชิงตุลาการมีความหมายถึงแนวทางที่ฝ่ายตุลาการใช้อำนาจในการตรวจสอบเพื่อทำให้เกิดหรือส่งผลต่อนโยบายสาธารณะ ซึ่งเดิมเคยเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร และหากพิจารณาแบบกว้างจะมีความหมายถึงการปรากฏตัวเพิ่มขึ้นของกระบวนการของฝ่ายตุลาการและคำวินิจฉัยของฝ่ายตุลาการในวิถีชีวิตทางการเมืองและสังคม

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญของกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยและทำหน้าที่คุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแดน ใจหาญ (2554) ได้อธิบายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้ศาลรัฐธรรมนูญไว้ว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีบรรทัดฐาน เพื่อที่ประชาชนจะได้รับ ความคุ้มครองด้านสิทธิเสรีภาพจากศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่จำเป็นจะต้องมีภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่พึงปรารถนา อาจส่งผลและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองไทย ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีใช้เป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะให้การปกครองตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นอย่างแท้จริง มิใช่เกิดขึ้นแต่เพียงรูปแบบเท่านั้น แต่จะต้องประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ และยึดโยงกับความต้องการหรือเจตนารมณ์ของประชาชน ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

จากผลของคำวินิจฉัยให้การเลือกตั้งเมื่อ 2 เมษายน 2549 เป็นโมฆะ นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นกำเนิดของ “ตุลาการวิวัฒน์” ในประเทศไทยที่ศาลได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง เปลี่ยนจากองค์กรกฎหมายกลายเป็นองค์กรทางการเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่า ศาลพยายามแทรกแซงกระบวนการทางการเมือง ซึ่งขัดหรือแย้งกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ และไม่สอดคล้องกับเรื่องสิทธิ

และเสรีภาพของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดหลักสิทธิและเสรีภาพของบรรเจิด สิงคะเนติ (2554) อธิบายว่า สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจที่กฎหมายสูงสุดให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด ทั้งนี้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้นจะผูกพันกับอำนาจรัฐโดยตรง การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นการแทรกแซงที่ศาลกระทำผ่านคำวินิจฉัยและการตีความขยายขอบเขตของกฎหมายรัฐธรรมนูญ อันนำไปสู่เหตุการณ์รัฐประหารและการยุบพรรคไทยรักไทย ซึ่งได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองที่แบ่งสังคมออกเป็นสองสีหรือสองขั้วอย่างชัดเจน อันนำมาสู่วิกฤติความขัดแย้งและปัญหาความรุนแรงในสังคมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หรือกรณีของสมัคร สุนทรเวช ในการเป็นพ็อดการการโทรทัศน์ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ศาลรัฐธรรมนูญกลับมุ่งให้ความสำคัญกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์เป็นอย่างมาก ส่งผลให้สมัคร สุนทรเวช ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ขณะที่คำวินิจฉัยในกรณีของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ศาลรัฐธรรมนูญกลับมุ่งเน้นไปที่ระเบียบของกองทัพบกและคุณลักษณะส่วนตัวของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ว่าเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติมากกว่าการพิจารณาตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งการวินิจฉัยข้อกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญว่ารับประโยชน์ของทั้งสองกรณีนั้น ผลของคำวินิจฉัยย่อมมีนัยสำคัญต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของไทย ตลอดจนความเชื่อมั่นของประชาชนในสังคมที่มีต่อบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่เป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการรักษาสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญให้อำรงคงอยู่และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการทำ คำวินิจฉัยเพื่อวางบรรทัดฐาน กล่าวคือ หากเป็นคำวินิจฉัยที่ยุติธรรมถูกต้อง เหมาะสม ชัดเจน และเป็นไปบนหลักการของกฎหมายแล้ว ก็จะส่งผลให้โครงสร้างของสังคมการเมืองและประเทศชาติพัฒนาไปให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับนานาชาติได้ แต่ในทางตรงกันข้ามหากคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้อง เหมาะสม หรือยุติธรรม โครงสร้างของสังคมการเมืองและประเทศชาติก็จะเสื่อมถอยลง ทั้งนี้ ระบบการเมืองที่จะส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับ ตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริง

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ที่มาของศาลรัฐธรรมนูญไทยนั้นโดยแท้จริงแล้วมิได้มาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่มีที่มาจากการแต่งตั้งผู้ที่มีอำนาจ โดยผู้ที่มีอำนาจเช่นนี้นักก็คือ ผู้ที่ทำการรัฐประหารแย่งชิงอำนาจการเมืองจากประชาชนมาเป็นของตนเองและจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมา โดยปรากฏเด่นชัดในปี พ.ศ. 2549 คือ มีคำสั่งยุบศาลรัฐธรรมนูญและแต่งตั้งคณะกรรมการรัฐธรรมนูญชุดใหม่ขึ้นมา โดยให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 และในบทเฉพาะกาล มาตรา 300 ให้คณะกรรมการดังกล่าวทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งได้บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 แม้ว่าจะมีการสรรหาตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้โดยความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภาก็ตาม แต่สมาชิกวุฒิสภาก็มีที่มาจากการสรรหาจำนวนครึ่งต่อครึ่งจากจำนวนทั้งหมด (จากการเลือกตั้ง จำนวน 76 คน และสรรหา จำนวน 74 คน) ซึ่งมีได้ยึดโยงมาจากประชาชนอย่างแท้จริงเหมือนกับรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 และได้มีการรัฐประหารเกิดขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2557 โดยคณะรัฐประหารได้มีคำสั่งให้ต่ออายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกไปอีก ซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2560 จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา แต่กระนั้นสมาชิกวุฒิสภาล้วนมีที่มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหารทั้งสิ้น เมื่อที่มาของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีที่มาจากผู้มีอำนาจที่มาจากการช่วงชิงอำนาจการเมืองจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในช่วงเวลาดังกล่าว จึงอาจทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความสงสัย กังวลใจ หรือมีข้อกังขาว่า ศาลรัฐธรรมนูญนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่โดยเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจหรือไม่ อย่างไร

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรเพิ่มอำนาจในการตรวจสอบการกระทำของศาลที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ โดยองค์กรภายนอกควบคุมตรวจสอบความชอบของคำวินิจฉัยด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ซึ่งคำตัดสินที่ผ่านมาหลายคดีไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยสากล

2. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถวิจารณ์การทำงานของศาลได้ โดยยกเลิกกฎหมายหมิ่นศาลรัฐธรรมนูญ เพราะความศรัทธาและน่าเชื่อถือของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นอยู่กับความสามารถของศาลรัฐธรรมนูญในการให้เหตุผลต่อคำตัดสินหรือข้อวินิจฉัยนั้น

3. ความชอบธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการได้มาซึ่งตุลาการต้องยึดโยงกับประชาชนสูงและมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อไม่ให้องค์กรศาลรัฐธรรมนูญอยู่ภายใต้การชี้นำขององค์กรใด

4. ควรมีการตัดอำนาจที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการเมืองออก และให้เหลือเพียงเรื่องการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นการยับยั้งองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยไม่ให้ไปยุ่งประเด็นทางการเมือง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องขอบเขตอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศกรณีที่สร้างผลลัพธ์สำคัญทางการเมือง หรือปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางการเมือง เพื่อนำผลการศึกษาในแต่ละประเทศนั้นมาเสนอเป็นแนวทางว่า บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญและผลคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแต่ละประเทศมีส่วนสร้างผลลัพธ์ที่สำคัญอย่างไร ส่งผลดีหรือผลเสียต่อรัฐบาลหรือผู้นำที่มีอำนาจในขณะนั้นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อพัฒนาทางการเมืองไทย และสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรวมหรือไม่

เอกสารอ้างอิง (References)

- โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw). (2563). **เปรียบเทียบที่มาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหลายประเทศ ไทยยัง ‘พิเศษ’ ที่ให้โควตาข้าราชการ**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2563 จาก <https://ilaw.or.th/node/5667>
- แดน ใจหาญ. (2554). **การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ: ศึกษากรณีศาลรัฐธรรมนูญ**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2554). **หลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: แนวความคิดและภาคปฏิบัติ**. *จุลนิติ*, (มกราคม-กุมภาพันธ์): 35-36.
- พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์. (2560). **สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. สืบค้น 25 ธันวาคม 2563 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1728
- ภัทรตา เมฆานันท์. (2557). **หลักความเสมอภาคกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน: ศึกษากรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2545). **ฮันส์ เคลเซิน กับทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์**. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32(1): 183-195.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). **หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม**. *จุลนิติ*, 9(1): 50-51.
- อมร จันทรมบูรณ์. (2541). **คอนสติติวชันแนลลิสม์: ทางออกประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- Dressel, Bjorn. (2013). **The Judicialization of Politics in Asia: Towards a Framework of Analysis**. In Bjorn Dressel ed. *The Judicialization of Politics in Asia* London and New York: Routledge. อ้างถึงใน สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2559). **การเมืองเชิงตุลาการ**. *นิติสังคมศาสตร์*, 9(1): 82-125.

Research on the influence of Management incentive on Enterprise performance of listed companies in Chinese Pharmaceutical Manufacturing Industry

Zhu Shiming¹

Received: July 16, 2022 Revised: July 19, 2022 Accepted: September 23, 2022

Abstract

In recent years, with the outbreak of the novel coronavirus epidemic, listed companies in the pharmaceutical manufacturing industry have become one of the preferred sectors for investors. Based on human capital theory, stakeholder theory and non-value law, this paper selects the data of listed companies in Chinese pharmaceutical manufacturing industry, adopts the method of empirical research, and starts from two aspects of management compensation incentive and management equity incentive. The relationship between management incentive and corporate performance is studied. Research shows that there is a positive correlation between management compensation incentive and management equity incentive

¹ Graduate School, Siam University, E-mail: 429795634@qq.com

and corporate performance. According to the analysis results, this paper puts forward three suggestions: reasonable formulation of management incentive scheme, rational use of financial leverage, and reasonable establishment of sustainable development performance evaluation index system.

Keywords: Pharmaceutical manufacturing industry, management incentive, enterprise performance.

Introduction

With the continuous development of the pharmaceutical manufacturing industry, the national demand for health care is increasing daily. The sector plays a more critical role in the sustainable development of the national economy and industrial society. For a long time, the salary of senior executives in the pharmaceutical manufacturing industry has been a topic many people keep discussing. It is also a topic that some research institutions continue to pay close attention to. Management incentive is an incentive mechanism for enterprises to stimulate management's work passion and retain excellent managers. Salary incentive and equity incentive are the two most important management incentive methods in Chinese listed companies. With regard to the relationship between equity incentive and financial performance, most scholars believe that equity incentive and

financial performance is a positive correlation. Xu, Deng, and Jiang (2016) found that different incentive methods have different effects on corporate performance, in which salary incentive can play a positive incentive role, equity incentive and corporate performance have a reverse effect, while on-the-job consumption plays an incentive role in high-performing companies and a reverse effect in companies with poor operating conditions. Sai and Wang (2021) found that appropriate equity incentives can have a positive effect on financial performance, and there is no significant difference in financial performance between restricted stock and stock options. Ji (2021) the enhancement of management equity incentives can reduce double agency costs, thus improving the operating performance of listed companies. The research views on the relationship between equity incentive and financial performance are different, and because the factors that affect the financial performance of enterprises in different industries are also different. Therefore, this paper studies the listed companies in pharmaceutical manufacturing, hoping to find the relationship between management incentives and the performance of listed companies in pharmaceutical manufacturing.

Research objectives

Based on the analysis of listed companies in China's pharmaceutical manufacturing industry from 2019 to 2021, this paper studies the relationship

between management incentives and corporate performance. There are three specific objectives: whether management compensation incentives and equity incentives in pharmaceutical manufacturing industry have an impact on enterprise performance; what are the other main factors that affect the performance of pharmaceutical manufacturing enterprises? Combined with the conclusion of the article, the suggestions for the development of China's pharmaceutical manufacturing industry are put forward to improve the practical value of this study.

Research hypothesis

Management incentive is an incentive mechanism for enterprises to stimulate the work passion of management and to retain excellent managers. Generally speaking, the most commonly used incentive mechanisms for management are salary incentive and equity incentive. This paper will carry out research from these two aspects.

According to the human capital theory, stakeholder theory, and the theory of the law of unworthiness, there is a specific relationship between management motivation and enterprise performance. From the original swap to the emergence and continuous development of money, business people also pay more and more attention to the interests of employees while pursuing interests. Monetary

compensation does not exist independently in the discipline system and involves economics, management, psychology, and law. From the point of view of economics, the monetary salary paid by the enterprise and the cost involved is also related to the financial situation of the enterprise; from the point of view of management, the theory of human capital is the proper management of human beings that enterprises pay a certain amount of monetary compensation to train their senior management personnel for relevant job knowledge and skills, to lay a solid foundation for the long-term development of the enterprise; from a psychological point of view, stakeholder interest theory should pay attention to not only the interests of managers but also the interests of shareholders, creditors, employees and the government, which requires actively arousing the enthusiasm of management and doing their best for the development strategy of the enterprise. Only on the road to realizing the continuous development of the enterprise can the relevant stakeholders maximize their interests; from the perspective of law, we should pay attention to the level of compensation paid by enterprises and whether the mode of payment is legal and compliant while attracting and arousing the enthusiasm of management with monetary compensation. Scholars at home and abroad have found a significant correlation between management compensation and enterprise value. In recent years, domestic research has shown a positive correlation between executive compensation incentives and corporate performance. As a result, the hypothesis is

put forward:

H1: There is a positive correlation between management compensation and enterprise performance in the pharmaceutical manufacturing industry.

According to the stakeholder theory, if the development goal of the enterprise can be achieved, the management will be rewarded with a certain proportion of shareholding. Then the command will seriously and responsibly work for the welfare of the enterprise to get this part of the reward. By reading a large number of references, it is found that equity incentives in China have developed rapidly since the share reform. Most scholars believe corporate performance will improve after executives get equity incentives. For example, Liu, Y. -X. and Liu, Y. -C. (2022) found that management equity incentives can effectively solve the first agency problem and play a positive regulatory role compared with state-owned enterprises and low market-oriented areas. The regulatory effect of management incentives is more significant in private high-market-oriented enterprises and regions. According to the analysis results, implementing equity incentives for R & D technical personnel can significantly promote enterprises' long-term and short-term performance. Thus: put forward the hypothesis.

H2: there is a positive correlation between equity incentives and enterprise performance in the pharmaceutical manufacturing industry.

Research and design

This paper studies the relationship between management incentives and corporate performance, mainly from two aspects: the relationship between salary incentives and corporate performance and the relationship between equity incentives and corporate performance.

1) Data sources

Guotai'an database is currently the largest and most accurate financial and economic database in China. This paper takes 305 A-share listed companies in Chinese pharmaceutical manufacturing industry from 2017 to 2021 as the research object, and its data source is mainly from Guotai'an database. The principle of selecting data is to eliminate ST and * ST companies; to eliminate 84 listed companies with missing data; because the industry does not involve the finance and insurance industry, it does not need to consider the particularity of the finance and insurance industry, so there are 91 listed companies with a total sample size of 273.

In the process of research, the empirical research method sets the conditions used by a certain theory, puts forward the theoretical hypothesis, tests the

hypothesis under different conditions and different times, and uses facts to test whether it is correct or not. This paper constructs a multiple linear regression model between management incentive and enterprise performance in pharmaceutical manufacturing industry, and makes descriptive statistics, correlation research and multiple linear regression analysis on the sorted data through SPSS software to study the impact of management compensation incentive and equity incentive on enterprise performance.

2) Variable design

(1) Explanatory variable

The research index of enterprise performance takes the net income of total assets as a significant representative, which is one of the important indicators to reflect the profitability of enterprises. The calculation method of the net income of total assets is that the net income of total assets is equal to the net profit divided by the average balance of total assets. The net income of total assets is mainly a measure of the operating performance of listed companies. The higher the ratio, the better the performance of the company.

(2) Explained variable

Management incentive mainly selects the number of management shares

and management compensation as indicators for research. When selecting the data of the number of shares held by the management, it mainly deals with the natural logarithm of the number of shares held by the management. The compensation of management mainly selects the sum of the top three managers of each listed company, and then takes the data obtained by natural logarithm. In addition, through the reading and analysis of a large number of references, the final control variables selected in this paper are financial leverage, enterprise asset scale, equity concentration, operating income growth rate.

(3) Control variable

In addition, through the reading and analysis of a large number of references, the final control variables selected in this paper are financial leverage, enterprise asset scale, equity concentration, operating income growth rate. Financial leverage is obtained by dividing the total liabilities of the enterprise by the total assets of the enterprise. the greater the role of financial leverage, the greater the risk coefficient it bears, on the contrary, the smaller the financial leverage, the smaller the risk coefficient it bears. The scale of enterprise assets is studied by taking the natural logarithm of the total assets of the enterprise, and the size of the enterprise assets has a certain impact on the managers to manage the enterprise. The degree of equity concentration reflects the equity distribution of a company. Equity concentration

determines corporate governance, and corporate governance affects corporate performance, and then equity concentration also has an impact on corporate performance. The growth of an enterprise, that is, the growth rate of operating income, refers to the ratio of the difference between the current year's turnover and the previous year's turnover to the previous year's turnover. This index reflects the growth ability of the company. the higher the number of indicators, the better the growth ability of the company, and there is more room for development.

The details of each variable are listed in Table 1.

Table 1. Variable definition

Variable type	Variable name		Variable code	Definition
Explanatory variable	Corporate performance		ROA	Net income from total assets=Net profit / balance of total assets.
Explained variable	Management incentive	Salary incentive	WAGE	The natural logarithm of the top three management compensation.
		Equity incentive	MS	Natural logarithm of management shareholding.
Control variable	Financial leverage		LEVER	Asset-liability ratio=Total enterprise liabilities / total enterprise assets.

	Enterprise asset scale	SIZE	The natural logarithm of the total assets of the enterprise.
	Equity concentration degree	BLOCK	Proportion of shares held by the largest shareholder.
	Enterprise growth	GROWTH	Growth rate of operating income=(current turnover-previous period turnover) / previous period turnover × 100%.

(4) Model design

According to the research hypothesis, the model of related variables is designed as follows:

$$ROA_{i,t} = \alpha + \alpha_1 WAGE_{i,t} + \alpha_2 LEVER_{i,t} + \alpha_3 SIZE_{i,t} + \alpha_4 BLOCK_{i,t} + \alpha_5 GROWTH_{i,t} + \varepsilon \quad (\text{Model 1})$$

$$ROA_{i,t} = \alpha + \alpha_1 MS_{i,t} + \alpha_2 LEVER_{i,t} + \alpha_3 SIZE_{i,t} + \alpha_4 BLOCK_{i,t} + \alpha_5 GROWTH_{i,t} + \varepsilon \quad (\text{Model 2})$$

Among them, ROA is the net interest rate of total assets; WAGE is the management compensation; MS is the number of shares held by the management; LEVER is the financial leverage; SIZE is the enterprise asset scale; BLOCK is the equity concentration; GROWTH is the enterprise growth; I is the I company; t is the t year; α is a constant term; ε is random error.

Empirical analysis

(1) Descriptive statistics

The overall situation of the data can be seen from Table 2: first, the maximum value of the total net asset interest rate is 0.604, which is quite different from the minimum value-0.847 and the average value of 0.058, indicating that the performance differences among pharmaceutical manufacturing enterprises are apparent, although they belong to the same industry, the income levels are different; second, the incentive level of management compensation fluctuates little, and there is little difference between more significant value, smaller value and average value; third, the maximum value of management equity incentive level is 20.654, and the minimum value is 6.685, indicating that the degree of equity incentive in pharmaceutical manufacturing enterprises is different; fourth, the maximum value of equity concentration is 68.76, and the minimum value is 4.71 which shows that there is a significant difference in the degree of equity concentration in pharmaceutical manufacturing enterprises. Some enterprises have a higher degree of centralized holding, and some have a lower proportion of the largest shareholder.

Table 2. Descriptive statistics

Name	Sample size	Minimum value	Maximum value	Average value	Standard deviation	Median
ROA	489	-0.847	0.604	0.058	0.101	0.055
WAGE	489	13.172	17.59	14.885	0.693	14.811
MS	489	6.685	20.654	15.836	2.686	16.098
LEVER	489	0.014	0.817	0.31	0.159	0.293
SIZE	489	19.706	25.259	22.13	0.964	22.098
BLOCK	489	4.71	68.76	31.036	11.414	29.49
GROWTH	489	-0.597	9.455	0.193	0.768	0.095

(2) Relativity analysis

Table 3. Correlation analysis

	Average value	Standard deviation	ROA	WAGE	MS	LEVER	SIZE	BLOCK	GROWTH
ROA	0.058	0.101	1						
WAGE	14.885	0.693	0.212**	1					
MS	15.836	2.686	0.125**	-0.120**	1				
LEVER	0.31	0.159	-0.342**	-0.029	-0.140**	1			
SIZE	22.13	0.964	0.047	0.546**	-0.179**	0.264**	1		
BLOCK	31.036	11.414	0.107*	-0.094*	-0.078	-0.035	-0.013	1	
GROWTH	0.193	0.768	0.482**	0.130**	0.082	-0.041	0	-0.063	1

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

From table 3, it can be seen that the correlation coefficient values between the total net asset interest rate (ROA) and management compensation incentive (WAGE), management equity incentive (MS), financial leverage (LEVER), equity

concentration (BLOCK) and enterprise growth (GROWTH) are significant. Specifically, the correlation value between ROA and WAGE is 0.212. Therefore, there is a significant positive correlation between ROA and WAGE. The correlation value between ROA and MS was 0.125. It showed significance at 0.01 level, which indicated a significant positive correlation between ROA and MS. The correlation value between ROA and LEVER was -0.342 and showed effectiveness at 0.01 level, which meant that there was a significant negative correlation between ROA and LEVER. The correlation between ROA and BLOCK was 0.107, indicating a significant positive correlation between ROA and BLOCK. The correlation value between ROA and GROWTH was 0.482 and showed considerable significance at the 0.01 level, marking a significant positive correlation between ROA and GROWTH. In addition, the correlation between ROA and SIZE is not substantial, which means that there is no correlation between ROA and SIZE.

(3) Multiple regression analysis

As can be seen from Table 4, taking WAGE, LEVER, SIZE, BLOCK, and GROWTH as independent variables and ROA as dependent variables for linear regression analysis, WAGE, BLOCK, GROWTH will have a significant positive impact on ROA; LEVER will have a significant adverse effect on ROA, SIZE will not affect ROA. This shows that the management compensation incentive, equity concentration, and corporate growth in the pharmaceutical manufacturing industry will have a positive impact on

corporate performance, assuming that one established financial leverage will hurt corporate performance; the higher the asset-liability ratio, the smaller the corporate performance; in the pharmaceutical manufacturing industry, company size has little impact on corporate performance.

Table 4. Regression Analysis of the influence of Management compensation incentive on Enterprise performance in the Pharmaceutical Manufacturing Industry

	Regression coefficient	95% CI	VIF
Constant	-0.347** (-3.722)	-0.530 ~ -0.164	-
WAGE	0.017* -2.547	0.004 ~ 0.029	1.543
LEVER	-0.213** (-8.802)	-0.261 ~ -0.166	1.13
SIZE	0.008 -1.666	-0.001 ~ 0.017	1.617
BLOCK	0.001** -3.753	0.001 ~ 0.002	1.017
GROWTH	0.061** -12.718	0.051 ~ 0.070	1.027
Sample size		489	
R^2		0.379	
Adjust R^2		0.373	
F value		$F(5,483)=59.064, p=0.000$	
Dependent variable: ROA.			

	Regression coefficient	95% CI	VIF
--	---------------------------	--------	-----

D-W value: 1.603

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ the value of t in parentheses

As seen in Table 4, the above table shows, that the R-value R-value model is 0.379, meaning that WAGE, LEVER, SIZE, BLOCK, and GROWTH can explain 37.9% of the changes in ROA. In the F-test of the model, it is found that the model passed the F-test (Fair59.064) ($0.000 < 0.05$), which shows that the construction of model 1 is meaningful.

As can be seen from Table 5, taking MS, LEVER, SIZE, BLOCK, GROWTH as independent variables and ROA as dependent variables for linear regression analysis, MS, SIZE, BLOCK, GROWTH will have a significant positive impact on ROA. Hypothesis 2 is true. Among them, the R-value of the model is 0.376, which means that MS, LEVER, SIZE, BLOCK and GROWTH can explain the 37.6% chance of ROA. When the model is tested by F test, it is found that the model has passed the F test.

Table 5. Regression analysis of the influence of management equity incentive on enterprise performance in pharmaceutical manufacturing industry

	Regression coefficient	95% CI	VIF
Constant	-0.325**	-0.508 ~ -0.143	-

	Regression coefficient	95% CI	VIF
	(-3.498)		
MS	0.003* -2.035	0.000 ~ 0.006	1.056
LEVER	-0.222** (-9.304)	-0.268 ~ -0.175	1.088
SIZE	0.016** -4.106	0.008 ~ 0.024	1.1
BLOCK	0.001** -3.649	0.001 ~ 0.002	1.012
GROWTH	0.062** -13.001	0.053 ~ 0.071	1.012
Sample size		489	
R^2		0.376	
Adjust R^2		0.37	
F value		$F(5483)=58.319$ $p=0.000$	

Dependent variable: ROA.

D-W value: 1.603

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ the value of t in parentheses

Through the descriptive statistics, correlation coefficient analysis and multiple regression analysis of the samples, it is found that there is a significant positive correlation between the level of management compensation, the number of management shareholding and the net interest rate of total assets. This shows that the greater the intensity of management compensation incentive and equity

incentive, the better the enterprise performance, which verifies hypotheses 1 and hypothesis 2. This shows that management incentives can promote the improvement of enterprise performance.

Research conclusion and enlightenment

This paper takes the data of listed companies of Chinese pharmaceutical manufacturing enterprises from 2019 to 2021 as the research object, using a multiple linear regression model, and draws the following conclusions: first, there is a positive correlation between management incentives and corporate performance; second, there is a negative correlation between financial leverage and corporate performance; there is a positive correlation between equity concentration, corporate growth, and corporate performance. Therefore, the following suggestions are made:

First, formulate a reasonable incentive plan for the management. There is a significant positive correlation between management incentives and enterprise performance. It is further demonstrated that improving the remuneration of pharmaceutical manufacturing management and implementing equity incentives will help improve enterprises' performance. Under the continuous opening of the market economy and the continuous innovation of the talent strategy, if enterprises want to adapt to the developing market environment, they must pay attention to reforming the management compensation system and implement equity incentives for the

management. The personal interests of the administration are closely linked with the interests of the enterprise, and the benefits and risks are shared.

Second, make rational use of the financial leverage of enterprises. This paper's empirical part shows a negative correlation between economic power and corporate performance, and the increase in foreign borrowing will reduce corporate performance. The pharmaceutical manufacturing industry has the characteristics of a long R & D cycle, high risk, and uncontrollable cost. It occupies too many free funds and faces the threat of R & D failure in the drug R & D stage. When the enterprise's funds are insufficient, they need to borrow money from the outside to engage in debt management. Debt operation can increase the cash flow in the business process and enable the enterprise to obtain an additional part of the income. At the same time, the business rights of the enterprise will not be threatened, and debt operations can achieve the role of tax savings. Under the heavy temptation, some enterprises will continue to increase the debt ratio of some enterprises. Excessive corporate debt will make investors reduce their investment in enterprises for the safety of their funds, and at the same time, high debts will also have to pay high interest. If the payment is not timely, it will also affect the company's image. Therefore, it is necessary to make rational use of the financial leverage of the enterprise.

Third, establish a good performance evaluation index system. Attach importance to the long-term development of enterprises; the growth of enterprise

development determines the length of the enterprise life cycle. The pharmaceutical manufacturing industry has a solid anti-cycle ability. Once the new drug research and development is successful, it will bring long-term and stable benefits, so it is necessary to determine the goal of sustainable enterprise development. While paying attention to the positive effect of management incentives on enterprise performance, appropriate management incentives should be carried out according to the company's actual situation. When formulating the performance evaluation index system, we should fully consider the shareholding ratio of shareholders, the salary needs of managers and employees, and the long-term development of the enterprise, and establish a scientific and reasonable enterprise performance evaluation index system.

References

- Xu, Q. K., Deng, K. & Jiang, C. X. (2016). Regression analysis of the influence of executive characteristics and incentive methods on the performance of listed companies. **Monthly Journal of Finance and Accounting** (21), pp. 10-15.
- Sai, Y. X. & Wang, Z. X. (2021). Research on equity incentive and financial performance of listed companies in pharmaceutical manufacturing industry. **Cooperative economy and Technology** (23), pp. 115-117.
- Ji, Y. N. (2021). Management equity incentive, dual agency cost and enterprise performance. **Trade Show economy** (08), pp. 121-127.
- Liu, Y. -X. & Liu, Y. -C. (2022). Research on the relationship between R & D investment and corporate performance under management incentive regulation-- based on the empirical evidence of listed companies in biomedical industry. **Journal of Jiangxi University of Technology** (01), pp. 51-58.
- Krivogorsky, V. O. (2011). Board Structure, and Performance in Continental Europe. **The International Journal of Accounting**, (2), pp. 176-197.
- Cheng, K. Q., Liu, W. & Jianag, X. Q. (2019). The influence of executive incentive on corporate performance of listed companies in pharmaceutical manufacturing industry. **Journal of Mudanjiang normal University**

(Social Science Edition), (04), 22-29.

Yu, Y. Y. & Wang, H. Y. (2022). Research on the influence of equity incentive on financial performance of listed companies in pharmaceutical manufacturing industry. **Management and Technology of small and medium-sized Enterprises** (03), pp. 92-94.

การถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืน

The Sustainably Transfer of Family Businesses to the Heirs

บันลือ เครือโชติกุล¹ ภาวัช รุจาฉันท² เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร³ และวัชรพล บุษมมงคล⁴

Banlue Krue-Chotekul, Phawat Rujachan, Saowanee Samantreeporn and

Watcharapol Bussamongkol

Received: February 6, 2022 Revised: March 18, 2022 Accepted: May 29, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ประธานสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทย และผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อไปที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นเดียวกันได้อีกจำนวน 5 ราย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling Technique) จนกระทั่งได้ข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนการสืบทอดธุรกิจ ได้แก่

¹นักวิจัยอิสระ; Independent Researcher, E-mail: bnb@solimacgroup.com

²บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์; Graduate School, Southeast Asia University, E-mail: Phawatrujachan@gmail.com

³บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์; Graduate School, Southeast Asia University, E-mail: film.phd5@gmail.com

⁴นักวิจัยอิสระ; Independent Researcher, E-mail: Watcharapol-b@hotmail.com

ขั้นที่ 1 ผู้นำ/ผู้ก่อตั้งเตรียมแผนการถ่ายโอนธุรกิจธุรกิจ ขั้นที่ 2 เตรียมและบ่มเพาะทายาท ขั้นที่ 3 การพัฒนาทายาท ระยะที่ 2 การเข้ามาเรียนรู้และทำงานในธุรกิจ ได้แก่ ขั้นที่ 4 ผู้สืบทอดเข้ามาเรียนรู้งานและทำงานในธุรกิจครอบครัว ระยะที่ 3 การถ่ายโอน/เปลี่ยนผ่านธุรกิจ ได้แก่ ขั้นที่ 5 เริ่มรับช่วงต่อการจัดการธุรกิจ ขั้นที่ 6 เข้ามามีบทบาทในการจัดการธุรกิจครอบครัวอย่างเต็มตัว

คำสำคัญ: การถ่ายโอนธุรกิจครอบครัว ทายาท ความมั่นคงและยั่งยืน

Abstract

This research is a qualitative research. The objective was to study the guidelines in the sustainably transfer of family businesses to heir apparent. The data were collected by using in-depth interviews. The first key informant was the president of the association of small and medium enterprises in Thailand, and the next key informants consist of 5 persons who were interviewed in the same issues by using the snowball sampling technique until the data saturation was reached. The instrument used in the research is structured interview. The results of research showed that the guidelines in sustainably transfer of family businesses to the heirs can be able to divide into 3 phases, in 6 stages: Phase 1: before business succession, Stage 1: the leader/founder prepares business transfer succession planning; Stage 2: preparing and cultivating the heirs, Stage 3: the development of the heirs, Phase 2: learning and working in business, Stage 4: the heirs learn and work in family business, Phase 3: business transfer/transition, Stage 5: beginning of business management, Stage 6: taking a role in the overall managing family business.

Keywords: Transfer of family businesses, Heir, Stability and sustainability

บทนำ (Introduction)

ธุรกิจครอบครัว (Family Business) ส่วนใหญ่เริ่มมาจากกิจการการค้าขนาดเล็กที่ดำเนินการภายในครอบครัว และเป็นธุรกิจที่หุ้นของกิจการมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเจ้าของโดยสมาชิกของครอบครัวหรือเป็นธุรกิจที่มีการสืบทอดมาสู่ลูกหลานอีกรุ่นหนึ่ง โดยธุรกิจครอบครัวถือเป็นรูปแบบธุรกิจขนาดเล็กและมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยคิดเป็นสัดส่วนกว่า 80% ของกิจการทั้งหมดในไทย แต่ในทางกลับกันจะเห็นจากผลสำรวจที่บ่งบอกว่าธุรกิจครอบครัวมีอัตราการเหลืรอดไม่ถึง 5% เมื่อดำเนินกิจการมาถึงรุ่นที่ 4 (ภาสกร แก้วกอบสิน, 2563)โดยลักษณะธุรกิจครอบครัวแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) ธุรกิจครอบครัวแบบมีนวัตกรรม (Innovation family business) เป็นกลุ่มที่มีการปฏิรูปการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องตามสภาพแวดล้อมทางธุรกิจจึงมีศักยภาพในการอยู่รอดและสามารถพัฒนาได้ในอนาคต และ 2) ธุรกิจครอบครัวแบบดั้งเดิม (Traditional family business) ที่ขาดการปฏิรูประบบการบริหารจัดการ โดยยังติดอยู่กับแนวทางการบริหารรูปแบบเดิม ๆ ซึ่งมีท่าทีว่าจะล่มสลายไปในที่สุดการวางแผนสืบทอดกิจการและการบริหารจัดการผู้สืบทอดธุรกิจจึงถือเป็นเป้าหมายที่ท้าทายของธุรกิจครอบครัว แต่สิ่งที่สิ่งที่จะต้องทำก็คือ การหาคำตอบว่าจะทำอย่างไรเพื่อที่จะทำให้ธุรกิจครอบครัวอยู่รอดและเติบโตได้อย่างยั่งยืน (กุลบุตร โกเมนกุล, 2561)

ธุรกิจครอบครัวบางธุรกิจสามารถส่งต่อไปยังทายาทธุรกิจได้สำเร็จ ในขณะที่บางธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จในการสืบทอดธุรกิจ ทำให้กิจการต้องล่มสลายไปทั้ง ๆ ที่ในรุ่นก่อนหน้ามีผลการดำเนินงานที่ดี มีการขยายโครงสร้างทางธุรกิจมากขึ้น จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายหากธุรกิจที่บรรพบุรุษมุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคมากมายเพื่อสร้างธุรกิจและคาดหวังว่าจะสามารถสืบทอดธุรกิจให้แก่รุ่นลูกหลานต้องล่มสลายหายไป ความท้าทายในการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทจึงเป็นภารกิจสำคัญของธุรกิจที่ผู้บริหาร ผู้นำ และสมาชิกในครอบครัวต้องใช้เวลาวางแผนอย่างรอบคอบ มิเช่นนั้นโอกาสที่ธุรกิจครอบครัวจะปิดกิจการหรือไม่สามารถสืบทอดได้มีสูงมาก (อำพล นววงศ์เสถียร, 2551) ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืน นอกจากนี้ จากการทบทวนเอกสารยังพบว่าการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นการศึกษากระบวนการการสืบทอดธุรกิจและการศึกษาทายาทธุรกิจ

ครอบครัวค่อนข้างน้อย การศึกษาในครั้งนี้จะสามารถเป็นแนวทางในการนำพาธุรกิจครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืนรวมถึงเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาแนวทางการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยา เลือกใช้แนวทางการศึกษาแบบวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยศึกษาแนวทางการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาท ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

การเลือกพื้นที่

สถานประกอบการธุรกิจครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้ให้ข้อมูลหลักและการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ด้วยวิธีการ 2 วิธี ได้แก่

1. แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกประธานสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทย เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 1 ราย
2. แบบสโนว์บอล (Snowball Sampling Technique) เมื่อผู้วิจัยสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักคนแรกเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาครบถ้วนแล้ว จึงสอบถามถึงผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อไปที่จะ

สามารถให้ข้อมูลในประเด็นเดียวกันได้ จากนั้นจึงตามไปสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อไป และทำเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 5 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้การสัมภาษณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ดังนี้

1. ตัวผู้วิจัย ทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูล
2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ผ่านการทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญโดยใช้การวัดดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยเกณฑ์ที่ยอมรับได้ของค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ควรเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.87 แสดงว่า แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

การตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของข้อมูลด้วยวิธีการฟังเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูล (Playback Method) ซึ่งเป็นการนำเสนอผลการศึกษาให้แก่ประชากรที่ถูกสัมภาษณ์พร้อมทั้งวิจารณ์ผลการศึกษา เพื่อตรวจสอบข้อสรุปและการตีความของนักวิจัยว่าถูกต้องหรือไม่ และใช้ทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลมาน้อยเพียงใด (ชาย โพธิ์สิตา, 2552)

การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจรรยาบรรณในการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินกระบวนการเก็บข้อมูล และการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยมีการอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้ให้กับผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบ โดยผู้ที่ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธและตอบรับการให้ข้อมูลเพื่อไม่ให้เกิดการเป็นเสียผลประโยชน์และกระทบในการให้ข้อมูลใด ๆ จากการวิจัย เพื่อให้เป็นโดยการสมัครใจในการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยในขณะสัมภาษณ์มีการขออนุญาตในการบันทึกเสียง ทั้งนี้หากผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความรู้สึกไม่สบายใจในการให้ข้อมูลสามารถยุติการให้ข้อมูลและการสัมภาษณ์ได้ตลอดเวลา ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับงานวิจัยได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ จะไม่มีการอ้างอิงถึงชื่อผู้ให้ข้อมูลหรือข้อมูลส่วนตัวลงไปในงานวิจัยในครั้งนี้

ผลการวิจัย (Research Results)

สถานประกอบการธุรกิจครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถทำกำไรและสร้างรายได้ ตลอดจนสินทรัพย์ต่าง ๆ ให้กับครอบครัว โดยมีสมาชิกในครอบครัวร่วมกันทำงานในธุรกิจครอบครัว มีการทำงานกันอย่างเป็นกันเอง โดยทุกคนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของภายใต้การควบคุมของผู้นำครอบครัว/ผู้ก่อตั้งที่ได้สร้างความสำเร็จให้กับธุรกิจ ส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรและการมีสินทรัพย์ต่าง ๆ ตกทอดให้กับทายาทรุ่นต่อมา และสิ่งสำคัญที่เจ้าของธุรกิจครอบครัวจะเลือกทายาทคนต่อไปในการสืบทอดธุรกิจจะเลือกคนที่มีความสามารถสูงที่สุดของครัวเพื่อเตรียมตัวเข้ามาบริหารกิจการ และจะไม่ให้บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่สมาชิกครอบครัวเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจครอบครัวอีกโดยเด็ดขาดหรืออาจให้เข้ามายุ่งเกี่ยวแต่น้อยมาก

กุญแจแห่งความสำเร็จในการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทธุรกิจครอบครัวคือ “การพัฒนาศักยภาพการบริหารของทายาทธุรกิจครอบครัว” ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากตามการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมทางธุรกิจ ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จชัดเจนมากยิ่งขึ้นสามารถอธิบายได้ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ภายนอก ประสบการณ์การทำงานภายนอกธุรกิจครอบครัวมีข้อได้เปรียบทั้งในแง่ธุรกิจและต่อตัวบุคคล สมาชิกครอบครัวควรพิจารณาถึงการเข้าทำงานกับบริษัทภายนอกหลังจากจบการศึกษา โดยประสบการณ์ที่ได้รับเอื้อให้มีโอกาสที่จะทดลองทักษะของทายาท การทำงานร่วมกับผู้อื่นผู้ซึ่งไม่ได้มีอิทธิพลจากครอบครัว และควรอยู่ให้นานพอที่จะได้รับการเลื่อนตำแหน่งอย่างน้อย 1 ตำแหน่ง ทำงานกับเจ้านายอย่างน้อย 2 คน และถึงจุดที่มีความรับผิดชอบที่จะนำความคิดของเขาเองลงสู่การปฏิบัติในโครงการใดโครงการหนึ่ง การพัฒนาจุดนี้อาจใช้เวลาประมาณ 2 - 5 ปี โดยประสบการณ์จากภายนอกจะช่วยให้เกิดทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจครอบครัว และไม่สำคัญว่าประสบการณ์ภายนอกนั้นต้องตรงกับอุตสาหกรรมเดียวกันกับธุรกิจครอบครัวเพราะประโยชน์ย่อมแสดงทั้งสองด้านคือประสบการณ์ธุรกิจในอุตสาหกรรมที่เหมือนกับครอบครัว ทำให้บทเรียนและความคิดที่เรียนรู้มาถูกนำไปใช้งานได้เร็วขึ้น แต่ประสบการณ์ในอุตสาหกรรมที่ต่างกันออกไปก็สามารถช่วยให้มีอีกมุมมองหนึ่งได้กว้างขึ้น

2. การเริ่มต้นงานในธุรกิจครอบครัวที่เหมาะสม ทันทีที่ทายาทได้เข้าสู่ธุรกิจครอบครัวมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการฝึกอบรมและให้ที่ปรึกษาที่เหมาะสมกับงานในตำแหน่ง เช่น การขาย การบริการหลังการขาย หรืองานในตำแหน่งผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ หรือในเวลาต่อมาทายาทอาจได้รับอิสระในการควบคุมดูแลงานด้วยตนเองโดยการได้รับผิดชอบงานใหม่ เช่น การเปิดร้านใหม่ หรือการบริหารโรงงาน ซึ่งโครงการเหล่านั้นจะช่วยพัฒนาความสามารถในการบริหารและความสามารถเชิงลึกและยังช่วยจัดปัญหาหรือโอกาสที่พี่น้องจะเป็นปรปักษ์ต่อกันได้ รวมถึงยังได้พัฒนาทักษะผู้นำในอนาคตซึ่งถือเป็นการคัดเลือกทายาทธุรกิจต่อไป

3. การพัฒนาตนเองสำหรับผู้สืบทอด โดยผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ในงานยังมีพฤติกรรมเฉพาะ หรือคุณลักษณะที่ตัดสินศักยภาพของทายาทธุรกิจในอนาคตความเป็นผู้นำ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้สัมพันธ์ถึงรูปแบบการบริหารงานและการปฏิบัติงาน โดยมีคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการที่มีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อผู้ที่ดำรงบทบาทผู้นำ ได้แก่ ความรู้สึกผิดชอบ (Conscience) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) การสอนงาน (Coaching) ความสามารถ (Capability) ความมุ่งมั่น (Commitment) ทักษะความชำนาญ (Competence) และการสื่อสาร (Communication)

ความรู้สึกผิดชอบแสดงออกได้จากพฤติกรรมโดยรวม เนื่องจากธุรกิจครอบครัวส่วนมากมักจะชอบผู้นำที่สามารถเชื่อใจและเป็นผู้ซึ่งแสดงถึงความเป็นผู้ยึดมั่นในคำพูดและมีจรรยาบรรณอีก 6 คุณลักษณะที่แสดงถึงมาตรการที่แตกต่างของควมมีประสิทธิภาพส่วนบุคคลใน 3 คุณลักษณะคือ ความมุ่งมั่น ทักษะความชำนาญ และความน่าเชื่อถือ ซึ่งแสดงออกมาได้ในความสัมพันธ์ของผลการปฏิบัติงานเฉพาะที่ได้ และอีก 3 คุณลักษณะที่เหลือก็คือ การสอนงาน ความสามารถ และการสื่อสาร ซึ่งเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคลที่แสดงออกมาในความหลากหลายของงานและนอกเวลางาน

4. การที่ผู้สืบทอดเข้ามาทำงานในธุรกิจครอบครัว การเข้ามาทำงานในธุรกิจครอบครัว ผู้สืบทอดจะมีความรู้ความเข้าใจในธุรกิจครอบครัวอย่างลึกซึ้ง ถ่องแท้ และศึกษาเคล็ดลับการดำเนินธุรกิจจากผู้ก่อตั้ง การเข้ามารับบทบาทเจ้าของธุรกิจในฐานะผู้สืบทอดกิจการของธุรกิจครอบครัว ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนบทบาทระหว่างเจ้าของและผู้สืบทอดธุรกิจ การแยกการจัดการออกจากความเป็นเจ้าของ การปรับตัวของธุรกิจให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอกธุรกิจ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร การส่งผ่านการควบคุมธุรกิจ ส่งผ่านภาวะความเป็นผู้นำธุรกิจครอบครัว และการดำรงรักษาความสามัคคีปรองดองในครอบครัว ทำให้ผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวสามารถนำพาธุรกิจครอบครัวไปสู่ความสำเร็จเพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนได้ จำเป็นต้องพัฒนาความสามารถเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมการแข่งขันในปัจจุบัน การแสดงบทบาทผู้นำในธุรกิจครอบครัว มีทักษะในการจัดการ ความเต็มใจ ขยันขันแข็ง สู้งาน และซื่อสัตย์ต่อลูกค้า และดำเนินรอยตามเจ้าของผู้ก่อตั้งธุรกิจครอบครัว เกิดความอดทน ต่อสู้ฝ่าฟัน ให้ธุรกิจอยู่รอดต่อไปยังรุ่นลูกหลานของตนเอง

อภิปรายผล (Research Discussion)

การศึกษาแนวทางการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทอย่างมั่นคงและยั่งยืนพบว่า ทายาทธุรกิจครอบครัวส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะบริหารและสืบทอดธุรกิจครอบครัว ซึ่งเป็นการต้องการส่วนตัวของทายาทธุรกิจครอบครัว และความไว้วางใจของผู้นำธุรกิจครอบครัวรุ่นก่อน และสามารถควบคุมคนในธุรกิจให้อยู่ในกฎระเบียบ การจะเป็นผู้นำธุรกิจครอบครัวได้นั้น

ต้องสามารถแสดงบทบาทผู้นำในแบบที่ตนเองเป็น ถึงแม้ว่าจะมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างในการเป็นผู้นำของธุรกิจ แต่ทายาทเองก็ต้องมีความเป็นตัวของตัวเองด้วยเช่นกัน และต้องอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจของครอบครัว ถือเป็นทักษะที่จำเป็นในการสืบทอดธุรกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของ ฐานะมาศ เพ็งแพ่ง (2559) ซึ่งศึกษาเรื่อง “แนวทางการสืบทอดธุรกิจครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ” ที่พบว่า ทายาทผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัวควรมีระดับการศึกษาและมีช่วงอายุที่เหมาะสมในการเข้ารับการสืบทอดธุรกิจ อีกทั้งการให้ความสำคัญต่อการสร้างหรือหล่อหลอมทายาทในการวางรากฐานความรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นเตรียมพร้อมที่จะเข้ารับช่วงการสืบทอดธุรกิจครอบครัว นอกจากนี้ทายาทธุรกิจครอบครัวควรมีบุคลิกภาพที่เปิดรับความแปลกใหม่ ชอบค้นหาประสบการณ์ใหม่ ชอบการแสดงออกและชอบการเข้าสังคม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการสืบทอดธุรกิจครอบครัว และสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณ ศิริงานุสรณ์ (2554) ศึกษาเรื่อง “การสืบทอดธุรกิจครอบครัว: กระบวนการแห่งการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อการอยู่รอดและยั่งยืน” ซึ่งพบว่า ผู้ก่อตั้งควรให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัวด้วยความปรองดองกลมเกลียวเพื่อให้การถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทเป็นไปได้อย่างราบรื่นและเป็นพลังขับเคลื่อนธุรกิจครอบครัวไปสู่การเติบโตและยั่งยืนจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้

ธุรกิจครอบครัวควรมีการวางแผนการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวอย่างระมัดระวังและรอบคอบ โดยทายาทต้องได้รับการพัฒนาความสามารถเพื่อให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเพื่อให้มีความสนใจในธุรกิจและสั่งสมประสบการณ์ และให้ทายาทค่อย ๆ เข้ามาซึมซับการดำเนินการธุรกิจครอบครัวให้เกิดความคุ้นเคย พร้อมกับการนำประสบการณ์ของผู้ก่อตั้งมาถ่ายทอดให้แก่ทายาท ก่อนการรับมอบตำแหน่งจากเจ้าของ/ผู้ก่อตั้ง ดังนั้น กุญแจแห่งความสำเร็จในการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทคือ “การวางแผนการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวและการพัฒนาศักยภาพของทายาทผู้สืบทอดธุรกิจครอบครัว” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ 7 ขั้นตอน ได้แก่ **ระยะที่ 1** ก่อนการสืบทอดธุรกิจ ได้แก่ ขั้นที่ 1 ผู้นำ/ผู้ก่อตั้งเตรียมแผนการสืบทอดธุรกิจ ขั้นที่ 2 เตรียมและบ่มเพาะทายาท ขั้นที่ 3 การพัฒนาทายาท **ระยะที่ 2** การเข้ามาเรียนรู้และทำงานในธุรกิจ ได้แก่ ขั้นที่ 4 ผู้สืบทอดเข้ามาเรียนรู้งานและทำงานใน

ธุรกิจครอบครัว และ **ระยะที่ 3** การถ่ายโอน/เปลี่ยนผ่านธุรกิจ ได้แก่ ขั้นที่ 5 เริ่มรับช่วงต่อการจัดการธุรกิจ ขั้นที่ 6 เข้ามามีบทบาทในการจัดการธุรกิจครอบครัวอย่างเต็มตัว ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสืบทอดธุรกิจครอบครัวให้สามารถอยู่รอดได้นั้น ผู้นำรุ่นก่อนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้แก่ทายาทธุรกิจครอบครัว และมีการวางแผนการสืบทอดธุรกิจ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานและต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยความเต็มใจของทั้งผู้นำรุ่นก่อนและทายาทธุรกิจครอบครัวที่จะเข้ามารับสืบทอดกิจการ รวมถึงมีการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ทุกคนรับรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้การดำเนินธุรกิจครอบครัวบรรลุเป้าหมาย 2 ประการ คือ ความมั่นคงและยั่งยืนของธุรกิจ กับความสมานฉันท์ของครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของ ฟิรพงศ์ ทิพนาค (2561) ศึกษาเรื่อง “แนวทางในการสืบทอดกิจการโรงเรียนเอกชนให้ประสบผลสำเร็จ” ที่พบว่า แนวทางการปรับเปลี่ยนบทบาทผู้สืบทอดและเจ้าของ ควรให้ผู้สืบทอดฝึกฝนการเป็นผู้นำสูงสุด โดยยังมีเจ้าของโรงเรียน หรือมีผู้บริหารมืออาชีพเป็นพี่เลี้ยง บริหารจัดการคู่กันกับผู้สืบทอดในช่วงปีแรกๆ เช่น การประชุม การวางโครงการ การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ ในขณะเดียวกันเจ้าของก็ต้องยอมรับการตัดสินใจของผู้สืบทอดซึ่งอาจแตกต่างจากเจ้าของ เพราะมีความเป็นไปได้ที่สิ่งที่ใช้ได้ในอดีต อาจใช้ไม่ได้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป และสอดคล้องกับการศึกษาของ อำพล นววงศ์เสถียร (2551) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตที่ยั่งยืนของธุรกิจครอบครัวในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ก่อตั้งควรมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิกในครอบครัวร่วมแรงร่วมใจในการจัดการธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ควรมีการจัดการธุรกิจแยกออกจากครอบครัวอย่างเด็ดขาด และควรมีแผนการบ่มเพาะทายาทธุรกิจให้มีความรู้และประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ก่อนการเข้าดำรงตำแหน่งในธุรกิจครอบครัว

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรเตรียมการวางแผนทางการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทไว้ล่วงหน้า โดยระบุกิจกรรมและเวลาให้สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายและควรมีแผนสำรอง หรือแผนฉุกเฉินเอาไว้ด้วยหากแผนไม่สามารถดำเนินไปตามที่คาดหวังไว้ได้
2. ควรให้ความชื่นชม ให้กำลังใจ และให้รางวัลในการจุดใจที่เหมาะสม หากสามารถทำให้ทายาทเริ่มรู้จักและเข้ามาช่วยงานกิจการตั้งแต่วัยเยาว์ก็จะเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ ทำให้เกิดความผูกพันกับกิจการเพื่อให้ทายาทธุรกิจเกิดความเข้าใจ ยอมรับและรู้สึกมั่นใจที่จะรับช่วงการเป็นทายาทธุรกิจครอบครัว
3. ควรปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความกตัญญูความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมส่งเสริมกิจการโรงเรียน ให้รักพี่น้องครอบครัว มีความสามัคคีเห็นประโยชน์ส่วนรวม ควรสร้างข้อตกลงหรือกฎให้ทุกคนยึดถือร่วมกันทำงานด้วยความสมัครใจ
4. ควรให้ผู้สืบทอดฝึกฝนการเป็นผู้นำสูงสุด โดยเจ้าของหรือผู้บริหารมืออาชีพเป็นที่เล็งในช่วงแรก เพื่อให้ผู้สืบทอดปรึกษาก่อนการตัดสินใจ หรือให้ตัดสินใจบริหารจัดการแทนในบางเรื่อง
5. ควรสนับสนุนให้ผู้สืบทอดได้รับการพัฒนาทักษะความสามารถเพื่อให้เกิดการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เช่น การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อการนำพาธุรกิจ ครอบครัวเข้าสู่การแข่งขันระดับสากล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากธุรกิจครอบครัวที่สามารถส่งต่อความเป็นเจ้าของและมีอำนาจการบริหารงานในธุรกิจโดยตรงเท่านั้น การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาการถ่ายโอนธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทในเขตพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับผล

การศึกษาในครั้งนี้ว่ามีข้อแตกต่างกันอย่างไร เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสในการถ่ายโอน
ธุรกิจครอบครัวสู่ทายาทให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กุลบุตร โกเมนกุล. (2561). ธุรกิจครอบครัว ความท้าทายในการสืบทอด. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565, จาก:<http://www.tcjapress.com/2018/06/05/family-firm-rsu/>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ฐานะมาศ เพ็งแพ่ง. (2559). แนวทางการสืบทอดธุรกิจครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ. ดุษฎีนิพนธ์การพัฒนองค์กรและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นวล วิริยะกุลกิจ. (2565). สืบทอดธุรกิจครอบครัว เตรียมความพร้อมเพื่อส่งมอบกิจการครอบครัว. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565, จาก :
<https://www.moneyandbanking.co.th/article/the-guru/family-business-do-it-or-not-july-12072022>
- นิพนธ์ ศรีสุขุมบวรชัย. (2565). ปรับแผนธุรกิจครอบครัวปี 65 สร้างความคล่องตัวในยุคโลกหมุนเร็ว. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565, จาก :
<https://www.efinancethai.com/MoneyStrategist/MoneyStrategistMain.aspx?id=bDVBbkc0VWRLUzQ9>
- ปภาสกร แก้วกอบสิน. (2563). ธุรกิจครอบครัว ทำไมถึงมักทำให้ล้มสลายใน 3 รุ่น เจาะลึก 4 ประเด็นสำคัญพร้อมวิธีแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565, จาก :
<https://www.idolplanner.com/post/family-business-fail-reasons>
- พิรพงศ์ ทิพนาค. (2563). แนวทางในการสืบทอดกิจการโรงเรียนเอกชนให้ประสบผลสำเร็จ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563, 150-163.

เรวัต ตันตยานนท์. (2563). ทายาทธุรกิจกับความท้าทาย ในการสานต่อธุรกิจครอบครัว. ค้น

เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565, จาก :

<https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/125716>

วิชญ์ วงศ์สินศิริกุล. (2565). ธุรกิจครอบครัว...โอกาสที่ท้าทาย. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน

2565, จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/1010003>

อรุณ ศิริงานสรณ์. (2554). การสืบทอดธุรกิจครอบครัว: กระบวนการแห่งการสร้าง

ความสัมพันธ์ เพื่อการอยู่รอดและยั่งยืน. วารสารสุทธิปริทัศน์, 107-124

เอกชัย อภิศักดิ์กุล. (2565). สิ่งที่ทำให้การเปลี่ยนผ่าน ธุรกิจครอบครัวสำเร็จ. ศูนย์ศึกษา

ธุรกิจครอบครัวและ SMEs. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

อำพล นวนวงศ์เสถียร. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตที่ยั่งยืนของธุรกิจครอบครัวในตลาด

หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร

ศาสตร.

